

Ujedinjene nacije u Bosni i Hercegovini

Ponuda socioekonomskog odgovora i oporavka od krize izazvane bolešću COVID-19

20. juli 2020.

[neslužbeni prevod]

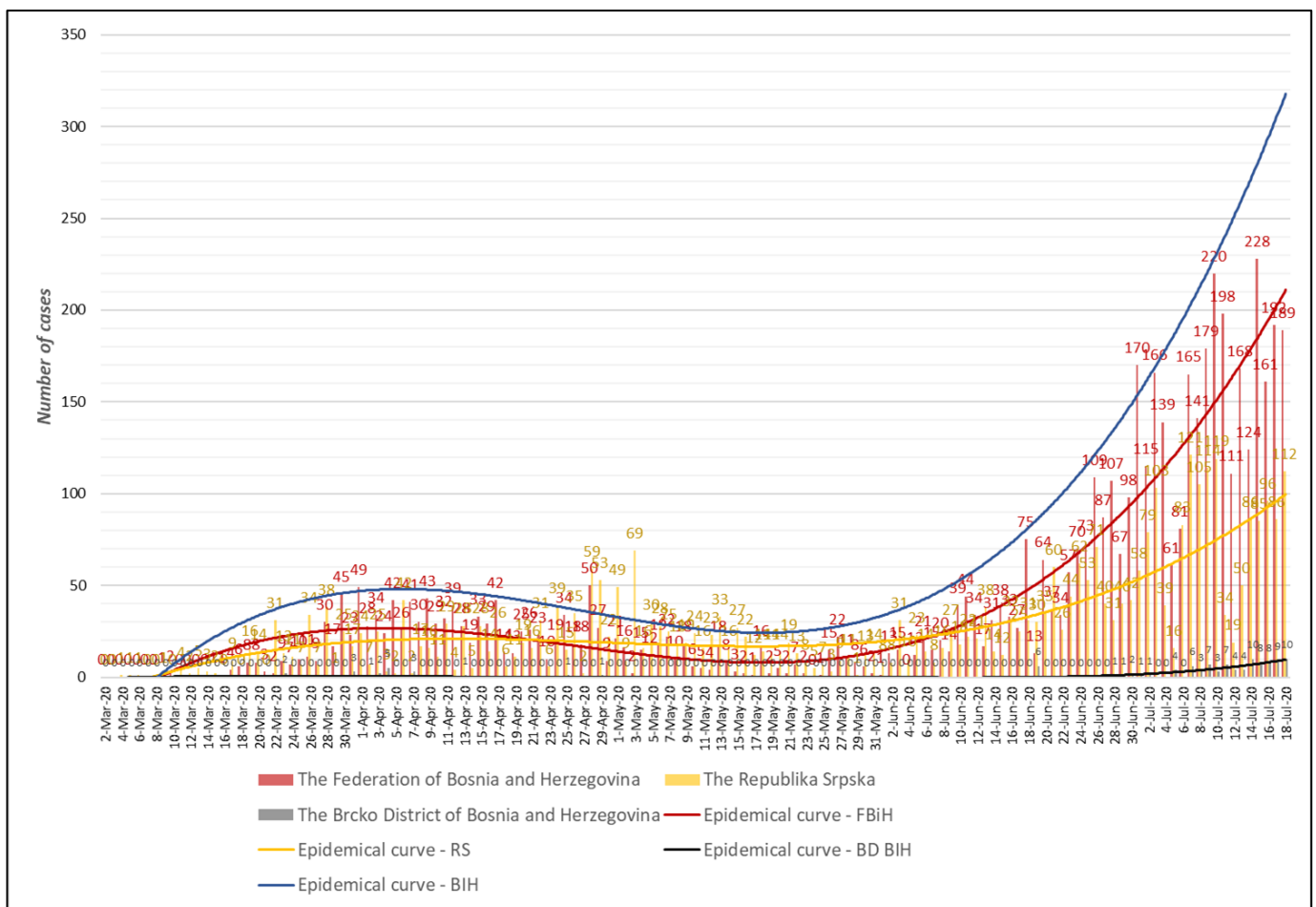
Sadržaj

UVOD	3
MAKRO-EKONOMSKI UVJETI I MULTILATERALNA SARADNJA	6
ČETIRI STUBA ODGOVORA	9
Stub 1: ZDRAVLJE NA PRVOM MJESTU – Zaštita zdravstvenih usluga i sistemā u toku krize	9
Stub 2: ZAŠTITA LJUDI – Socijalna zaštita i osnovne usluge	15
Stub 3: EKONOMSKI OPORAVAK – Zaštita radnih mjesta, mikro, malih i srednjih preduzeća i najranjivijih produktivnih aktera	24
Stub 4: DRUŠTVENA KOHEZIJA I OTPORNOST ZAJEDNICA	31
PRILOG 1 – SAŽETAK PRIJEDLOGA: Nova zajednička inicijativa – Zdravstvo	39
PRILOG 2 - SAŽETAK PRIJEDLOGA: Nova zajednička inicijativa – Obrazovanje	54
PRILOG 3 – SAŽETAK PRIJEDLOGA: Nova zajednička inicijativa – Društvena kohezija i otpornost zajednica	67
PRILOG 4 – SAŽETAK PRIJEDLOGA: Nova zajednička inicijativa – Smanjenje rizika od katastrofa	85
PRILOG 5 – SAŽETAK PRIJEDLOGA: Nova zajednička inicijativa – Lokalni oporavak	100
PRILOG 6 – Procjene vezane za COVID-19	115
PRILOG 7 – Matrice podataka i ranjivosti	116

Uvod

Dok se svijet suočava s neviđenom javnozdravstvenom i socioekonomskom krizom, neophodno je kroz odgovor i oporavak od krize izazvane bolešću COVID-19 sačuvati sve što je postignuto na ostvarenju ciljeva održivog razvoja, osigurati da su potrebe ljudi ispunjene i da se poštuju njihova prava, s posebnim fokusom na najranjivije osobe i osobe za koje postoji opasnost da će biti izostavljene. Kako bi se podržao države članice u odgovoru i oporavku, sistem Ujedinjenih nacija za razvoj se u cijelom svijetu preusmjerio na djelovanje u vanrednoj situaciji. Ujedinjene nacije pružaju hitnu socioekonomsku podršku zemljama i društvima suočenim s bolešću COVID-19 ne samo u cilju spašavanja života i obnove egzistencije, nego i u cilju pružanja podrške ponovnoj kvalitetnijoj, zelenijoj i pravičnijoj izgradnji. Iako su socioekonomski učinci pandemije neviđeni u današnjem svijetu, oni nam ipak pružaju priliku koja se nudi jednom u generaciji da se fokusiramo na oporavak i obnovu iz koje će ljudi, društva i ekonomije izaći snažnije, inkluzivnije, pravičnije, održivije i zelenije. U međuvremenu, rješavanje potreba u javnom zdravstvu i istovremeno izravnavanje krivulje pandemije u Bosni i Hercegovini (BiH) ostaju od presudne važnosti.

Distribucija potvrđenih slučajeva Covida-19 i epidemiološke krivulje u Bosni i Hercegovini, 19. juli 2020.

(Ured Svjetske zdravstvene organizacije u Bosni i Hercegovini; izvori: Zavod za javno zdravstvo FBiH, Institut za javno zdravstvo RS, Ministarstvo zdravstva FBiH, Ministarstvo civilnih poslova)

Socioekonomskim paketom podrške se uviđa činjenica da se odgovorom na krizu mora ubrzati dekarbonizacija, zaštititi prirodni kapital, graditi otporni gradovi, osigurati dostojanstvena radna mjesta i promovirati društvena jednakost, inkluzija i ostvarivanje ljudskih prava za sve ljude. BiH je blagoslovljena izobiljem prirodnih resursa i kulturnog naslijeđa, netaknutom ljepotom i snažnom turističkom osnovom. Kako bi se ne samo zaštitili prirodni resursi, nego i maksimalno iskoristila faza oporavka za afirmaciju njihove potencijalne ekonomske prednosti po BiH, vrlo je važno da u fokusu oporavka bude ozelenjivanje, s održivim razvojem u njegovom središtu. Sinergije između snažne ekonomije i zaštite okoliša su od posebnog značaja; promoviranje „zelenih ruta“ izlaza iz krize bi moglo predstavljati ekonomski najefikasnije korake u BiH koji će biti izuzetno korisni u narednim desetljećima. Stoga će biti važno ulagati u održive inicijative za kvalitetniju ponovnu gradnju, sa snažnim fokusom na otvaranje „zelenih radnih mjesta“, zaštitu okoliša, ublažavanje posljedica i prilagođavanje klimatskim promjenama.

BiH posjeduje značajan potencijal za **zeleniju ponovnu gradnju** kroz pametnu regulativu i finansiranje u podršci ovim značajnim promjenama. BiH gubi oko 20% BDP-a zbog komplikacija usljed zagađenosti zraka. Poticanje prijelaza s fosilnih goriva (u industriji i domaćinstvu), promjena energetske miksa, ulaganje u obnovu postojećih velikih hidroelektrana, smanjenje energetske gubitaka i povećanje ulaganja u energetske efikasnost, između ostalog, doprinijeti će neophodnim promjenama.

Mala i srednja preduzeća (MSP) posjeduju ogroman potencijal za brzo otvaranje radnih mjesta, posebno ona preduzeća koja su fokusirana na sekundarnu ili tercijarnu obradu s dodatnom vrijednošću. Proizvodnja fokusirana na zelenu nišu predstavlja visoko profitabilno tržište. BiH je jedinstveno pozicionirana da uđe na takvo tržište, s obzirom na svoju bazu uveliko neiskorištenih i nezagađenih prirodnih resursa, visoko kvalificiranu radnu snagu i blizinu nekih od najvećih i najbogatijih globalnih tržišta. Osiguranje pristupa finansijskim sredstvima će biti vrlo bitno za očuvanje i pružanje podrške radnim mjestima i malim i srednjim preduzećima u toku kompletne faze oporavka. **Mala i srednja preduzeća, kao glavni pokretači ekonomije** u BiH, imaju slabosti i ranjivosti koje je neophodno sveobuhvatno rješavati kako bi im se pomoglo da se kvalitetno oporave, smanje svoje gubitke i jačaju otpornost na buduće šokove. Kriza izazvana pandemijom Covida-19 je razotkrila dvije važne mogućnosti – veće oslanjanje na domaće tržište i mogućnost BiH da osigura veći udio na tržištu EU s obzirom na krizom prekinute evropske lance vrijednosti. S tim je povezana i potreba za iznalaženjem ravnoteže između potrebe za dostojanstvenim radnim mjestima koja će biti bolje plaćena i reforme poreznih i sistema naplate doprinosa kako bi se smanjila opterećenost poslodavaca.

Iako potpun učinak krize na društva i ekonomije još uvijek nije poznat, kriza izazvana pandemijom Covida-19 je razotkrila prednosti, kao i jazove u postojećim socijalnim uslugama. Kriza je naglasila značaj proaktivnog ulaganja u izgradnju otporne i inkluzivne socijalne zaštite i zdravstvenih i obrazovnih sistema koji mogu brzo i djelotvorno odgovoriti na nastale šokove, a pritom rješavati potrebe ranjivih kategorija stanovništva, uključujući, između ostalog, i osobe starije životne dobi i mlade. Također je naglasila središnju ulogu žena u nastojanjima za odgovor i oporavak te na prvoj liniji borbe protiv pandemije, kao i njihov potencijal da postanu male i srednje poduzetnice.

Gore spomenuti elementi skupa s ključnim političkim preporukama čine sastavni dio **ovog Izvještaja** u kojem je **u ovoj fazi opisana ponuda Ujedinjenih nacija za trenutačan odgovor na COVID-19 u BiH kojim se potiče razvoj**. Izvještaj je baziran na globalnim smjernicama koje je izdao Sekretarijat Ujedinjenih nacija, kao i na Izvještaju Generalnog sekretara UN-a o odgovoru na socioekonomske učinke pandemije bolesti COVID-19 ([UN Secretary-General's Report](#)). Osim toga, u izradi Izvještaja su korištene analize i političke odluke međunarodnih finansijskih institucija u BiH koje se odnose na pandemiju Covida-19. On se nadovezuje na prioritete u oblasti zdravstva koji su navedeni u prvom nacrtu Strateškog plana za spremnost i odgovor na COVID-19 u BiH, koji je izrađen pod vodstvom Svjetske zdravstvene organizacije i koji je objavljen 27. marta 2020. godine.

U ovoj ponudi je opisan **tekući i planirani socioekonomski odgovor i mjere oporavka koje će provesti Tim Ujedinjenih nacija u BiH zajedno sa svojim partnerima u narednih 12 do 18 mjeseci**. Mjere opisane u ovoj ponudi su organizirane oko sljedeća četiri stuba koji se podudaraju s **četiri prioritete oblasti socioekonomskog odgovora i oporavka**. Ti stubovi su međusobno povezani snažnim imperativom održivosti okoliša i rodne jednakosti: 1) zdravlje; 2) zaštita ljudi; 3) ekonomski oporavak; 4) društvena kohezija i otpornost zajednica.

Iako je ovo ponuda podrške Tima UN-a u BiH, ona se, prema potrebi, može proširiti i na druge bilateralne i multilateralne institucije i organe vlasti. Takav širi suradnički pristup je zauzet u drugim zemljama i teritorijama, a UN u BiH je spreman preduzeti sličan inkluzivan, široko zasnovan pristup koji bi odgovarao institucijama vlasti i partnerima.

Važno je napomenuti da ovom ponudom nisu obuhvaćeni svi aspekti naglašeni u raznim socioekonomskim procjenama koje UN provodi u BiH. Također, UN u BiH trenutno radi s institucijama vlasti i partnerima na izradi paketa novih intervencija koje će biti šire od niže opisanih aktivnosti i kojima se rješava veći broj ranjivosti od do sada pobrojanih. Na kraju ovog Izvještaja se nalaze **sažeci prijedloga novih zajedničkih inicijativa** koje izrađuju agencije, fondovi i programi UN-a u BiH i koji će biti finalizirani u nekoliko narednih sedmica.

Agenda 2030. i njena glavna premisa da „niko neće biti izostavljen“ će biti vodeća referenca ponuđene podrške UN-a tokom kompletnog odgovora na pandemiju bolesti COVID-19. S obzirom da pandemija bolesti COVID-19 razotkriva strukturne slabosti i pogoršava nejednakosti koje su postojale i prije proglašenja pandemije, među kojima je najrasprostranjenija rodna nejednakost, snažan fokus odgovora mora biti stavljen na ranjivosti koje je pandemija stvorila ili produbila, uključujući i rodne nejednakosti. Podaci su izuzetno važni za provođenje prijeko potrebne duboke analize u cilju pružanja pomoći BiH u ostvarivanju njene ambicije da pristupi EU i postigne ciljeve održivog razvoja u toku dekade djelovanja 2020.-2030. Kako bi se pomoglo subjektima odlučivanja da dođu do najboljih raspoloživih informacija koje su potrebne za planiranje inicijativa, sistem UN-a u BiH će se skupa s akterima uključiti u prikupljanje podataka i provođenje niza brzih procjena, uključujući i anketna istraživanja koja će biti provedena u direktnom kontaktu s ispitanicima. U toku faze oporavka će se provesti daljnje procjene kako bi se došlo do reprezentativnih podataka koji će biti na odgovarajući način razvrstani po spolu, dobnim skupinama i nivoima administrativne organizacije države.

Većina mjera opisanih u Izvještaju je povezana s Okvirom razvojne pomoći Ujedinjenih nacija za Bosnu i Hercegovinu (UNDAF) za period 2014.-2020. uz reprogramiranje, u dogovoru s vlastima BiH i donatorima UN-a, mnogih rezultata planiranih za 2020. godinu zbog učinka pandemije Covida-19. Nove zajedničke inicijative će također biti usklađene i konzistentne s narednim planskim dokumentom UN-a: Okvir saradnje za održivi razvoj između UN-a i BiH za period 2021.-2025.

Što se tiče finansiranja, socioekonomski odgovor opisan u ovom dokumentu je finansiran iz više izvora. **Spomenutim sredstvima upravljaju agencije UN-a i obezbjeđuju ih bilateralni i multilateralni donatori.** Osim sredstava namijenjenih borbi protiv pandemije Covida-19, Tim UN-a u BiH trenutno radi na reprogramiranju dijela budžeta UN-a za odgovor na pandemiju Covida-19. Osim toga, postoje i dodatna **sredstva namijenjena** za aktivnosti koje se ne odnose konkretno na odgovor na pandemiju Covida-19, ali na koje pandemija ima utjecaja i ona su obuhvaćena ukupnim iznosom sredstava za svaki navedeni stub. S obzirom na razmjere i obim socioekonomskog učinka pandemije Covida-19, biti će potrebna dodatna sredstva. **Lista novih zajedničkih inicijativa koja se nalazi na kraju ovog Izvještaja će zahtijevati finansijska sredstva.**

Niže navedena četiri stuba obuhvaćaju ciljnu podršku izbjeglicama, migrantima, interno raseljenim osobama, povratnicima, tražiteljima azila i osobama pod supsidijarnom zaštitom.

Sadašnji budžeti UN-a za socioekonomski odgovor i oporavak

Stubovi	Izričito dodijeljena sredstva i sredstva reprogramirana za odgovor na COVID-19	Sredstva za programske aktivnosti kojima se indirektno doprinosi odgovoru na COVID-19	Ukupno sredstva koja su trenutno dodijeljena, direktno i indirektno, za odgovor na COVID-19
1 ZDRAVLJE NA PRVOM MJESTU Zaštita zdravstvenih usluga i sistema u toku krize	15.930.467	135.541	16.066.008
2 ZAŠTITA LJUDI Socijalna zaštita i osnovne usluge	4.145.333	478.439	4.584.772
3 EKONOMSKI OPORAVAK Zaštita radnih mjesta, mikro, malih i srednjih preduzeća i najranjivijih produktivnih aktera	4.609.063	5.001.389	9.610.452
4 DRUŠTVENA KOHEZIJA I OTPORNOST ZAJEDNICA	3.093.518	3.927.270	7.020.788
Ukupno (USD)	27.739.381	9.542.639	37.448.020

Makro-ekonomski uvjeti i multilateralna saradnja

Makroekonomski uvjeti u BiH su rapidno pogoršani krizom izazvanom pandemijom Covida-19, s tim da se makroekonomska stabilnost, uz politike nadležnih vlasti i vanjsku podršku, ne doima kao da je pod prijetnjom. Važno je napomenuti da predviđanja rasta BDP-a, fiskalnih deficita, javnog duga i drugih parametara makroekonomske stabilnosti podliježu neobično visokom stepenu nesigurnosti s obzirom da je pandemija Covida-19 kriza bez presedana. Negativniji scenariji su mogući, ali se ni mogućnosti pozitivnijeg ishoda ne mogu u potpunosti odbaciti. Između ostalog, scenariji ovise o dužini trajanja pandemije Covida-19 i o potrebi za mjerama sprečavanja širenja koronavirusa i njihovom obimu, kao i o promjenama u ljudskom ponašanju, mjeri u kojoj su prekinuti lanci snabdijevanja, veličini i djelotvornosti vladinih programa potrebnih za stabilizaciju privrede, dok spor rast u EU i drugih trgovinskih partnera, kao što su zemlje članice sporazuma CEFTA, predstavlja ključni vanjski rizik.

Prema projekcijama, BDP će u 2020. godini pasti za osam posto (smanjenje od 7,5 postotnih bodova u odnosu na procjene prije proglašenja pandemije Covida-19)¹, zbog naglašenog pada izvoza i priliva doznaka, te smanjene domaće potražnje i ponude. Ove projekcije rasta BDP-a je dao MMF (u aprilu 2020. godine), a podržale su ih i vlade domaćini u Pismu namjere s MMF-om o instrumentu za brzo finansiranje (RFI) u aprilu 2020. godine. Također i Bečki institut za međunarodne ekonomske studije u svojim prognozama (objavljenim u izvještaju od 6. maja 2020.)² procjenjuje ekonomski pad prouzrokovan pandemijom Covida-19 u BiH od 5 posto. Svjetska banka procjenjuje pad godišnjeg BDP-a u BiH u 2020. godini za 3,2 posto, prema osnovnom scenariju, dok se prema nepovoljnom scenariju, koji pretpostavlja duže trajanje pandemije i potrebu za mjerama ograničenja u borbi protiv Covida-19 i u trećem kvartalu 2020. godine, očekuje pad BDP-a za 4,2 posto.³

Budžetskom politikom je prije krize prouzrokovane Covidom-19 u BiH stvoren fiskalni prostor, ali postojeća kriza stvara značajan fiskalni pritisak u 2020. godini. **Prema projekcijama, fiskalna pozicija BiH će sa suficita u iznosu od oko dva posto BDP-a u 2019. godini preći na procijenjeni deficit od 4,5 posto BDP-a u 2020. godini⁴** usljed povećane potrošnje na zdravstvenu, socijalnu i ekonomsku podršku, kao i pada prihoda zbog pandemije Covida-19 (ovo su projekcije MMF-a koje je podržala vlada/vlade domaćini u Pismu namjere s MMF-om o instrumentu za brzo finansiranje (RFI)). Svjetska banka procjenjuje⁵ da će fiskalni deficit u 2020. godini u BiH iznositi 3,7 posto, prema osnovnom scenariju, dok se prema nepovoljnom scenariju (duže trajanje pandemije Covida-19 i potreba za mjerama ograničenja u borbi protiv Covida-19 i u trećem kvartalu 2020. godine) očekuje fiskalni deficit od 5,7 posto.

U 2020. godini s očekuje da će (vanjski) fiskalni finansijski jaz uglavnom finansirati MMF, EU i Svjetska banka. Institucijama Bosne i Hercegovine je odobrena finansijska pomoć u vrijednosti od oko 330 miliona eura prema Instrumentu MMF-a za brzo finansiranje (RFI) u sklopu odgovora na COVID-19, kako bi se doprinijelo popunjavanju dijela projiciranog finansijskog jaza u 2020. godini i pritom pomoglo zemlji da privuče dodatnu donatorsku podršku. Evropski parlament je 15. maja 2020. godine odobrio makro finansijsku pomoć u iznosu od 3 milijarde eura kao pomoć partnerima EU u borbi protiv pandemije Covida-19; u sklopu ovog paketa pomoći BiH je odobrena makro finansijska pomoć u iznosu od 250 miliona eura. Ova pomoć je vanredan finansijski instrument za nevezanu i nenamjensku podršku platnom bilansu kojim se rješavaju trenutačne potrebe za vanjskim finansiranjem skupa s aranžmanom isplata tranši s Međunarodnim monetarnim fondom (MMF) u kontekstu krize izazvane Covidom-19. Svjetska banka je 2. aprila 2020. godine odobrila kredit Bosni i Hercegovini u iznosu od 33,1 milion eura za hitni projekat borbe protiv Covida-19 prema strateškom programu spremnosti i odgovora na COVID-19. Cilj programa Svjetske banke je spriječiti, otkriti i odgovoriti na prijetnju Covida-19 i jačati domaće sisteme u pogledu spremnosti javnog zdravstva.

U odgovoru na COVID-19 institucije vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republici Srpskoj (RS) su revidirale svoje budžete za 2020. godinu. Postoje određeni razlozi za zabrinutost u pogledu rebalansa budžeta s obzirom na značajno preusmjeravanje sredstava sa planiranih rodno odgovornih izdvajanja i izdvajanja za socijalnu zaštitu. Do kraja aprila 2020. godine oba doma Parlamenta FBiH su usvojila revidirani budžet za 2020. godinu u iznosu od 5,509 milijardi KM, što je za 11,2 posto iznad prvobitnog budžeta FBiH za 2020. godinu. Prema Vladi FBiH, revizija budžeta je preduzeta da bi se stvorili uvjeti za provođenje Zakona o ublažavanju negativnih ekonomskih posljedica izazvanih epidemijom koronavirusa.⁶ Vlada RS je 14. maja 2020. godine usvojila Prijedlog rebalansa budžeta za 2020. godinu po hitnom postupku, prema kojem je budžet RS-a za 2020. godinu povećan za 188 miliona KM i iznosi 3,613 milijardi KM.⁷ Prema Vladi RS, struktura i iznos budžetskih sredstava su

¹ IMF RFI BiH, 2020

² Bečki institut za međunarodne ekonomske studije – wiiw, <https://wiiw.ac.at/wiiw-further-cuts-its-forecast-for-economic-growth-in-eastern-europe-to-below-2009-level-and-sees-weaker-recovery-n-442.html>

³ Svjetska banka

⁴ IMF RFI BiH, 2020

⁵ Svjetska banka, 2020

⁶ Vlada FBiH

⁷ Odluka Vlade RS, 14. maj 2020.

20. juli 2020.

promijenjeni u odgovoru na krizu izazvanu Covidom-19, uz povećanje sredstava za zaštitu ljudskog života i zdravlja i finansiranje mjera ekonomske stabilizacije.

Iako iznos odobrenih sredstava vlada i najavljeni odgovor fiskalne politike mogu pomoći da se oblaži ekonomski i socijalni učinak krize izazvane Covidom-19, izuzetno je važno da podrška vlasti bude transparentna, djelotvorno usmjerena, fiskalno održiva i vezana rokovima.

Kao ekonomska posljedica krize izazvane Covidom-19, prema projekcijama, deficit tekućeg računa će se povećati na 7,5 posto BDP-a u 2020. godini⁸ s obzirom da nemoćnost u Evropi – najvećem izvoznom tržištu BiH – negativno utječe na izvoznike BiH, a također i zbog procijenjenog smanjenja priliva doznaka u BiH.

Osim toga, većina radnika migranata iz BiH živi u zemljama koje su također teško pogođene virusom SARS-CoV-2 – Sjedinjene Američke Države, Švicarska, Njemačka, Austrija, Ujedinjeno Kraljevstvo, Francuska i Italija – i u najvećem broju slučajeva rade u sektorima koji su bili prisiljeni na zatvaranje usljed krize izazvane Covidom-19, kao što su građevinarstvo, ugostiteljstvo (restorani i kafići). Mnogi rade u neformalnoj ili svojoj ekonomiji ili ovisе o sezonskim poslovima u poljoprivredi i turizmu, između ostalog, i u susjednoj Hrvatskoj. Kriza izazvana Covidom-19 stoga ima negativne posljedice po stabilnost prihoda i radnih mjesta mnogih građana BiH koji rade u inostranstvu, uz efekt velikog smanjenja priliva doznaka i ulaganja u BiH. Prema procjenama Svjetske banke, očekuje se smanjenje globalnog priliva doznaka koje migranti šalju u svoju domovinu za 20 posto, s tim da će najveći pad biti u Evropi i Centralnoj Aziji – 27,5 posto⁹. Institucije vlasti BiH predviđaju da bi priliv doznaka mogao pasti za preko 10 posto¹⁰. I Svjetska banka upozorava da bi moglo doći do povećanja transakcijskih troškova i naknada za konverziju u druge valute, čime će se za domaćinstva dalje smanjiti korist od doznaka koje primaju¹¹.

Procjenjuje se da će javni dug privremeno porasti na 38 posto do kraja 2020. godine¹², što odražava naglu recesiju i veliki porast budžetske potrošnje na javno zdravstvo i druge budžetske korisnike usljed Covid-19. Svjetska banka procjenjuje¹³ da će javni dug u BiH u 2020. godini doseći 37,4 posto prema osnovnom scenariju, dok je prema nepovoljnom scenariju javni dug projiciran na 40,1 posto. **Prema ažuriranoj Analizi održivosti javnog duga (DSA), javni dug BiH ostaje održiv čak i nakon učinka krize izazvane Covidom-19.** Scenariji MMF-a sugeriraju da je dug održiv prema najnegativnijim scenarijima, osim prema scenariju zasnovanom na konstantnom primarnom deficitu na nivou iz 2020. godine. U srednjoročnom periodu se očekuje povratak javnog duga na silaznu putanju uz oprezne fiskalne politike i oporavak rasta. Međunarodne finansijske institucije i bilateralni donatori obezbjeđuju vanjsko finansiranje kroz zajmove vezane za projekte, dok se očekuje da će banke finansirati domaći dug.

Prije krize izazvane Covidom-19, finansijski sektor u BiH je ocijenjen kao adekvatno kapitaliziran i u prosjeku visoko likvidan. **S obzirom na finansijsku stabilnost i likvidnost te zaštitne slojeve za očuvanje kapitala prije krize izazvane Covidom-19, trenutno se čini da je finansijski sektor u stanju podnijeti (neposredne) ekonomske efekte pandemije Covid-19.** MMF u svojim preporukama za politike vlasti poziva na strože praćenje od strane regulatora kako bi identificirali izvore sistemskih rizika i usvojili dobro ciljane mjere ublažavanja posljedica. Kao politički odgovor kojim se ublažavaju ekonomske posljedice Covid-19, agencije za bankarstvo FBiH i RS su uvele šestomjesečni moratorij na otplatu kredita koji fizičke i pravne osobe na osnovu toga mogu tražiti od banaka i ta dva entitetska regulatora bankarskog sektora također razmatraju i donošenje drugih mjera kojima će omogućiti olakšice za dužnike pod stresom (u kontekstu Covid-19), ali koji su na kraju solventni. Osim toga, kao odgovor na kontekst Covid-19, entitetske agencije za bankarstvo su izdale instrukcije bankama da ne isplaćuju dividende ni bonuse i da koriste vlastite zaštitne slojeve za očuvanje likvidnosti i kapitala.

Strategija odgovora, političke opcije

Pristup kroz tri koraka je od osnovnog značaja za socioekonomski odgovor na krizu izazvanu Covidom-19. Prvo, potrebna je brza procjena eventualnog učinka krize kako bi se kvantificirala potrošnja, što je neophodno da bi se potrošnja ograničila. Drugo, procjena fiskalnog prostora za povećanje potrošnje, jer će se time u velikoj mjeri odrediti sposobnost vlada da djeluju. Treće, jednako je potrebna i analiza političkih prioriteta i raspoloživih političkih mjera kojima će se uzeti u obzir i finansijska ograničenja i ograničenja u provedbi s kojima se suočavaju vlade.

U podršci gore navedenim prioritetima, UN će osigurati:

⁸ Projekcije MMF-a u RFI, 2020.

⁹ <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/04/22/world-bank-predicts-sharpest-decline-of-remittances-in-recent-history>

¹⁰ Pismo namjere koje su potpisale vlade u BiH u okviru IMF RFI, 2020

¹¹ <https://blogs.worldbank.org/psd/remittances-times-coronavirus-keep-them-flowing>

¹² IMF RFI BiH, 2020.

¹³ World Bank, Analytical note on the economic impact of covid-19 and policy recommendations, April 17, 2020

- **Savjete o praćenju socijalnih izdataka i mapiranju budžetā** za prioritete socijalnog razvoja kako bi se pomoglo vladama u rebalansu javnih rashoda.
- **Intenzivnu tehničku podršku unapređenju baze dokaza za izradu politika, uključujući i odgovor u vanrednoj situaciji.** To obuhvata osnaživanje statistike i podatkovne analitike, uključujući i podatke o rodu; multisektorsku analizu politika; politike kojima se osigurava da niko ne bude izostavljen; rodnu analizu; finansiranje aktivnosti na ostvarivanju ciljeva održivog razvoja; institucionalni razvoj i javnu upravu i pružanje usluga; i uključivanje velikog broja aktera i partnerstva.
- **Provođenje procjena učinaka na nivou domaćinstava i analize socioekonomskog učinka krize koje će biti specifične za kontekst.** UN će dati preporuke vladama o aspektima paketa stimulacija u vanrednoj situaciji koji će doprinijeti ekonomskoj transformaciji i većoj održivosti kada zemlje pređu u fazu oporavka. UN će nastaviti koristiti svoju moć sazivanja kako bi omogućio dijalog između institucija vlasti, međunarodnih finansijskih institucija, partnera u razvoju, privatnog sektora i drugih aktera u cilju usaglašavanja zajedničkih stavova i odgovora na socioekonomske učinke Covid-19.
- **Bolji oporavak:** ova pandemija naglašava značajnu ulogu javnih politika u rješavanju krize. Bolji oporavak će zahtijevati stvaranje fiskalnog prostora za provođenje Programa sa ciljevima održivog razvoja, ulaganja u zdravstvo, socijalnu zaštitu i smanjenje socioekonomskih rodni podjela, u održivu infrastrukturu i spremnost za krize, a pritom usmjeravati ekonomski oporavak na znatno održiviju i ugljično neutralnu putanju i zatvaranje digitalnog jaza. Prilikom boljeg oporavka će multilateralna i regionalna saradnja biti značajna za pitanja koja se, između ostalog, odnose na podatke, diferencijalne potrebe i procjenu učinka; tehnološke inovacije i transfer, zatvaranje digitalnog jaza, održive finansije, upravljanje dugom i spremnost za krizu.

Četiri stuba odgovora

Stub 1: ZDRAVLJE NA PRVOM MJESTU – Zaštita zdravstvenih usluga i sistemā u toku krize

Vjerovatan učinak krize izazvane pandemijom Covida-19 i ranjivosti kao posljedica

Neposredan javnozdravstveni odgovor na Covid-19 u BiH je u prvi plan izbacio teškoće u pogledu prenamjene zdravstvenih ustanova i mobiliziranja zdravstvenih radnika unutar i među ustanovama. Još uvijek postoji zastoje u stavljanju na raspolaganje određenih vakcina. Antivirusni lijekovi i lična zaštitna oprema se dostavljaju u ograničenim količinama. Sve to je doprinijelo daljnjem iscrpljivanju postojećih kapaciteta za odgovor na Covid-19, kako ljudskih, tako i materijalnih. Trenutno glavni izazov predstavlja kontrola Covid-19 i sprečavanje ponovnog širenja koronavirusa, uz istovremeno olakšavanje djelatovnih, ali restriktivnih mjera preduzetih u kontroli epidemije. Osim toga, epidemija Covid-19 se negativno odrazila i na upravljanje nabavkama i lancem snabdijevanja u sektoru zdravstva.

Zdravstvena kriza prouzrokovana Covidom-19 je stavila izuzetan teret na sisteme javnog zdravstva i pružanje zdravstvenih usluga generalno. Ovo se posebno odnosi sa **kontinuirano pružanje zdravstvenih usluga koje nisu povezane s Covidom-19**. U toku neposrednog odgovora na Covid-19 i dalje su obavljani hitni zdravstveni postupci, dok su zdravstvene usluge u slučajevima koji nisu hitne prirode bile odgođene. Ponovno uvođenje pružanja zdravstvenih usluga u slučajevima koji nisu hitni, kroz blizak kontakt s pacijentima, zahtijevat će maksimalnu sigurnost na radu i postojanje mjera sprečavanja i kontrole zaraze («nova normalnost» u pružanju usluga). Neophodno je **upravljanje dvotračnim zdravstvenim sistemima** kako bi se ponovo uspostavile redovne zdravstvene usluge koje se možda nisu pružale kada je epidemija Covid-19 bila na vrhuncu, dok će se istovremeno i dalje pružati kompletne usluge prevencije i dijagnosticiranja Covid-19, te izoliranja i liječenja pacijenata oboljelih od Covid-19 u BiH.

Fokus na Covid-19 je u velikoj mjeri ograničio raspoložive kapacitete nadzora. Postoji rizik da se ne posvećuje dovoljna pažnja drugim bolestima i zdravstvenim stanjima stanovništva. Naprimjer, postoji rizik od eventualne pojave bolesti koje se mogu spriječiti vakcinacijom zbog prekida ili smanjenja usluga imunizacije u toku krize izazvane bolešću Covid-19 i nedostatka jasnih planova za ponovno uspostavljanje tih usluga.

Osim toga, epidemija Covid-19 u BiH je povećala ranjivost određenih kategorija stanovništva, posebno u pogledu njihovog pristupa osnovnim zdravstvenim uslugama i psihosocijalnoj podršci. Mjere ograničenja kretanja koje su donijele vlasti u odgovoru na pandemiju Covid-19 su se odnosile i na osobe koje žive u uvjetima ispod standarda. Među njima su osobe s invaliditetom, hronični bolesnici, osobe s psihološkim stanjima koja su možda pogoršana mjerama ograničenja i izolacije, osobe starije životne dobi i porodice s djecom. Na pristup djece spasonosnim zdravstvenim uslugama, uslugama mentalnog zdravlja, prehrani i imunizaciji utječe pandemija Covid-19. Osim toga, usljed Covid-19 došlo je do prekida u pružanju osnovnih zdravstvenih usluga, posebno usluga iz područja seksualnog i reproduktivnog zdravlja, zaštite materinstva i djeteta, imunizacije i uobičajenog upravljanja nezaraznim i hroničnim bolestima. Kriza u mentalnom zdravlju zbog mjera ograničenja u odgovoru na Covid-19, nesigurnost i kampanje putem kojih su se širile netačne informacije detaljno su dokumentirani u svijetu.

Zahvaljujući koordinaciji između javnih zdravstvenih ustanova i humanitarnih aktera, izbjeglice, tražitelji azila i migranti i dalje imaju pristup zdravstvenim uslugama, čak i ako su djelomične i ovisne o finansijskim sredstvima donatora. Međutim, da je sistem javnog zdravstva stavljen pod veći pritisak, tada bi postojao rizik da izbjeglice, tražitelji azila i migranti budu prvi isključeni iz usluga ili izloženi diskriminaciji. Fizičko distanciranje je vrlo teško za tražitelje azila, izbjeglice i migrante u prenatrpanim prihvatnim centrima. Čak i uz mjere predostrožnosti, vjerovatno bi se prvi slučaj zaraze koronavirusom u nekom centru brzo proširio i doveo u opasnost rad ionako preopterećenih agencija.

Dug predstavlja kritičnu sistemsku slabost u svim zdravstvenim sistemima u BiH i on obuhvata i neizvršene obaveze („zaostale dugove“) prema dobavljačima. Svjetska banka je procijenila da su zaostali dugovi u FBiH iznosili oko 128 miliona USD u 2015. godini, a u RS-u preko 608 miliona USD¹⁴. Covid-19 stavlja znatan dodatni pritisak na već krhak zdravstveni sektor i može predstavljati prijetnju fiskalnoj održivosti sektora zdravstva opterećenog znatnim zaostalim dugovima. Stoga je važno da se odgovorom i oporavkom od krize izazvane Covidom-19 rješava ne samo neposredan učinak pandemije, nego i da se dugoročno jačaju zdravstveni sistemi u BiH.

¹⁴ World Bank, Project appraisal document for a Bosnia and Herzegovina emergency Covid-19, project report no: PAD 3856.

S obzirom na složenost uređenja BiH, u nižem tekstu se nalazi matrica s ilustracijom zdravstvenog sistema u FBiH, RS i Brčko Distriktu.

Entitet/Distrikt	Federacija BiH	Republika Srpska	Brčko distrikt
Ministarstva zdravstva	1 Federalno ministarstvo zdravstva, 10 kantonalnih ministarstava zdravstva	1 Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS	1 Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge BD BiH
Fondovi zdravstvenog osiguranja	1 Fond solidarnosti FBiH 10 kantonalnih zavoda zdravstvenog osiguranja	1 Fond zdravstvenog osiguranja RS	1 Fond zdravstvenog osiguranja BD BiH
Zavodi za javno zdravstvo	1 Zavod za javno zdravstvo FBiH 10 kantonalnih zavoda za javno zdravstvo	1 Institut za javno zdravstvo RS	1 Pododjeljenje za javno zdravstvo BD BiH
Agencija za kvalitet i akreditaciju u zdravstvu	1 agencija (AKAZ FBiH)	1 agencija (ASKVA RS)	Na osnovu zvaničnog sporazuma, usluge pruža jedna od dvije entitetske agencije
Bolnice	18	10	1
Specijalne bolnice	2	3	
Zavodi		6	
Domovi zdravlja	79	55	1

Strategija za spremnost i odgovor javnog zdravstva

U prvom nacrtu Strateškog plana za spremnost i odgovor na COVID-19 u BiH, koji je izrađen pod vodstvom Svjetske zdravstvene organizacije i koji je objavljen 27. marta 2020. godine opisane su javnozdravstvene mjere u podršci institucijama u sektoru zdravstva u BiH da se pripreme i odgovore na COVID-19. U nižoj tabeli je prikazana podrška koju pružaju agencije UN-a u skladu s Planom za spremnost i odgovor javnog zdravstva, koja je organizirana kroz 9 stubova. Inicijalni troškovi za prvih 8 stubova Plana su iznosili oko 14 miliona USD.

Agencija/projekt	Stubovi	Sadržaj
WHO	1. Koordinacija, planiranje i praćenje na nivou zemlje	Multisektorski, tim za upravljanje kriznim situacijama, procjena rizika
WHO, UNICEF, UNFPA	2. Komunikacija o rizicima i angažman zajednica	Plan za komunikaciju o rizicima i angažmanu zajednica, procjena ponašanja, poruke na lokalnom nivou, vruća linija, mreže za komunikaciju
WHO, UNFPA	3. Nadzor, timovi za brzi odgovor i istraživanje slučajeva	Definiranje slučaja, protokol za istrage, pronalazak aktivnih slučajeva, sistem nadzora, tim za brzi odgovor
WHO	4. Mjesta ulaza u zemlju	Plan za vanredne situacije u zdravstvu na mjestima ulaza u zemlju, izolatoriji za inficirane putnike, komunikacija o Covidu-19
WHO, IAEA	5. Nacionalne laboratorije	Molekularno (PCR) testiranje i pristup reagensima, upravljanje uzorcima i upućivanje
WHO, UNICEF	6. Prevencija i kontrola infekcije	Upravljanje prevencijom i kontrolom infekcije u zdravstvenim ustanovama, sistem trijaže i sobe za izolaciju bolesnika, obučeno osoblje, lična zaštitna oprema

WHO	7. Upravljanje slučajevima	Kapacitet odjeljenja intenzivne njege, samonjega pacijenata s blagim simptomima Covid-19
WHO, UNDP	8. Operativna podrška i logistika	Paket opreme za liječenje bolesti, pribor za pacijente oboljele od Covid-19, sistem upravljanja lancem snabdijevanja
WHO, UNICEF, UNFPA	9. Održavanje osnovnih zdravstvenih usluga u toku pandemije	Lista osnovnih usluga, preraspoređeni ljudski resursi i usluge njege, kontinuitet njege

Važno je napomenuti da mjere opisane u okviru stuba 9. „Održavanje osnovnih zdravstvenih usluga u toku pandemije“, prate strategiju u dvije faze. Prva faza obuhvata ciljane aktivnosti kojima se omogućava zdravstvenim sistemima da **zadrže osnovne spasonosne zdravstvene usluge** čak i kada dođe do njihovog povećanja kako bi se udovoljilo naglom skoku potražnje za akutnom njegom. Druga faza podrazumijeva komplementarna nastojanja usmjerena na **oporavak zdravstvenih sistema, njihovu spremnost i jačanje**, s fokusom na primarnu zdravstvenu zaštitu i univerzalnu zdravstvenu zaštitu i pripremu za buduće valove Covid-19.

Kroz projekte UN-a, koji su opisani u Ponudi odgovora, grade se kapaciteti za **upravljanje dvotračnim sistemima zdravstva**, dok se istovremeno podržava pružanje niza usluga kojima se sprečava zaraza, dijagnosticira bolest, izoliraju i liječe pacijenti oboljeli od Covid-19 i rješava povećana potražnja za uslugama čije je pružanje obustavljeno u toku trajanja pandemije Covid-19. Osim nabavki testova, lične zaštitne opreme i medicinske opreme, projekti obuhvaćaju i komunikaciju o rizicima i angažman zajednica, podršku mentalnom zdravlju i upravljanje opasnim medicinskim otpadom povezanim s Covidom-19, između ostalog.

U skladu s principom da „niko ne smije biti izostavljen“, nastojanja u pravcu odgovora na Covid-19 trebaju biti inkluzivna za sve osobe u BiH, bez obzira na položaj – uključujući i osobe koje nisu državljani BiH. Kontinuitet zdravstvenih usluga treba obuhvatiti i izbjeglice, tražitelje azila, migrante, osobe pod supsidijarnom zaštitom i osobe u riziku od apatridije, posebno u Unsko-sanskom kantonu, Kantonu Sarajevo, Tuzlanskom i Hercegovačko-neretvanskom kantonu. Potrebna je veća diseminacija informacija prema interno raseljenim osobama i povratnicima putem organizacija civilnog društva, lokalnih zajednica i lokalnih medija, o mogućim i raspoloživim modalitetima liječenja, specifično za svaki kanton/distrikt/entitet, uključujući i informacije o obimu usluga zdravstvene zaštite i medicinskih usluga na terenu. Potrebno je kontinuirano zagovaranje usklađivanja zakona o zdravstvenoj zaštiti i zakona o zdravstvenom osiguranju.

Odgovor u okviru postojećeg Programa

Projekat, agencija	Kako se postojećom intervencijom odgovara na COVID-19, budžet, trajanje
WHO	Jačanje javnog zdravstva i njegove spremnosti za vanredne situacije i odgovor, kao i upravljanje fazom tranzicije s krize izazvane Covidom-19. Upravljanje dvotračnim sistemom zdravstva, pritom osiguravajući kompletne usluge sprečavanja, dijagnosticiranja, izoliranja i liječenja pacijenata oboljelih od Covid-19 i rješavajući povećanu potražnju za uslugama čije je pružanje obustavljeno u toku trajanja pandemije Covid-19. Budžet: 795.000 USD; trajanje: maj – decembar 2020.
Mjere neposrednog odgovora (UNICEF)	Mjere neposrednog odgovora, uključujući i komunikaciju o rizicima i angažman zajednica: (300.000 USD), voda, sanitarni uvjeti i higijena (WASH) i prevencija i kontrola infekcije (300.000 USD), mentalno zdravlje (70.000 USD)
Okolinski prihvatljivo upravljanje postojanim organskim zagađujućim materijama u industrijskom i sektoru opasnog otpada (UNDP)	Upravljanje opasnim medicinskim otpadom povezanim s Covidom-19. Cilj intervencije je podržati djelotvoran odgovor na pogrešno upravljanje medicinskim otpadom u BiH u toku i odmah nakon epidemije Covid-19 u 2020. godini. Intervencija će biti usmjerena na sve ključne tačke utjecaja u cijelom „životnom ciklusu“ kategorija otpada, od: a) rješavanja glavnih izvora: od strane domaćinstava (i osoba) i zdravstvenih ustanova, pa do: b) njegovog sakupljanja i uništavanja od strane javnih preduzeća za upravljanje otpadom i drugih operatera upravljanja otpadom; i na kraju, c) do unapređenja cjelokupnih kapaciteta za koordiniranje sistema upravljanja medicinskim otpadom. Budžet: 650.000 USD; trajanje: juni - decembar 2020.

IOM, UNHCR, UNICEF, UNFPA, DRC i partneri	<p>Mjere prevencije i kontrole infekcije u svim smještajnim objektima za izbjeglice i migrante i rad na terenu u cilju praćenja i pružanja pomoći izbjeglicama i migrantima koji borave u skvotovima ili u privatnom smještaju.</p> <p>Koordinacija s institucijama iz javnog zdravstvenog sektora i Danskim vijećem za izbjeglice kako bi se osiguralo da izbjeglice, tražitelji azila i migranti i dalje imaju pristup zdravstvenim uslugama, uključujući i testiranje na Covid-19. (Napomena: informacije o budžetu su navedene pod stubom 4: Društvena kohezija i otpornost zajednica, pod aktivnošću „Specijalne mjere podrške odgovoru na izbjegličku i migrantsku situaciju u BiH – faza III“).</p>
Rješavanje izazova Covid-19 u sklopu odgovora na migrantsku i izbjegličku krizu na Zapadnom Balkanu (IOM)	Projekat je zajednička regionalna inicijativa IOM-a i UNHCR-a za Zapadni Balkan. Cilj inicijative je riješiti jazove i dodatne potrebe u upravljanju migracijama i azilom koje je izazvala pandemija Covid-19 i javnozdravstvene mjere institucija vlasti kako bi se širenje virusa držalo pod kontrolom. U okviru ovog projekta, partner IOM-a, Dansko vijeće za izbjeglice (DRC), će nabaviti ličnu zaštitnu opremu i drugu medicinski potrošnu robu i opremu radi sprečavanja i upravljanja širenjem Covid-19 među izbjeglicama i migrantima u prihvatnim centrima. Osim toga, DRC će izgraditi kapacitete sistema javnog zdravstva kako bi se osigurala veća spremnost i otpornost. Budžet IOM-a: 350.000 eura; trajanje: april 2020.-juni 2021.
Smanjenje ovisnosti o drogama (UNDP)	Podrška centrima koji pružaju terapiju supstitucije opioda: obezbjeđenje lične zaštitne opreme za osoblje centara u Kantonu Sarajevo, Zeničko-dobojskom kantonu i Hercegovačko-neretvanskom kantonu. Budžet: 12.000 USD; trajanje: april 2020.
Podrška Evropske unije odgovoru na Covid-19 u Bosni i Hercegovini (UNDP)	Neposredna zdravstvena podrška odgovoru na Covid-19. Medicinske nabavke testova na Covid-19, lične zaštitne opreme i medicinske opreme. Budžet: 7 miliona eura; trajanje: mart-juli 2020.
Hitan odgovor na krizu izazvanu Covidom-19 u Bosni i Hercegovini (UNDP)	Podrška nabavci medicinskih sredstava i opreme institucija u Bosni i Hercegovini Budžet: 4.300.000 USD; trajanje: mart 2020. - mart 2021.
Hitan odgovor na krizu izazvanu Covidom-19 u Bosni i Hercegovini (UNODC)	Spremnost i odgovor, podrška zajedničkim timovima Granične policije BiH i Uprave za indirektno oporezivanje na graničnim prijelazima na kopnoj granici i na Međunarodnom aerodromu Sarajevo. Lična zaštitna oprema. Budžet: 7.000 USD; trajanje: april/maj 2020.
Hitan odgovor na krizu izazvanu Covidom-19 u Bosni i Hercegovini (IAEA)	Podrška nabavci opreme za RT-PCR (polimerazna lančana reakcija u stvarnom vremenu), potrošnog materijala, prajmera i sonde za brzo otkrivanje i kontrolu Covid-19 i obuka. Budžet: 270.000 eura; trajanje: mart – august 2020.
Zaštita u zajednici i smještaj tražitelja azila u Unsko-sanskom kantonu uz razmatranje aspekata zaštite (UNHCR)	U partnerstvu s DRC-om. Distribucija informacija i poruka o Covidu-19. Olakšana komunikacija između predstavnika zajednice i tima za koordinaciju i upravljanje centrom, kao i drugih pružatelja usluga. Izrađene i pokrenute inicijative za podizanje svijesti o zdravlju među pripadnicima zajednice. Olakšavanje proizvodnje zaštitnih maski u radionici za šivenje u privremenom centru. Podrška osobama o kojima UNHCR stara u centru u prevođenju i kulturnoj medijaciji u medicinskim jedinicama. Budžet: 68.286 USD; trajanje: polovina marta – decembar 2020.
Pružanje besplatne pravne pomoći izbjeglicama, tražiteljima azila, interno raseljenim osobama, povratnicima i relevantne pravne analize (UNHCR)	U partnerstvu s VP BiH. Zagovaranje premještaja osoba iz ilegalnih naselja u centre i ulaganje u alternativne modele smještaja uz odgovarajuće sanitarne uvjete i zdravstvene usluge. Budžet: 27.965 USD; trajanje: sredina marta – decembar 2020.
Pružanje raznih usluga priznatim izbjeglicama i tražiteljima azila (UNHCR)	U partnerstvu s BHWI. Obezbeđenje otvorenih SOS linija za online savjetovanje i intervencije u slučaju krize. Obuka na temu odgovarajućih odgovora u epidemiološkim situacijama koju će održati epidemiolog, pripadnik Kriznog štaba FBiH za COVID-19. Specijalističko individualno i porodično savjetovanje u vezi s prevencijom i rješavanjem konflikata u porodici/zajednici u cilju smanjenja nasilja. Nabavka ograničenih količina maski i rukavica za osobe o kojima

	UNHCR stara kako bi na siguran način sudjelovale u aktivnostima. Budžet: 39.290 USD; trajanje: sredina marta – 31. juli 2020.
Direktna pomoć (UNHCR)	Jednomjesečna količina rukavica i maski za osoblje koje direktno radi s osobama o kojima UNHCR stara. Budžet: 5.500 USD; trajanje: maj 2020.
UNHCR	U saradnji s partnerom u implementaciji, poticati komunikaciju sa zajednicama: istorazinski edukatori uz pomoć kulturnih medijatora /prevoditelja održavaju 32 informativne sesije u zajednici / tematske obuke kroz istorazinski sistem za 700 osoba o kojima UNHCR stara i uspostava vruće linije / pozivnog centra za pitanja osoba o kojima UNHCR stara o Covidu-19 i druga pitanja. Budžet: 13.000 USD; trajanje: juli 2020.-juni 2021.
Direktna pomoć UNESCO-a (UNESCO)	Nabavka i dostava kontejnera za trijažu i hitno zbrinjavanje pacijenata za Opću bolnicu u Sarajevu. Budžet: 5.800 KM; trajanje: mart 2020.
Podrška zavodima za javno zdravstvo u prikupljanju podataka o Covidu-19 (UNFPA)	Obezbijeđena IT oprema za prikupljanje i analizu podataka vezanih za Covid-19. Budžet: 7.700 USD; trajanje: april 2020.
Kontinuirano pružanje usluga seksualnog i reproduktivnog zdravlja i usluga zaštite od rodno zasnovanog nasilja ranjivoj populaciji (UNFPA)	Kontinuirano pružanje usluga seksualnog i reproduktivnog zdravlja i usluga zaštite od rodno zasnovanog nasilja ranjivoj populaciji. Budžet: 100.000 USD; trajanje: juni – decembar 2020.
Podrška mjerama prevencije i upravljanja Covidom-19 na mjestima ulaska u zemlju (IOM)	Podrška jačanju kapaciteta i zaštiti na mjestima ulaska u BiH: 1) Nabavka lične zaštitne opreme za pripadnike Granične policije koji rade na graničnim prijelazima. 2) Izrada standardnih operativnih procedura za službenike na prvoj liniji na graničnim prijelazima, na osnovu standardnih operativnih procedura koje je IOM već izradio u Aziji. 3) Online obuka pripadnika Granične policije koji rade na graničnim prijelazima na temu standardnih operativnih procedura i procedura korištenja /odlaganje lične zaštitne opreme. Budžet: 150.000 eura; trajanje: april 2020. – juni 2021.

U daljnjem tekstu su date konkretne **preporuke za politike vlada** koje je identificirao sistem Tima UN-a u BiH za oblast zdravstvene zaštite, s fokusom na ono što je važno i provedivo u sklopu socioekonomskog odgovora na Covid-19 i oporavka u narednih 12-18 mjeseci.

- Preduzeti integriranu akciju u pogledu faktora rizika u svim sektorima i ojačati zdravstvene sisteme u cilju unapređenja prevencije i kontrole zaraznih i nezaraznih bolesti, posebno kroz kontinuirano promoviranje mjera i standarda sigurnosti, a pritom postepeno uvoditi aktivno življenje i mobilnost, poštujući zdravu prehranu, itd. Promovirati aktivnu ulogu nevladinih organizacija na lokalnom nivou kao važnog partnera za zdrav sistem i vlast uopće, posebno kada je reforma zdravstva fokusirana na potrebe stanovništva.
- Odgovoriti na izazove pred sektorom zdravstva kroz ubrzanje reforme, posebno zaustavljanje akumulacije duga, iznalaženje modela za izmirenje postojećih obaveza i iznalaženje novih modela finansiranja sistemā zdravstvene zaštite. Osigurati da se raspoloživi resursi koriste efikasnije, prilagođavajući organizaciju i operacije tako da se izgradi finansijski održiv zdravstveni sistem, koji će unaprijediti zdravlje stanovništva i pružiti bolju produktivnost.
- Unaprijediti upravljanje informacijama između sektora zdravstva i drugih sektora kroz pristup kompletne vlasti, uz bolju komunikaciju s javnošću, uključujući i organizacije civilnog društva kada/gdje je to moguće.
- Unaprijediti digitalne dimenzije zdravstvenih usluga (za bolje upravljanje podacima, analitiku pandemije, modernizaciju pružanja usluga, telezdravlje).

20. juli 2020.

- Unaprijediti međusektorsku saradnju kako bi se omogućilo ministarstvima zdravstva da pripreme smjernice za siguran rad škola, vrtića, preduzeća, javnih ustanova, itd. Unaprijediti digitalne dimenzije zdravstvenih ustanova (za bolje upravljanje podacima, analitiku pandemije, modernizaciju pružanja usluga, telezdravlje).
- Osigurati da su osnovne zdravstvene usluge na raspolaganju svima, posebno ranjivim kategorijama (uključujući i tražitelje azila, izbjeglice i migrante).
- Jačati psihosocijalnu podršku zdravstvenim radnicima, kao i općoj populaciji.
- Unaprijediti sigurnost na radu i ličnu sigurnost zdravstvenih radnika.
- Unaprijediti lanac snabdijevanja i procese nabavki.

Stub 2: ZAŠTITA LJUDI – Socijalna zaštita i osnovne usluge

Vjerovatan učinak krize izazvane pandemijom Covida-19 i ranjivosti kao posljedica

Stopa siromaštva prije pandemije Covida-19 u BiH je iznosila 16 posto. Siromaštvo je bilo izraženije u ruralnim sredinama (19 posto), nego u urbanim (12 posto)¹⁵. Restriktivne mjere donesene u odgovoru na pandemiju **Covida-19** i pad ekonomskih aktivnosti kao rezultat toga će imati najveći utjecaj na siromašne i socijalno ugrožene kategorije i mnogo više ljudi mogu gurnuti u siromaštvo.

U nekoliko proteklih mjeseci, usljed neviđene krize izazvane Covidom-19, **hiljade građana BiH je izgubilo posao**. Dohodak domaćinstava je izgubljen ili smanjen, kao i priliv doznaka iz inostranstva, što ima utjecaj na prihod ljudi, posebno siromašnijih. Očekuje se da će se doznake i dalje smanjivati zbog ograničenih mogućnosti sezonskog rada u inostranstvu i/ili zbog ekonomskog usporavanja u zemljama EU i drugim zemljama iz kojih se doznake šalju u BiH. To će se negativno odraziti na dohodak domaćinstava čim prođe trenutna kriza uzrokovana Covidom-19.

Prema procjenama, u FBiH je zabilježen neto gubitak 21.941¹⁶ prijavljenog radnog mjesta na puno radno vrijeme, dok organi u RS-u procjenjuju da su 2,403 radnika izgubila posao, od čega je 1.100 radilo na osnovu ugovora¹⁷, dok je krajem aprila 2020. godine otvoreno 867 radnih mjesta. Veliki dio radnog stanovništva u BiH (gotovo jedan od tri radnika¹⁸) radi u neformalnom sektoru ekonomije, bez penzionog ili zdravstvenog osiguranja. Mjere za suzbijanje širenja koronavirusa i zatvaranje preduzeća djeluju (disproporcionalno) na one koji rade u neformalnom sektoru i koji nisu potpuno obuhvaćeni zvaničnom statistikom. Vjeruje se da među njima žene predstavljaju većinu. Postoji rizik da će se ovakvi trendovi i za formalne i za neformalne poslove nastaviti čak i nakon što se ukinu mjere koje su uvedene radi suzbijanja širenja zaraze koronavirusom. Gubitak radnih mjesta bi se mogao nastaviti zbog smanjenja potražnje na ključnim tržištima koja snabdijevaju firme iz BiH. Postojeća kriza je razotkrila ograničenja postojećih sistema socijalne zaštite. U doprinosne sisteme socijalne sigurnosti doprinosi se uplaćuju uglavnom za zaposlene na puno radno vrijeme u formalnom sektoru zapošljavanja koji još uvijek predstavljaju većinu na tržištu rada. Sve veći broj radnika koji su zaposleni na drugi način je uglavnom izvan tih sistema. Posebno su sljedeće grupe radnika bile među najteže pogođenim krizom, ali nisu bile adekvatno pokrivenne postojećim doprinosnim shemama socijalne sigurnosti: žene i muškarci (analiza rodne osjetljivosti u svim kategorijama); osobe koje ostvaruju dohodak od samostalne djelatnosti, uključujući i one na tržištu na kojem se nude kratkoročni poslovi; radnici u neformalnoj ekonomiji; repatriрани radnici migranti; i druge ranjive i isključene kategorije.

S obzirom da je siromaštvo snažno povezano sa nezaposlenošću i na očekivano ekonomsko usporavanje u svim sektorima ekonomije BiH zbog krize izazvane Covidom-19, gubitak radnih mjesta i zarade će i dalje utjecati na stope siromaštva. Negativan učinak pandemije Covida-19 će varirati među dohodovnim grupama zbog razlika u njihovim demografskim i socioekonomskim karakteristikama. Među ranjivijim kategorijama su seoska domaćinstva, žene, mladi i djeca, osobe starije životne dobi i romska populacija. Učinak je još veći za populacije koje su na više načina ugrožene i ima značajnu rodnu dimenziju.

Mnoga djeca u BiH **žive u siromaštvu, a posljedice mjera odgovora na Covid-19 ih mogu dovesti u još teži položaj**. Predviđa se da će na sljedeće kategorije djece pandemija Covida-19 imati najnegativniji učinak:

- *Romska djeca*, za koju će se rizici u pogledu njihove zaštite zbog restriktivnih mjera/mjera zatvaranja vjerovatno povećati, a njihov pristup uslugama podrške čak dodatno smanjiti;
- *Djeca s invaliditetom*, koja su u povećanom riziku od razdvajanja od porodice i smještaja u institucije;
- *Djeca koja žive u disfunkcionalnim porodicama*, za koju će povećane restriktivne mjere/mjera zatvaranje vjerovatno pogoršati loše roditeljstvo i izložiti ih raznim oblicima nasilja i zlostavljanja; manja je vjerovatnoća da će usluge podrške biti na raspolaganju;
- *Djeca koja žive u siromaštvu ili su u riziku od siromaštva*, čije će porodice biti pogođene krizom i ograničenim mogućnostima postojećih sistema socijalne zaštite da pružaju adekvatnu novčanu pomoć kratkoročno i dugoročno;
- Djeca s imunokompromitiranim ili imunosupresivnim sistemima kojima su potrebne kontinuirane zdravstvene usluge, uključujući i prehranu;

¹⁵ Anketa o potrošnji domaćinstava u BiH, 2015, noviji podaci nisu na raspolaganju, http://www.bhas.ba/ankete/TB_HBS%202015_SR.pdf

¹⁶ Na osnovu izvještaja Porezne uprave FBiH, period od kraja februara 2020. do kraja aprila 2020.

¹⁷ Intervju s Predsjednikom vlade RS, <https://www.bl-portal.com/rs-i-fbih/mjere-vlade-rs-su-dale-rezultate-i-nema-masovnih-otpustanja-radnika/>

¹⁸ World Bank, The Economic and Social Impact of COVID-19 WESTERN BALKANS REGULAR ECONOMIC REPORT No.17 | Spring 2020, THE COUNTRY NOTE, <http://documents.worldbank.org/curated/en/457181588085856454/pdf/The-Economic-and-Social-Impact-of-COVID-19-The-Country-Notes.pdf> and WB WESTERN BALKANS REGULAR ECONOMIC REPORT NO.17 REVIEWING THE STATE AND VULNERABILITIES OF THE WESTERN BALKAN ECONOMIES AS THEY FACE COVID-19, Heat Map

- Djeca iz jedne od sljedećih kategorija (migranti, izbjeglice, tražitelji azila, djeca pod supsidijarnom zaštitom, ranjiva interno raseljena djeca i djeca povratnici, djeca u riziku od apatridije) i posebno potkategorija djece bez pratnje ili djece koja su odvojena od roditelja/staratelja.

Osim gore navedenih kategorija djece, i za sljedeću djecu se smatra da će vjerovatno biti pogođena pandemijom Covida-19: djeca u svim oblicima institucionalnog zbrinjavanja; djeca u pritvoru i zatvoru; i mlađa djeca roditelja koji vrše svoje profesionalne dužnosti u borbi protiv Covida-19, koja su ostala bez svakodnevne njege.

Sisteme socijalne zaštite u BiH – i doprinosne i nedoprinosne – karakteriziraju niži nivoi pokrivenosti i potrošnje, te nejednak pristup siromašnih i socijalno isključenih populacija beneficijama. Već je dugo poznato da temeljni problemi vezani za sisteme socijalne zaštite u Bosni i Hercegovini proizlaze iz činjenice da oni nisu uspjeli mobilizirati neophodne javne resurse i efikasno ih raspodijeliti između entiteta, kantona i Brčko Distrikta, niti izraditi sveobuhvatne politike i programe socijalne zaštite. Ciljni programi pomoći u BiH koji datiraju prije izbijanja pandemije Covida-19 imaju nisku pokrivenost, uz svega mali udio stanovništva (16,8 posto) obuhvaćenog programima nedoprinosne socijalne pomoći. Pokrivenost najsiromašnijeg kvintila je i dalje niska u poređenju sa zemljama sa sličnim nivoima prihoda po glavi stanovnika. Osim toga, svega 1,9 posto ukupnog stanovništva i 6,2 posto najsiromašnijih su korisnici stalne pomoći i/ili jednokratke novčane pomoći, na osnovu procjene imovinskog stanja, što je vrlo mala pokrivenost u poređenju s pokrivenošću u drugim zemljama Evrope i Centralne Azije.

Fiskalni pritisak na budžete socijalne zaštite predstavlja značajan rizik po zaštitu najranjivije populacije. Kriza izazvana Covidom-19 je već utjecala na iznos nekoliko prvobitno dodijeljenih budžetskih sredstava (20 miliona KM dodijeljeno za provođenje Zakona o podršci porodicama s djecom u FBiH), kao i na druga budžetska sredstva dodijeljena u podršci socijalnoj zaštiti i inkluziji najugroženijih (osobe s invaliditetom, itd.). Uz dugotrajnu fiskalnu konsolidaciju i spor oporavak, fragmentirani sistemi socijalne zaštite u BiH, s nedovoljnim resursima, suočavaju se sa znatnim ograničenjima u pogledu zaštite sve većeg broja ranjive populacije. Iako potpun učinak krize na društva i ekonomije još uvijek nije poznat, kriza izazvana Covidom-19 je razotkrila prednosti i jazove u postojećim sistemima socijalne zaštite. Kriza je istaknula značaj proaktivnog ulaganja u izgradnju sveobuhvatnog i otpornog sistema socijalne zaštite koji može brzo i efikasno odgovoriti na šokove kada se pojave. Istovremeno, važno je održati i proširiti fiskalni prostor i kapacitet pružanja usluga sistemā socijalne zaštite u vrijeme krize i u toku faze oporavka.

U okviru paketa hitnog odgovora na vanrednu situaciju izazvanu Covidom-19, vlade domaćini su fokusirane na održavanje (uz dovoljan fiskalni prostor) i proširenje gotovinskih transfera onima koji su u stanju najveće potrebe i mogu zapasti u siromaštvo zbog pandemije Covida-19. Vlada RS planira proširiti pokrivenost ciljanim programom socijalne pomoći i obezbijediti veći pristup socijalnim uslugama. Institucije vlasti u FBiH planiraju proširiti socijalne beneficije na ranjive kategorije koje su u najvećoj opasnosti da budu pogođene ekonomskim posljedicama pandemije Covida-19¹⁹. Vlada FBiH planira proširiti pokrivenost svojim programima socijalne pomoći, pružajući pomoć u gotovini i naturi korisnicima stalne novčane pomoći, osobama s invaliditetom i osobama starije životne dobi i mladima koji borave u institucijama i kojima je potrebna stalna njega. Svjetska banka će podržati nastojanja vlada da ispune neposredne kratkoročne, povećane fiskalne potrebe (u okviru odobrenog kredita Svjetske banke u iznosu od 33,1 milion eura), međutim, potrebe su daleko veće²⁰. Izuzetno je važno da podrška vlasti bude transparentna, djelotvorno usmjerena, fiskalno održiva i vezana rokovima.²¹

Zbog smanjenih prihoda domaćinstava usljed Covida-19, postoje izazovi u pogledu **ograničene raspoloživosti i pristupa izboru hrane s nutritivnim svojstvima na nivou domaćinstava**. Uz povećane zahtjeve prema roditeljima zbog mjera izolacije donesenih u borbi protiv Covida-19, roditelji bi se mogli osjećati preopterećenim brigom o djeci i njihovom prehranom, uključujući i dojenje. Pandemija Covida-19 ima i društvene učinke zbog društvene izolacije u toku koje je došlo do porasta mentalnih bolesti. Što se tiče dječije zaštite, postoje tri potencijalna osnovna sekundarna učinka: **zanemarivanje i nedostatak roditeljske brige i njege; mentalno zdravlje i psihosocijalni poremećaji; i povećana izloženost svim oblicima nasilja i zlostavljanja**.

U odgovoru na krizu izazvanu Covidom-19, vlasti u BiH su sredinom marta 2020. godine zatvorile sve univerzitete, škole i predškolske ustanove i ta mjera je i dalje na snazi. Procjenjuje se da je **tom mjerom pogođeno preko 500.000 djece predškolskog, osnovnoškolskog i srednoškolskog uzrasta, te mladih na tercijarnom nivou obrazovanja**. Administrativne jedinice u BiH nadležne za sektor obrazovanja se suočavaju s izazovom osiguranja kontinuiteta u učenju za svu djecu i omogućavanja kvalitetnog online obrazovanja. Osim značajnog utjecaja prekida u učenju na djecu, **djeca iz ranjivih kategorija**

¹⁹ Informacije preuzete od Svjetske banke: World Bank, Project appraisal document for a Bosnia and Herzegovina emergency Covid-19, project report no: PAD 3856.

²⁰ Informacije preuzete od Svjetske banke: World Bank, Project appraisal document for a Bosnia and Herzegovina emergency Covid-19, project report no: PAD 3856.

²¹ Informacije preuzete od Svjetske banke: World Bank, Project appraisal document for a Bosnia and Herzegovina emergency Covid-19, project report no: PAD 3856.

su u dodatnom riziku da će biti izostavljena, uz povećan rizik od napuštanja škole i širenja postojećih jazova u obrazovnim postignućima. Prema najnovijim procjenama, postoji preko **9.700 djece bez pristupa potrebnim IKT uređajima kako bi sudjelovala u online nastavi**. Online nastava, organizirana na ad hoc osnovi, bez prethodnog strateškog planiranja i pripreme, mogla bi proizvesti značajne jazove u znanju učenika na svim obrazovnim nivoima. Drugi važan učinak takvih aranžmana je značajno povećanje opterećenosti žena negom drugih članova domaćinstava. Osim toga, ekonomski učinak krize izazvane Covidom-19 može ubuduće nametnuti ekonomska ograničenja i može podrivati finansijska ulaganja u školski sistem. Eventualni budžetski pritisak na plaće nastavnika i naknade bi mogao biti demotivirajući i eventualno dovesti do masivnih štrajkova i prekida obrazovanja širom zemlje.

Mjere ograničenja koje su donesene da bi se spriječilo širenje Covida-19 i njegovih ekonomskih posljedica su povećale rizik od **nasilja nad ženama**. Raspoložive informacije ukazuju na značajan porast broja slučajeva nasilja u porodici. Na osnovu te indikacije i zbog nedostatka zvaničnih podataka o nasilju nad ženama provedena je brza procjena sa sigurnim kućama u BiH. Informacije koje su dostavile organizacije civilnog društva koje vode sigurne kuće pokazuju da su u toku krize izazvane Covidom-19 žene i maloljetnice u povećanom riziku od nasilja, uključujući i nasilje u porodici, i da je došlo do porasta broja slučajeva nasilja nad ženama, porasta broja poziva upućenih na vruće linije te zahtjeva za psihosocijalnom podrškom na daljinu. Ograničen je pristup skloništim i drugim specijalističkim uslugama (pravno i psihosocijalno savjetovanje). Pružanje multisektorske podrške žrtvama nasilja u porodici je u znatnoj mjeri smanjeno ili u nekim slučajevima zaustavljeno zato što su se službenici na prvoj liniji rada (policija, zdravstvo, pravosuđe, centri za socijalni rad) ili potpuno fokusirali na provođenje mjera zatvaranja i izolacije (policija), obustavili rad na predmetima (pravosuđe) ili su smanjili raspoloživost usluga (zdravstvo, centri za socijalni rad). Nedostatak javnog transporta je dodatno učinio ove usluge nepristupačnim. Neke kategorije stanovništva koje su ranije imale poteškoća u ostvarivanju pristupa takvim uslugama posebno su pogođene krizom izazvanom Covidom-19. Među njima su odrasle i maloljetne Romkinje, osobe s invaliditetom, žene koje žive u ruralnim sredinama, žene starije životne dobi, žene žrtve rata, migrantice i raseljene žene (izbjeglice, tražitelji azila, interno raseljene osobe...).

Usljed ograničenja kretanja nametnutog u odgovoru na Covid-19, **osobe pod međunarodnom zaštitom, tražitelji azila i migranti** suočavaju se s administrativnim, finansijskim, zakonskim i jezičnim barijerama koje im onemogućavaju da pristupe osnovnim uslugama, uslugama primarne zdravstvene zaštite i smještaju. Ova ograničenja također utječu i na dobrobit osoba koje borave u zatvorenim prostorima, koja često izazivaju anksioznost, nesanicu, povećane tenzije, agresivno ponašanje i seksualno i rodno zasnovano nasilje. Smanjen ili suspendiran pristup azilantskom postupku direktno utječe na osobe koje imaju namjeru tražiti azil i na osobe koje su u procesu stjecanja statusa, s obzirom da im to onemogućava da blagovremeno steknu zakonski status i da ostvare pristup uslugama kojima bi riješile svoje osnovne potrebe.

Pristup formalnom obrazovanju za osobe/djecu koja traže međunarodnu zaštitu je onemogućen dugim azilantskim postupcima i neizdavanjem kartona tražitelja azila, a sve iz razloga postojeće situacije vezane za Covid-19. Također i mogućnosti neformalnog učenja u prihvatnim centrima podliježu striktnim higijenskim mjerama i mjerama fizičkog distanciranja kojima se smanjuju kapaciteti i na nastavnike stavlja dodatni pritisak. Interno raseljena djeca u kolektivnim centrima, kao i djeca povratnici iz ekonomski ugroženih porodica nemaju pristup online obrazovanju jer nemaju računare, pametne telefone, Internet priključak, čak ni električnu energiju.

Povećan je broj prijavljenih slučajeva seksualnog i rodno zasnovanog nasilja, kao i broj slučajeva drugih vrsta djela protiv sigurnosti; blagovremeno pružanje adekvatnog odgovora i zaštita žrtava su dodatno komplicirani ograničenjem kretanja i drugim mjerama donesenim u odgovoru na Covid-19. Interno raseljene osobe koje su još uvijek smještene u kolektivnim centrima nemaju adekvatne životne uvjete koji bi im omogućili da primijene mjere pojačane higijene i fizičkog distanciranja. Neki od njih nemaju finansijska sredstva za izdržavanje u toku izolacije, kao ni hranu. Zakonski propisi o socijalnoj zaštiti nisu u zemlji usklađeni, zbog čega se pružaju nejednaki nivoi podrške socijalno ranjivim osobama, među njima i interno raseljenim osobama i povratnicima. Podrška se ne zasniva na utvrđenom minimumu socijalne sigurnosti ni stvarnim potrebama.

Odgovor u okviru postojećeg Programa

Projekat, agencija	Kako se postojećom intervencijom odgovara na COVID-19, budžet, trajanje
Program socijalne zaštite (UNICEF)	<ul style="list-style-type: none"> Tehnička pomoć vladama na relevantnim nivoima (kantoni, entiteti) za provođenje brzih procjena učinka pandemije Covida-19 na socijalnu zaštitu i predlaganje i provođenje neposrednih mjera odgovora. Budžet: 100.000 USD; trajanje: 3-6 mjeseci. Podržati odabrane općine u osmišljavanju usluga socijalne zaštite i inkluzije kako bi se ublažili efekti krize na najugroženije porodice s djecom – budžet: 40.000 USD; trajanje: 6 mjeseci. Angažman s međunarodnim finansijskim institucijama, donatorima i vladama na značaju zaštite socijalnih davanja – kontinuiran, u toku. Rasprostranjena diseminacija poruka zagovaranja uloge socijalne zaštite u djelotvornim odgovorima na Covid-19 - kontinuiran, u toku.

Program dječije zaštite (UNICEF)	<ul style="list-style-type: none"> • Obučiti osoblje u oblasti zdravstva, obrazovanja, dječije zaštite i mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške o rizicima po dječiju zaštitu koji su posljedica Covida-19 – 40.000 USD. • Jačati referalne mehanizme/mehanizme koordinacije između zdravstva i socijalne zaštite – 20.000 USD. • Podržati sisteme upravljanja slučajevima u cilju (i) identificiranja i rješavanja ranjivosti, (ii) pružanja integriranih i koordiniranih usluga i provođenja redovnog praćenja; i (iii) rješavanja prethodnih problema u domenu zaštite i onih koji su pogoršani Covidom-19 – 15.000 USD. • Identificirati djecu u većem riziku u pogledu zaštite i uspostaviti mehanizme podrške i praćenja – 100.000 USD. • Podržati terensku i neintruzivnu emocionalnu podršku u zajednici kroz pružanje, kada je potrebno, psihološke prve pomoći i upućivanje na druge službe – 30.000 USD. • Pružati usluge mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške u zajednici djeci i njihovim porodicama -250.000 USD. • Identificirati i izvršiti pripremu za kreativne i online mjere pružanja usluga dječije zaštite: društvene platforme, TV/radio kanali, itd. – 25.000 USD. • Promovirati ličnu sigurnost, samonjegu i psihosocijalno blagostanje radnika i radnica na prvim linijama. Nadzirati osoblje u svim ustanovama institucionalnog zbrinjavanja (dječiji domovi, kazneno-popravni zavodi, prihvatni centri) – 40.000 USD.
Obrazovni program (UNICEF)	<ul style="list-style-type: none"> • Završena brza procjena sektora obrazovanja u cilju mapiranja intervencija i jazova, kao i trenutačnih potreba. • Koordinacija i komunikacija radi jačanja odgovora sektora obrazovanja i osiguranje kontinuiteta u učenju – 20.000 USD. • Pružiti podršku ministarstvima obrazovanja i drugim akterima u sektoru obrazovanja u produkciji časova iz predškolskog i osnovnog odgoja i obrazovanja koji će se emitirati putem medija (radio/tv) i drugih platformi za učenje na daljinu, s posebnim naglaskom na ranjive kategorije (romsku djecu, djecu s invaliditetom, itd.) – 75.000USD. • Obezbijediti materijale za podučavanje i učenje porodicama kako bi im se omogućilo da podrže učenje kod kuće tokom kratkoročnog perioda u kojem su škole zatvorene - 50.000 USD.
Program ishrane (UNICEF)	<ul style="list-style-type: none"> • Podržati diseminaciju i implementaciju odgovarajućih preporuka za dojenje u kontekstu Covida-19 – 5.000 USD. • Podržati kutke za majke i bebe za izbjeglice i migrante u privremenim prihvatnim centrima, pružati savjetovanje i podršku u vezi s promoviranjem ishrane, dojenja i higijene – 50.000 USD.
Podrška izbjeglicama i drugim osobama o kojima UNHCR stara i procesima u okviru Aneksa VII u BiH (UNHCR)	U partnerstvu s Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice. Podrška zaposlenima u Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice koji su nadležni za pitanja sigurnosti i higijene u Izbjegličkom centru Salakovac (13 osoba). Budžet: 78.000 USD. Trajanje: sredina marta – decembar 2020.
Omogućavanje ojačanog azilantskog sistema (UNHCR)	U partnerstvu s Ministarstvom sigurnosti. Podrška zaposlenima u Ministarstvu sigurnosti koji su nadležni za pitanja sigurnosti, higijene i sanitarnih uvjeta u Azilantskom centru Delijaš (12 osoba), timu eksperata zaduženom za registraciju i određivanje izbjegličkog statusa, 8 osoba. Budžet: 110.000 USD. Trajanje: sredina marta – decembar 2020.
Zaštita u zajednici i smještaj tražitelja azila uzimajući u obzir aspekte zaštite u Unsko-sanskom kantonu (UNHCR)	U partnerstvu s DRC-om. Tim za zaštitu u zajednici u prihvatnim centrima u Unsko-sanskom kantonu osigurava identificiranje i upućivanje ranjivih osoba o kojima stara UNHCR na zdravstvene usluge, pravne usluge, usluge upravljanja slučajevima (osobito u slučajevima seksualnog i rodno zasnovanog nasilja). Rješavanje i zagovaranje osnovnih pitanja zaštite osoba o kojima stara UNHCR kod relevantnih agencija kako bi se umanjili negativni učinci Covida-19. Budžet: 68.286 USD; trajanje: sredina marta 2020. – decembar 2020.
Pružanje besplatne pravne pomoći izbjeglicama, tražiteljima azila, interno raseljenim osobama,	U partnerstvu s VP BiH. Pružanje besplatne pravne pomoći i organiziranje niza online događaja u cilju koordinacije. Pokrenut Međunarodni forum za zaštitu VP BiH kako bi se

povratnicima i relevantne pravne analize (UNHCR)	došlo do osoba u centrima i na drugim lokacijama koje nemaju pristup standardnim kanalima pružanja pomoći. Budžet: 139.821 USD; trajanje: sredina marta – decembar 2020.
Pružanje raznih usluga priznatim izbjeglicama i tražiteljima azila (UNHCR)	U partnerstvu s BHWI. Psihosocijalna podrška u prihvatnim centrima i urbanim sredinama uz pomoć na daljinu koja je na raspolaganju 24 sata dnevno, svih 7 dana u sedmici putem SOS linija za online savjetovanje i intervencije u krizama (psiholozi, socijalni radnici i prevoditelji). Radne aktivnosti u prihvatnim centrima Salakovac, Delijaš i Ušivak. Online časovi bosanskog jezika za korisnike privatnog smještaja, online obuka djece u privatnom smještaju (individualni prilagođeni planovi za online časove), kao i za djecu u Izbjegličkom centru Salakovac koja prate nastavu prema prilagođenom školskom programu. Distribucija paketa s hranom i neprehrambenih artikala odabranim osobama u stanju potrebe za zaštitom. Starateljstvo i individualna pomoć djeci bez pratnje i djeci odvojenoj od roditelja/staratelja. Budžet: 82.332 USD; trajanje: mart – juli 2020.
Direktna pomoć (UNHCR)	Distribucija 20 računara i omogućavanje pristupa internetu, čime se omogućava 300 tražitelja azila i priznatih izbjeglica koji borave u centrima i privatnom smještaju da ostvare pristup online obrazovanju, informacijama i zabavi. Budžet: 5.500 USD; trajanje: juni 2020.
UNHCR	U saradnji s BHWI, za 60 najranjivije djece bez pratnje i djece odvojene od roditelja/staratelja u Unsko-sanskom kantonu obezbijediti smještaj, uzimajući u obzir aspekte zaštite i sve druge usluge kojima se uzimaju u obzir aspekti dječije zaštite, u MFS Emmaus. Budžet: 202.000 USD; trajanje: septembar-decembar 2020.
UNHCR	U saradnji s BHWI, pružiti za 10 porodica koje imaju namjeru tražiti azil u BiH adekvatne osnovne usluge u toku vanredne situacije izazvane Covidom-19, uključujući i ubrzanu postupku ulaska u azilantski proces. Budžet: 143.000 USD; trajanje: august 2020.-juni 2021.
UNHCR	U saradnji s BHWI, dostaviti mjesečnu humanitarnu pomoć za 60 osoba o kojima stara UNHCR kojima je odobren izbjeglički status ili supsidijarna zaštita i iznimno ranjivim tražiteljima azila u privatnom smještaju. Budžet: 370.000 USD; trajanje: august 2020.-juni 2021.
UNHCR	Uspostaviti prisustvo UNHCR-a na terenu u Tuzli kako bi se podržale osobe o kojima stara UNHCR, kao i domaće strukture vlasti. Budžet: 115.000 USD; trajanje: juni 2020. - juni 2021.
UNHCR	U saradnji s partnerom u implementaciji, poticati komunikaciju sa zajednicama: istorazinski edukatori uz pomoć kulturnih medijatora /prevoditelja održavaju 32 informativne sesije u zajednici / tematske obuke kroz istorazinski sistem za 700 osoba o kojima UNHCR stara i uspostava vruće linije / pozivnog centra za pitanja osoba o kojima UNHCR stara o Covidu-19 i druga pitanja. Budžet: 17.000 USD; trajanje: juli 2020. - juni 2021.
Zajednički program Tima UN-a u BiH o seksualnom nasilju u ratu – „Traženje zaštite, podrške i pravde za preživjele žrtve seksualnog nasilja tokom sukoba u BiH“ (UNFPA, IOM)	IOM će osigurati da preživjele žrtve seksualnog nasilja tokom rata i dalje imaju na raspolaganju informacije i pristup postupku podnošenja zahtjeva za stjecanje statusa civilne žrtve rata/žrtve mučenja tokom rata. Budžet: 24.700 GBP. Trajanje: april 2020. – juni 2021. Procjena UNFPA učinaka Covida-19 na preživjele žrtve rodno zasnovanog nasilja/seksualnog nasilja tokom rata i usluge (medicinske, psihosocijalne, pravne). Budžet: 4.000 USD, trajanje: maj-juni 2020.
Podrška mladima (UNFPA)	Istraživanje mišljenja i iskustava vezanih za učinak Covida-19 na njihov život, s posebnim fokusom na seksualno i reproduktivno zdravlje, odnose u zajednici i migracije. Budžet: 6.000 USD; trajanje: maj-juni 2020. Komunikacija među mladima putem online barometra: sedmične webizode na kojima mladi rješavaju pitanja koja ih interesiraju, uključujući i potrebe za podrškom mentalnom zdravlju; video snimci mladih na temu zaštite od Covida-19. Budžet: 5.000 USD, mart – decembar 2020.

Eliminacija nasilja nad ženama (UN Women)	<p>1. Tehnička podrška Centru za jednakost i ravnopravnost polova RS i Gender centru FBIH i multisektorskim timovima na lokalnom/kantonalmom nivou u cilju uspostavljanja, jačanja i praćenja kvalitete provođenja multisektorskog odgovora na nasilje u porodici na lokalnom nivou. Budžet: 150.000,00 USD; trajanje: maj 2020. – mart 2021.</p> <p>2. Podrška organizacijama civilnog društva u jačanju i praćenju kvalitete specijalističkih i multisektorskih usluga na lokalnom nivou, uključujući i pružanje usluga preživjelim žrtvama seksualnog nasilja. Budžet 160.000,00 USD; trajanje: maj 2020. – mart 2021.</p> <p>3. Mali grantovi za osnovne trenutačne potrebe sigurnih kuća za preživjele žrtve nasilja u porodici. Budžet: 35.000 USD; trajanje: maj – juni 2020.</p> <p>4. Paketi s ličnom zaštitnom opremom za vanredne situacije za osoblje i korisnike skloništa; budžet: 6.000 USD; trajanje: mart – maj 2020.</p> <p>5. Podrška standardizaciji i jačanju odgovora policije na nasilje u porodici i nasilje nad ženama; budžet: 175.000.00 USD; trajanje: maj 2020. – mart 2021.</p> <p>6. Podrška inicijativama organizacija civilnog društva koje uključuju muškarce, žene i mlade u odabranim zajednicama u sprečavanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici Budžet: 85.000,00 USD; trajanje: maj 2020. – mart 2021.</p> <p>7. Podrška provođenju inicijativi za sigurne gradove i sigurne javne prostore radi jačanja odgovora na seksualno zlostavljanje na lokalnom nivou u BiH Budžet: 80.000 USD; trajanje: maj 2020. – mart 2021.</p> <p>8. Podrška kontinuiranoj izgradnji kapaciteta profesionalaca u medijima za rodno osjetljivo izvještavanje o slučajevima nasilja nad ženama i maloljetnicama. Budžet: 50.000,00 USD Trajanje: juni 2020. – mart 2021.</p>
Regionalni program za okončanje nasilja nad ženama (UN Women)	<p>1. Pružanje tehničke pomoći organizacijama civilnog društva za zagovaranje pregleda i izmjena i dopuna zakona, podzakonskih akata i politika koje se odnose na jednak pristup kvalitetnim specijalističkim uslugama na entitetskom nivou u BiH. Budžet: 65.000,00 USD Trajanje: juni 2020. – juli 2021.</p> <p>2. Utjecaj na promjenu ponašanja službenika policije kroz komunikacijsku kapađu kojom se nastoji stvoriti učinak na ponašanje i promjena trenda neadekvatnog odgovora na slučajeve nasilja u porodici u Tuzlanskom kantonu. Budžet: 80.000,00 USD. Trajanje: maj 2020. – juli 2021.</p> <p>3. Jačanje ponude i potražnje za uslugama zaštite od nasilja u porodici na lokalnom nivou kroz pružanje podrške organizacijama civilnog društva (sigurna mreža) u izgradnji kapaciteta i zastupanju marginaliziranih zajednica u izgradnji povjerenja između žena i davatelja usluga na lokalnom nivou. Budžet: 130.000,00 USD. Trajanje: maj 2020. – juli 2021.</p>
Ekonomsko upravljanje za rast (UNDP)	Nabavka opreme za Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu, uključujući i četiri nova 3D štampača, filamente i sirovine za proizvodnju zaštitne medicinske opreme, kao i mašina za testiranje mehaničkih svojstava materijala. Budžet: 54.065 USD; trajanje: maj 2020.
Jačanje uloge mjesnih zajednica (UNDP)	<p>Izražavanje mišljenja u stvarnom vremenu na nivou zajednica kroz brzu procjenu potreba će biti finalizirano za manje od mjesec dana i trenutačne potrebe će biti identificirane u 24 jedinice lokalne samouprave u BiH, uključujući i 136 mjesnih zajednica, 70 organizacija civilnog društva i 24 centra u zajednici. Osim s najranjivijim kategorijama stanovništva, kroz projekat će se raditi i s lokalnim vlastima, mjesnim zajednicama i organizacijama civilnog društva.</p> <p>Budžet: 350.000 USD; trajanje: maj-novembar 2020.</p>
Projekat „Zeleni ekonomski razvoj“ (UNDP)	Nabavka sedamnaest 3D štampača, tri 3D skenera, pet laptopa, CNC glodalice, stolne bušilice, brusilice, kružne pile i raznog materijala za 3D štampanje razne opreme u svrhu

	sprečavanja širenja koronavirusa, za Mašinski fakultet u Sarajevu, Zenici i Tuzli i Prirodno-matematički fakultet u Banja Luci. Budžet: 199.325 USD; trajanje: april-maj 2020.
Regionalni program za lokalnu demokratiju na Zapadnom Balkanu (UNDP)	Podrška ranjivim grupama u vidu osnovne lične zaštitne opreme i sjemena za proljetnu sjetvu. Preostala sredstva će se iskoristiti za osnovne pakete pomoći za ranjive kategorije. Budžet: 50.000 USD; trajanje: juni-decembar 2020.
Podrška državama članicama u provođenju cilja održivog razvoja 4. (UNESCO)	<p>1. Procjena socioekonomskog učinka Covida-19 na sektor obrazovanja, prikupljanje najnovijih informacija, u saradnji s resornim ministarstvima i statističkim institucijama.</p> <p>- Istraživanje rješavanja efekata pandemije Covida-19 na ustanove tehničkog i stručnog obrazovanja i osposobljavanja, kreatore politika i socijalne partnere, u saradnji s Međunarodnom organizacijom rada (ILO) i Grupacijom Svjetske banke.</p> <p>- Brza procjena potreba kojom se preciziraju osnovna pitanja, jazovi i potrebne prioritetne akcije 12 obrazovnih administrativnih jedinica u BiH (praćenje), skupa s UNICEF-om. Budžet: 10.000 USD. Trajanje: april-juni 2020.</p> <p>2. Davanje preporuka za politike ministarstava obrazovanja vezane za siguran proces prijelaza na otvaranje škola: prijevod i distribucija smjernica za sigurno otvaranje škola, u saradnji s UNICEF-om i Grupacijom Svjetske banke, kao i webinar kako bi se donosioci odluka upoznali s otvaranjem škola, podržali pripreme i vodili proces implementacije, u sklopu cjelokupnih procesa planiranja javnog zdravlja i obrazovanja. Budžet: 800 USD. Trajanje: april-juni 2020.</p> <p>Osigurati svim učenicima jednak pristup online učenju kroz obezbjeđenje opreme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Donacija IKT opreme učenicima osnovnih škola: 152 Lenovo tableta za osnovne i srednje škole u Kantonu Sarajevo, Zapadno-hercegovačkom kantonu, Kantonu 10 i Brčko Distriktu kako bi se doprinijelo osiguranju kontinuiteta nastave, kao i jednakim mogućnostima učenja za sve učenike. Budžet: 20.398 eura. Trajanje: mart-april 2020. • Donacija mobilnih priključaka: podrška mobilnoj online platformi za nastavni proces kroz obezbjeđenje 3.908 mobilnih priključaka za učenike osnovnih i srednjih škola u saradnji s Ministarstvom prosvjete i kulture u Vladi Republike Srpske. Budžet: 18.561 eura. Trajanje: mart-april 2020. <p>Izgradnja kapaciteta nastavnika u cilju jačanja medijske i informatičke pismenosti nastavnika osnovnih i srednjih škola. U saradnji s Fakultetom političkih nauka u Sarajevu, pokretanje pilot radionice za nastavnike predškolskih ustanova, osnovnih i srednjih škola u Kantonu Sarajevo u cilju jačanja njihove medijske i informatičke pismenosti. Budžet: 3.589 eura. Trajanje: maj-juni 2020.</p> <p>Unapređenje kvalitete platformi za upravljanje informacijama u obrazovanju: Pružanje pomoći tijelima vlasti u oblasti obrazovanja u jačanju digitalnog obrazovnog sistema u BiH putem Globalne koalicije UNESCO-a za obrazovanje kroz obezbjeđenje IKT alata i vještina za nastavnike (za pedagogiju) i IKT alata i vještina za administraciju i praćenje (EMIS, TMIS, statistički sistemi). Budžet: u pripremi; trajanje: potrebno odrediti.</p> <p>Prekvalifikacija i dokvalifikacija u okviru tehničkog i stručnog obrazovanja i obuke: jačanje kapaciteta tehničkog i stručnog obrazovanja i obuke u BiH kako bi se nadoknadila neusklađenost između tehničkog i stručnog obrazovanja i obuke i potreba tržišta rada. Budžet: u pripremi; trajanje: potrebno odrediti.</p>
Procjena odgovora socijalne zaštite na COVID-19 (ILO)	Doprinijeti izradi politike za izgradnju sveobuhvatnog sistema socijalne zaštite koji će biti otporan na šokove, provesti sveobuhvatnu analizu faktora povezanih sa uspjehom, propusta i izvučenih pouka. Budžet: 25.000 USD; trajanje: maj-juli 2020.
Brzi kalkulator socijalne zaštite za COVID-19 (ILO)	Brzi kalkulator socijalne zaštite za COVID 19 je izradio ILO i dostavio ga lokalnim organima vlasti zaduženim za politiku socijalne zaštite u BiH. Ovaj alat pomaže kreatorima politika da naprave brze prilagodbe u sistemima socijalne zaštite u odgovoru na krizu izazvanu Covidom-19. Budžet: 30.000 USD; trajanje: maj 2020.
Podrška ranjivim kategorijama (osobama starije životne dobi, osobama s invaliditetom i	Distribucija paketa s hranom i higijenskim potrepštinama ranjivoj populaciji. Budžet: 18.700 USD; trajanje: maj 2020.

ženama u skloništimu) u toku pandemije (UNFPA)	
Rodno odgovorno budžetiranje (UN Women)	<p>Urađena je analiza rebalansa budžeta FBiH, s posebnim naglaskom na sektore u kojima postoje rodno odgovorni programi. Ključni ishod je tehnička nota s preporukama koja je dostavljena članovima parlamenta i međunarodnim organizacijama.</p> <p>U pripremi: analiza rebalansa budžeta Kantona Sarajevo, budžeta RS i budžeta institucija BiH. Cilj analize je pružiti ulazne elemente na osnovu dokaza za kreiranje politika. Budžet: 2.500 USD; vremenski period: april – maj 2020. Analizu finansira Švedska.</p>

U nižem tekstu su date konkretne **preporuke za politike** koje je identificirao Tim UN-a u BiH za oblast socijalne zaštite i osnovnih usluga, s fokusom na ono što je bitno i provedivo u okviru socioekonomskog odgovora i oporavka od krize izazvane Covidom-19 u narednih 12 do 18 mjeseci:

- Na osnovu procjene odgovora u domenu socijalne zaštite na Covid-19, dati preporuke za politike da se uspostavi sveobuhvatan sistem socijalne zaštite koji će moći odgovoriti na šokove i koji štiti zdravlje i život ljudi i ublažava negativne ekonomske posljedice u toku krize i perioda oporavka.
- Vlasti, organizacije poslodavaca i radnika će biti opremljene za provođenje rodno odgovornih aktivnosti na radnim mjestima u borbi protiv rizika od Covida-19 kako bi osigurale siguran povratak na posao.
- Izdati političke preporuke ministarstvima obrazovanja/prosvjete uz dodatne političke smjernice za sigurnu tranziciju procesa otvaranja škola (u skladu s već urađenim Smjernicama za sigurno ponovno otvaranje škola) i u vezi s planiranjem programskih aktivnosti iz finansijskog aspekta (budžetska ograničenja, ekonomska recesija i usporavanje ekonomskog rasta mogu ometati djelotvorno provođenje obrazovnih aktivnosti, onemogućiti finansijska ulaganja u obrazovanje, itd.).
- Uspostaviti mehanizme za praćenje i evaluaciju online učenja i jačanje online lične sigurnosti i bezbjednosti.
- Postojeće politike proširiti jačanjem IKT/digitalnih rješenja u obrazovanju.
- Jačati i preformulirati strategiju za tehničko i stručno obrazovanje i obuku kako bi se povećala zapošljivost.
- Modernizirati izvođenje tehničkog i stručnog obrazovanja i obuke i povećati njegovu otpornost na šokove i mjere zatvaranja povezane s Covidom-19 kroz unaprijedeno elektronsko tehničko i stručno obrazovanje i obuku.
- Unaprijediti predviđanje potreba za vještinama i njihovo usklađivanje nakon krize.
- Ojačani mehanizmi pružanja usluga ranjivim kategorijama ljudi, uključujući i veću pažnju saradnji među službama i uključivanje ugroženih osoba i sposobnost osiguranja kontinuiteta usluga pod uvjetima strogih restriktivnih mjera u urbanim i ruralnim sredinama (alternativne opcije osiguranja kontinuiteta usluga). Analizirati, unaprijediti i proširiti pristup socijalnim uslugama za sve kojima su potrebne. Pregledati i pojasniti uloge organizacija civilnog društva kao pružatelja usluga, aranžmane finansiranja kako bi se osigurao kontinuitet usluga. Podržati davatelje usluga u korištenju digitalnih tehnologija u pružanju usluga, koordinaciju, konsultacije i izgradnju kapaciteta davatelja usluga.
- Pratiti potrošnju na socijalna davanja, efikasnost mjera socijalne pomoći, izdati preporuke za unaprijeđenu dodjelu sredstava u cilju postizanja inkluzije (princip da niko ne smije biti izostavljen i rodna perspektiva). Razmotriti uvođenje/usvajanje osnova socijalne zaštite.
- U svjetlu principa da niko ne smije biti izostavljen, podržati preglede javne potrošnje kroz prizmu ciljeva održivog razvoja u prioritetnim oblastima kako bi se ocijenila efikasnost, djelotvornost, pravičnost i adekvatnost prethodne potrošnje. Takvi pregledi će doprinijeti jačanju kapaciteta sektorskih ministarstava za optimiziranje i strateško preusmjeravanje javnih resursa u odabrane prioritetne oblasti, identificirane kao razvojni prioriteti u Okviru za ciljeve održivog razvoja u BiH (naprimjer, u sektorima obrazovanja, zapošljavanja, zdravstva). Takvim nastojanjima će se utrti put ne samo za djelotvorno provođenje okvira za finansiranje postizanja ciljeva održivog razvoja, nego će se i postići neophodni preduvjeti za ubrzani razvoj u tim sektorima.
- Razmotriti uvođenje mjera podrške i motiviranja siromašnih/ranjivih domaćinstava da pređu na rješenja čistog grijanja u sklopu novčanih naknada/socijalnih beneficija. Zagađenost koja potiče iz stambenih prostora predstavlja znatan udio u cjelokupnoj zagađenosti zraka i čisto grijanje je dokazano ekonomski skuplje za siromašnija domaćinstva.
- Mehanizmi koje će prilagoditi Služba za poslove sa strancima i Ministarstvo sigurnosti kako bi osigurali kontinuiranu registraciju i azilantske postupke, kao prvi korak ka sistemskom pristupu pružanju osnovnih usluga. U zakonima je potrebno priznati specifične ranjivosti raseljenih osoba, osoba pod međunarodnom zaštitom i tražitelja azila, što isto

trebaju uraditi i relevantne institucije, te osigurati pristup socijalnim uslugama (zdravstvo, obrazovanje, socijalna zaštita).

- Mehanizmi koordinacije i upravljanja kampovima trebaju biti dodatno ojačani kako bi odgovorili na novonastalu situaciju i garantirali standarde zaštite u prihvatnim centrima.
- Potreba za daljnjim jačanjem s fokusom na standardizaciju i finansijsku i tehničku održivost i proširenje geografskog obuhvata uslugama za preživjele žrtve nasilja. Unaprijeđena koordinacija je potrebna među pružateljima usluga na lokalnom nivou (policija, zdravstvo, socijalna zaštita, pravosuđe), kao i unutar relevantnih mehanizama koordinacije na kantonalnom i entitetskom nivou. Organizacije civilnog društva koje pružaju specijalističke usluge preživjelim žrtvama nasilja nad ženama (sigurne kuće, SOS vruća linija, psihosocijalna podrška, pravna pomoć) primaju povećan broj zahtjeva za podrškom, ali imaju ograničene kapacitete za odgovor, bez zvaničnih smjernica i podrške struktura civilne zaštite i resornih ministarstava. Neke institucije na prvim linijama (policija, zdravstvo, pravosuđe) su u velikoj mjeri uključene u djelovanje u vanrednoj situaciji, uz navodno ograničen kapacitet da odgovore na slučajeve nasilja.
- Nastaviti pružati podršku institucionalnim rodnim mehanizmima u cilju jačanja multisektorskog odgovora sa institucionalnog stajališta, uključujući i oporavak od krize izazvane Covidom-19.
- Promovirati volonterstvo i međugeneracijsku podršku. U proteklim godinama su u oba entiteta izrađene strategije o starenju. U RS-u je strategija usvojena, dok je u FBiH strategija u formi nacrtu i nije usvojena zbog blokada entitetske vlade i parlamenta. Objema strategijama je predviđeno otvaranje centara za zdravo starenje širom zemlje koji bi pružali direktnu podršku svojim članovima. Mreža centara za zdravo starenje bi bila osnova za pružanje dobrovoljnih usluga, najvećim dijelom putem međugeneracijske podrške. Dobre prakse bi se mogle proširiti na lokalne zajednice, s posebnim fokusom na domove za njegu starih osoba širom zemlje, s obzirom da su ostali izolirani i da pružaju malu podršku osim redovne institucionalne njege, dok osoblje domova ima ograničeno znanje o tome kako postupati u doba krize izazvane Covidom-19 i kako zaštititi korisnike domova.

Stub 3: EKONOMSKI OPORAVAK – Zaštita radnih mjesta, mikro, malih i srednjih preduzeća i najranjivijih produktivnih aktera

Vjerovatan učinak krize izazvane pandemijom Covida-19 i ranjivosti kao posljedica

Pandemija Covida-19 predstavlja najozbiljniju prijetnju ekonomiji BiH od svjetske finansijske krize 2008. godine, koja pogađa ekonomsku aktivnost kroz kanale ponude i potražnje. Efekte Covida-19 na malu i otvorenu ekonomiju BiH (na vanjsku trgovinu otpada 81,3 posto BDP-a²²) će osjetiti gotovo svaki sektor ekonomije BiH, s tim da će neki sektori biti izuzetno teško pogođeni.

Na strani potražnje, restriktivne mjere donesene u odgovoru na pandemiju Covida-19 i akutno smanjenje turizma i srodnim uslužnih sektora duboko su zadrle u privatnu potrošnju koja je pokretač ekonomije BiH i koja je doživjela oštar pad. Prihodi od turizma su znatno opali, pri čemu vlada (vlade) domaćini procjenjuju da hoteli trenutno rade s 10 posto svog kapaciteta²³. Prema zvaničnim izvještajima BiH vlade, do 850.000 noćenja turista u BiH je otkazano u martu, aprilu i maju zbog pandemije Covida-19.

Na strani ponude, mjere sprječavanja širenja koronavirusa, kao što je zatvaranje preduzeća, u znatnoj mjeri su prekinule proizvodnju utržive i neutržive robe. Prekid u lancima snabdijevanja, ali i niža potražnja iz EU i ključnih trgovinskih partnera iz zemalja CEFTA-e, prouzrokuju pad u proizvodnji i izvozu robe. Naprimjer, nakon što je epidemija Covida-19 proglašena u Italiji, u nekoliko sektora ekonomije BiH, kao što su tekstilna industrija, industrija proizvodnje obuće, kožna, drvoprerađivačka i metaloprerađivačka industrija, proizvodnja je prepolovljena ili čak u potpunosti obustavljena, s obzirom da je Italija glavni izvor sirovina, ali i ključno izvozno tržište. Produžena recesija izazvana Covidom-19 u EU i ključnim trgovinskim partnerima u zemljama CEFTA-e mogla bi imati čak i ozbiljniji učinak na izvozno orijentirane sektore i firme te stoga i na srednjoročnu perspektivu rasta.

Šokovi u ponudi i potražnji vezani za Covid-19, uključujući i direktne restriktivne mjere, ali i slabljenje povjerenja i povećanu nesigurnost u pogledu odgovora kroz politike, natjerali su mnoga preduzeća da smanje broj zaposlenih kako bi izdržali učinke Covida-19. Prema procjenama, u FBiH neto gubitak prijavljenih radnih mjesta na puno radno vrijeme iznosi 21.941²⁴, dok organi u RS-u procjenjuju da su 2.403 radnika ostala bez posla, od čega je 1.100 radnika radilo na osnovu ugovora, dok je oko 867 novih radnih mjesta otvoreno do kraja aprila 2020. godine²⁵. Jedno moguće objašnjenje razlike u broju zatvorenih radnih mjesta između entiteta je različito vrijeme u kojem su vlasti u entitetima donijele fiskalne mjere za ublažavanje negativnih ekonomskih posljedica izazvanih Covidom-19. Također postoje nepotkrijepljeni i novinski izvještaji da su fiskalne mjere vlasti fokusirane na ublažavanje negativnih ekonomskih učinaka Covida-19 i očuvanje radnih mjesta u nekim slučajevima dovele do povećanog broja nelegalnog upućivanja radnika na čekanje i povreda radnih prava i drugih srodnih ljudskih prava.

Firme u BiH su pogođene na različite načine, ovisno o sektoru, veličini i njihovoj poziciji u proizvodnoj mreži, s obzirom da se različite firme suočavaju sa šokovima u ponudi i potražnji u različitom stepenu i imaju nejednak kapacitet za njihovo ublažavanje, a odgovor vlasti treba tu činjenicu uzeti u obzir. Dok se neke kompanije u BiH prilagođavaju i iznalaze načine da preusmjere svoju proizvodnju u odgovoru na Covid-19 (primjeri obuhvataju prijelaz na proizvodnju sredstava za dezinfekciju, maski i skafandera, znatne promjene u poslovanju uz pomoć tehnologije, uvođenje novih znanja i 3D štampanja za domaću proizvodnju lične zaštitne opreme i respiratora), neke firme imaju manje opcija na raspolaganju. Manja preduzeća su teže pogođena nego veće firme zbog ograničenih internih resursa za ublažavanje šoka ponude i/ili pada potražnje, ali i zbog toga što je za njih pristup finansijskim sredstvima ograničeniji. S obzirom da ekonomijom BiH dominiraju mala i srednja preduzeća, ovo je važno političko pitanje. S obzirom da je 98 posto mikro preduzeća u vlasništvu žena i da su ona najteže pogođena, potrebno je uzeti u obzir značajnu rodnu dimenziju.

Manja je vjerovatnoća da će sektori koji su orijentirani na domaće tržište ili su povezani s online uslugama biti direktno pogođeni Covidom-19 zbog manjeg broja poremećaja; tu spadaju poljoprivreda, informaciono-komunikacijska tehnologija (IKT) i zdravstvo i socijalne usluge. S druge strane, najteže će biti pogođeni sektori u kojima se pružaju lične usluge, kao što su turizam i ugostiteljstvo i radno intenzivne industrije, zbog (i) prirode njihovog proizvodnog rada koji zahtijeva prisutnost (veliki šok ponude) i (ii) potencijalno veliki pad u potražnji za lične usluge i veliki šok potražnje²⁶. Sektori kulture, kreativnog rada i kulturnog naslijeđa su takvi primjeri i teško su pogođeni vladinim mjerama zabrane javnog okupljanja, otkazivanja događaja i zatvaranja institucija.

²² Svjetska banka, 2020.

²³ Procjena vlade domaćina, navedeno u pismu namjere s MMF-om, 2020.

²⁴ Na osnovu izvještaja Porezne uprave FBiH, period: kraj februara 2020. do kraja aprila 2020.

²⁵ Intervju s Predsjednikom vlade RS, <https://www.bl-portal.com/rs-i-fbih/mjere-vlade-rs-su-dale-rezultate-i-nema-masovnih-otpustanja-radnika/>

²⁶ Svjetska banka, 2020.

Iako većina javnih institucija u oblasti kulture nije morala upućivati radnike na čekanje, one se suočavaju s gubitkom prihoda zbog obustave prodaje karata, zatvaranja radnji, kafića i drugih usluga. S druge strane, privatna kulturna i zanatska preduzeća i samostalni umjetnici su teško pogođeni. Ovaj sektor se sastoji od velikog broja raznih djelatnosti i sigurno je da nisu sve jednako pogođene pandemijom, ili barem ne u istoj mjeri. Među djelatnostima koje su najviše pogođene su one koje se oslanjaju na predstave uživo i u velikoj mjeri ovise o turizmu koji je opet pogođen zabranom okupljanja, ograničenim mogućnostima putovanja, nemogućnošću planiranja poslova i stagnacijom kulturnog turizma. Najvažniji faktor za preživljavanje sektora kulturnog naslijeđa je gubitak prihoda izazvan prisilnim zatvaranjem institucija kulture, muzeja i lokaliteta od historijskog značaja. Činjenica da posjetioci iz inostranstva neće moći putovati u turistička područja duži period također ima multiplicirajući efekat na negativan ekonomski učinak. Na kraju, ovaj sektor je značajno pogođen rebalansom budžeta u odgovoru na krizu izazvanu Covidom-19. Naprimjer, u toku nedavnog rebalansa budžeta FBiH, planirani transfer sredstava za razvoj turističkih lokacija u FBiH u iznosu od 2,5 miliona KM je u potpunosti sveden na nulu; također, sredstva za kina su smanjena za 2,34 miliona KM, a transfer za kulturu od značaja za FBiH je smanjen za 50.000 KM²⁷.

S obzirom na rizik da će period nakon krize izazvane Covidom-19 za tržište i poslovno okruženje biti izazov za firme u BiH, što će opet dovesti do rizika od daljnjeg upućivanja radnika na čekanje, izuzetno je važno da se odgovorima kroz politike vlasti sačuvaju radna mjesta u privatnom sektoru kako bi postojala baza iz koje će se ubrzati otvaranje radnih mjesta u srednjoročnom periodu za one koji su bez posla ili su izgubili posao u toku krize. S obzirom na ograničeni fiskalni prostor, važno je da podrška kroz politike i programe bude transparentna, dobro usmjerena kako bi se osiguralo da je korisna za firme koje su u stanju najveće potrebe, da je provođenje blagovremeno (rješavanje rizika političke nesigurnosti), vezana rokovima i fiskalno održiva.

Kriza izazvana Covidom-19 je stvorila ne samo povećanu nezaposlenost, nego i rizik od pogoršanja uvjeta rada. Radna mjesta koja će se zadržati ili koja su tek otvorena moraju biti bazirana na dostojanstvenom radu. Zatvaranja i razna ograničenja kretanja zbog pandemije Covid-19 djeluju na modalitete rada ljudi. Mnogi ljudi još uvijek rade od kuće i danas ne postoji granica između radnog mjesta i kuće. S tim u vezi, preventivne mjere nasilja i zlostavljanja u radnoj sredini trebaju biti primijenjene i na rad od kuće u kontekstu Covid-19. Nasilje i zlostavljanje na poslu je moguće i kod kuće i to ne samo od strane poslodavaca, kolega i poslovnih klijenata, nego i od strane članova porodice. Potrebno je posebnu pažnju posvetiti psihološkoj podršci žrtvama nasilja i zlostavljanja na poslu i povećati broj linija prijavljivanja takvih slučajeva kako bi se svi nosili s novim modalitetima rada u toku krize izazvane Covidom-19.

Postojeće rodne nejednakosti će se vjerovatno produbiti u kontekstu krize izazvane Covidom-19 s obzirom da su prijašnje pandemije pokazale da imaju disproporcionalne i trajne efekte na rad i egzistenciju žena. Očekuje se da će radnici koji obavljaju privremene i povremene poslove, od kojih su većina žene, doživjeti radikalno smanjenje broja radnih mjesta zbog učinaka Covid-19 – i da neće imati pristup shemama očuvanja radnih mjesta i novčanim naknadama za vrijeme nezaposlenosti. Sve u svemu, žene imaju manje resursa na raspolaganju koje bi im pružile alternativne opcije. Bez svjesno orodnjenog odgovora, postoji rizik da će zbog krize izazvane Covidom-19 biti poništeni rezultati postignuti u pogledu finansijske inkluzije i pristupa socijalnoj zaštiti, ograničavajući sposobnost žena da se same izdržavaju i da izdržavaju svoju porodicu. Preduzeća u vlasništvu žena se u većoj mjeri oslanjaju na finansiranje iz vlastitih sredstava, čime se povećava rizik zatvaranja preduzeća u toku dugotrajnog perioda znatno smanjenih prihoda ili perioda bez prihoda.

Efekti pandemije Covid-19 na bilo koje društvo su vrlo kompleksni i još uvijek nejasni, ali se može očekivati da će, direktno ili indirektno, imati učinak na zaštićene oblasti širom svijeta, kao i unutar zemalja pojedinačno. Među njima, najviše pogođene će biti zaštićene oblasti koje se radi očuvanja finansijske stabilnosti oslanjaju na turizam. Nismo sigurni da li i kako to može utjecati na aktivnosti na očuvanju prirode u zemlji i koji se izazovi mogu javiti u tom pogledu. Može se lako dogoditi da direktni efekti pandemije, kao i efekti javnih mjera, u značajnoj mjeri ugroze ili doprinesu ugrožavanju zaštite prirode generalno.

Odgovor u okviru sadašnjeg programa

Projekat, agencija	Kako se postojećom intervencijom odgovara na COVID-19, budžet, trajanje
Kompetencije i inovacije EU4Business (GIZ, UNDP, ILO)	GIZ, UNDP i ILO su pripremili paket mjera za odgovor na neposredan učinak Covid-19. Shema podrške će biti pokrenuta 15. maja i usmjerena ka integratorima tržišta i malim poljoprivrednim proizvođačima kako bi ponovo uspostavili komercijalne veze, stabilizirali mreže snabdijevanja i povratile pristup tržištu. Budžet: 972.873 USD (900.000 eura); trajanje: maj-decembar 2020.

²⁷ Izvor: <https://depo.ba/clanak/201292/rebalans-budzeta-pred-ocima-javnosti-vlada-fbih-odlucila-da-unisti-turizam-i-kreativnu-industriju-kako-bi-oporavila-privredu>

Podrška EU poljoprivrednoj konkurentnosti i ruralnom razvoju u Bosni i Hercegovini – EU4AGRI (UNDP)	Preraditi postojeće mjere podrške kako bi se osigurale fokusirane intervencije oporavka za primarnu poljoprivrednu proizvodnju i preradu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Postojeće mjere podrške će biti prilagođene kako bi se odgovorilo na sadašnje potrebe poljoprivrednih proizvođača izazvane pandemijom Covida-19. Mjere podrške će se posebno koristiti za izgradnju otpornijeg sektora u pogledu radnih mjesta i sigurnosti na radu, ulaganja u sigurnost proizvoda, rukovanje i pakiranje, digitalizaciju, pristup tržištu (kratki lanci vrijednosti, od polja do stola, itd.). Budžet: 2.161.940 USD, (2.000.000 eura); trajanje: juli-decembar 2020.
Via Dinarica (UNDP)	Mjere sprečavanja bolesti Covid-19 će biti uvrštene u održavanje i obilježavanje Via Dinarica staza. Promotivne aktivnosti će biti prilagođene odgovoru na situaciju izazvanu Covidom-19. Sheme grantova za diversifikaciju turističke ponude i uspostavu Via Dinarica vrijednosnih lanaca. Korisnici grantova (domaćini i drugi pružatelji turističkih usluga) će dobiti savjetodavne usluge vezane za mjere prevencije Covida-19 i zaštitu kako bi dobili povjerenje turista. Budžet: 379.000 USD; trajanje: juni 2020. - maj 2022.
Ekonomsko upravljanje za rast, (UNDP)	Pomoć Vladi Kantona Sarajevo u pripremi Zakona o ublažavanju negativnih ekonomskih posljedica i uštedama. Pomoć je komplementarna osnovnoj aktivnosti projekta čiji je cilj racionalizirati javnu potrošnju. Uštede imaju poseban značaj za očuvanje radnih mjesta i nova zapošljavanja. Budžet: 16.275 USD; trajanje: maj - decembar 2020.
Integracija koncepta migracija i razvoja u relevantne politike, planove i akcije u Bosni i Hercegovini (D4D), UNDP i IOM	Na web portalu za dijasporu koji je izrađen u okviru D4D projekta, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice je otvorilo dio koji se odnosi na COVID 19 i pozvalo sve organizacije i osobe iz dijaspore da podijele svoja iskustva i ideje, projekte i prijedloge u vezi s pitanjima Covida-19. U Tuzli i Ključu je dijaspora sponzorirala mjere ekonomskog oporavka na lokalnom nivou. Budžet: 119.350,00 USD; trajanje: juni 2020. - decembar 2020.
Projekat „Integrirani lokalni razvoj“ (ILDLP), UNDP	Dio malih intervencija planiranih s jedinicama lokalne samouprave (5 projekata) i kantonima (2) će biti usmjeren na socioekonomski oporavak, ovisno o odlukama vlasti. Usmjeravanje sljedećeg ciklusa mehanizma finansiranja lokalnog razvoja RS u socioekonomski oporavak je također opcija, ako to partneri prihvate. Budžet: 150.000 USD; trajanje: juni 2020. - februar 2021.
Priprema provođenja ciljeva održivog razvoja, UNDP	Podrška dijelu SDG Akceleratora za mala i srednja preduzeća koji se odnosi na kompanije kako bi prilagodile poslovne modele i očuvale radna mjesta. Kroz direktnu podršku i stručno savjetovanje u okviru projekta pripreme provođenja ciljeva održivog razvoja pružaju se savjeti i omogućava povezanost među 5 kompanija kako bi prilagodile prvobitne poslovne modele odgovoru na krizu (proizvodnja lične zaštitne opreme, proizvodnja hrane, itd.); Budžet: 82.000 USD; trajanje: juni - decembar 2020.
Općinsko ekonomsko i okolišno upravljanje – MEG, UNDP	Preraditi postojeća pisma saglasnosti kako bi se oslobodila namjenska sredstva partnerskih jedinica lokalne samouprave i iskoristila za ublažavanje učinka Covida-19 na lokalnu ekonomiju. Smanjiti učešće jedinica lokalne samouprave u zajedničkim malim projektima na 50-50%, čime će se omogućiti kanalisanje viška finansijskih sredstava na negativne efekte Covida-19 po lokalnu ekonomiju. Budžet: 250.000 USD; trajanje: juni - decembar 2020.
Puls ekonomije BiH (UNDP laboratorija razvoja)	Završeno je prvo anketno istraživanje provedeno među 14.000 preduzeća sa preko 1.000 odgovora. Izrada platforme u toku. Istraživanje u stvarnom vremenu postojećeg stanja u preduzećima, njihovih planova i očekivanja, što će biti izvor podataka za osmišljavanje mjere ekonomskog oporavka. Budžet: 10.000 USD; trajanje: april 2020.
Dogovor solidarnosti „plati sada, koristi kasnije“ za mikro i mala preduzeća (UNDP laboratorija razvoja)	Nakon anketnog istraživanja provedenog među više od 1.000 klijenata kako bi se procijenila njihova želja za uslugom, finalizirat će se poslovni model za korištenje portala za kupovinu vaučera CityDeal od strane malih i mikro preduzeća u cilju stjecanja kapitala omogućavanjem klijentima da robu naručuju na društveno odgovoran način. Mikro i mala preduzeća savladavaju nove vještine vezane za digitalnu trgovinu i upravljanje odnosima s digitalnim kupcima. Očuvanje radnih mjesta, posebno u uslužnim djelatnostima. Izgradnja kapaciteta mikro i malih preduzeća za digitalno poslovanje i

	ekonomiju platformi. Uvođenje novog poslovnog modela s fokusom na društvenu odgovornost. Budžet: 10.000; trajanje: maj 2020.
Projekat „Zeleni ekonomski razvoj“ (GED), (UNDP)	Provođenje mjera energetske efikasnosti u javnim zgradama i javnim sistemima rasvjete i mjere korištenja energije iz obnovljivih izvora će imati direktan pozitivan utjecaj na ekonomiju kroz mobilizaciju lokalnog tržišta rada za radove na izgradnji, kao i u oblasti materijalne proizvodnje. Očekuje se da će kroz ovu aktivnost biti otvoreno oko 350 zelenih radnih mjesta (350 osoba zaposlenih na puno radno vrijeme godinu dana). Budžet: 4.000.000 USD; trajanje: april - februar 2021.
Sredstva za brzi odgovor (UNDP)	Kroz ovaj projekat se finansira procjena ekonomskog učinka, vertikalna i horizontalna koordinacija, brza procjena ekonomskog učinka i pokretanje platforme za mjerenje pulsa ekonomije u stvarnom vremenu. Dodatni elementi: izrada protokola za zaštitu na radu; podrška privatnom sektoru u proširenju i/ili prenamjeni kapaciteta u proizvodnju zaštitne opreme i druge prioritetne robe; podrška odabranim preduzećima da pređu na e-poslovanje/e-trgovinu, digitalnu ekonomiju i održive poslovne modele. Budžet: 160.000 USD; trajanje: juni – decembar 2020.
Integracija politika i mjera u oblasti kulture na svim nivoima vlasti (UNESCO)	Kroz ovaj projekat se finansira procjena socioekonomskog učinka: dokumentiranje odgovora i učinka pandemije koronavirusa iz kulturološke perspektive za potrebe daljnjih akcija i pružanja bolje podrške savjetovanju prilikom izrade politika vlastima kako bi prevladale krizu s ekonomskog stajališta. Fokus je na javnim institucijama kulture i kreativnim djelatnostima (preduzeća i poduzetnici). Budžet: 10.000 USD. Trajanje: mart-juni 2020.
Istraživanje utjecaja Covid-19 na dijasporu (IOM)	Istraživanje utjecaja Covid-19 na dijasporu i doprinos dijaspore razvoju BiH. Budžet: 4.500 USD; trajanje: maj-juni 2020.
Besplatna pravna pomoć i zagovaranje za izbjeglice, tražitelje azila, interno raseljene osobe i povratnike (UNHCR)	U partnerstvu sa VP BiH. Pravna pomoć za osporavanje zakonitosti upućivanja radnika na čekanje i sprečavanje povreda ljudskih prava. Dodatna pomoć osobama o kojima UNHCR stara kako bi stekle pravo na naknadu za vrijeme nezaposlenosti i prijavili se na biro za zapošljavanje. Budžet: 67.114 USD. Trajanje: sredina marta – decembar 2020.
Rodno odgovorno budžetiranje, UN Women	Mjere su obuhvatile podršku 200 žena koje su vlasnice poljoprivrednih preduzeća i 2 udruženja žena iz Sarajevsko-romanijske regije; jednokratna finansijska podrška 40 poduzetnica u RS-u. Budžet: 26.000 USD, maj – juni 2020. (finansirala Švedska)
Ekonomsko osnaživanje žena (UN Women)	Procjena učinka Covid-19 na socioekonomsku situaciju žena na lokalnom nivou u cilju identificiranja nezdravstvenih rizika po žene na lokalnom nivou s fokusom na najisključenije u vezi s izbijanjem bolesti Covid-19. Budžet: 2.500 USD, maj – juli 2020. (finansira Švedska). Istraživanje otpornosti preduzeća u vlasništvu žena na krizu u cilju identificiranja ključnih izazova mikro preduzeća u vlasništvu žena, slabosti i preporuka. Budžet: 50.000 USD, juni – septembar 2020. (finansira Švedska) Brza rodna procjena Covid-19 u Bosni i Hercegovini u cilju procjene utjecaja pandemije koronavirusa na glavne izazove s kojima se suočavaju žene i muškarci; obuhvata dva ciklusa prikupljanja podataka u maju i julu 2020. sa 1.400 ispitanica i ispitanika u svakom ciklusu. Budžet: 25.000 USD, april – august 2020. (finansira Švedska)
Inicijativa IT Girls (UNICEF, UNDP, UN Women)	Veći rezultati kako bi se povećao obuhvat tekućih aktivnosti na unapređenju digitalnih vještina i vještina vodstva, zagovaranja i poduzetništva među mladima u cilju pružanja podrške savladavanju posljedica pandemije Covid-19 i svjedočenju transformacije obrazovnih i poslovnih aktivnosti. Prisustvo inicijative IT Girls je povećano u RS-u. Procjenjuje se da najmanje 350 djevojčica i djevojaka ima koristi od novog paketa predloženih aktivnosti. Najmanje 10.000 djevojaka će imati korist od besplatnih webinara kroz #ITGirlsGoOnline, 200 djevojčica i 30 nastavnika iz 10 osnovnih škola će imati korist od obuke u cilju stjecanja visoko digitalnih vještina i podrška će biti pružena 5 IT kompanija u revidiranju njihovih radnih standarda u skladu s principima osnaživanja žena. Budžet: 349.890 USD. Trajanje: august 2020. - decembar 2021.

<p>Novi regionalni projekat rodno odgovornog budžetiranja (UN Women)</p>	<p>Kroz projekat će se među njegovim prvim prioritetima raditi na institucionalnom odgovoru na krizu i izradi smjernica i kontrolnih lista o načinu osiguranja rodno odgovornog odgovora u vanrednoj situaciji. Za 3,5 godine će projekat donijeti u BiH 700.000 USD kroz rad s ministarstvima finansija, uredima za reviziju, parlamentima i jedinicama lokalne samouprave na sistematskoj integraciji rodne jednakosti u svim fazama kreiranja politika na državnom i lokalnom nivou i procesima budžetiranja. Trajanje: juni 2020. - decembar 2023. u Albaniji, Bosni i Hercegovini, na Kosovu i u Srbiji. (finansira Švedska)</p>
<p>Brza procjena utjecaja krize na zapošljavanje i tržište rada uz preporuke za politike vlasti (ILO-EBRD)</p>	<p>Na Zapadnom Balkanu Ured ILO za Centralnu i Istočnu Evropu i Tim EBRD-a za rodnu i ekonomsku inkluziju formirali su zajedničku regionalnu grupu (Task Force) koja će doprinijeti osmišljavanju političkih dijaloga, pregovora i odlučivanja o odgovorima koje bi ekonomije na Zapadnom Balkanu mogle ponuditi na kratkoročne i srednjoročne učinke krize izazvane Covidom-19 u svijetu rada. Proizvodi znanja koje proizvede ova grupa bi trebali poslužiti vladama i socijalnim partnerima na Zapadnom Balkanu da izrade i ocijene alternativne odgovore u okviru svojih politika. Budžet: 50.000 USD, trajanje: april-maj 2020.</p>
<p>Istraživanje preduzeća (ILO-EBRD)</p>	<p>Cilj istraživanja je podržati relevantne aktere i procijeniti potrebe preduzeća koje su nastale kao posljedica krize izazvane Covidom-19. Istraživanje može biti provedeno više puta u toku faze reaktivacije i oporavka s obzirom da je organizacijama pružen software koji im omogućava da automatski generiraju analitiku. To će omogućiti i da se čuje glas privatnog sektora kako se situacija bude razvijala i mijenjala. Budžet: 50.000 USD, Trajanje: prva iteracija (april-maj 2020.); bez ograničenog vremena.</p>
<p>Smjernice za provođenje procjene učinka Covida-19 (ILO)</p>	<p>ILO je dostavio organizacijama poslodavaca/poslovnim organizacijama smjernice za procjenu učinka Covida-19 na preduzeća i njihovih potreba za pomoći. Budžet: potrebno odrediti; trajanje: april 2020.</p>
<p>Strategija zapošljavanja Federacije BiH za period 2020.-2027. (ILO)</p>	<p>Pružanje tehničke pomoći Ministarstvu rada i socijalne politike FBiH pri izradi strategije zapošljavanja za period 2020.-2027. koja će, između ostalog, obuhvatiti kratkoročne i srednjoročne mjere za rješavanje utjecaja krize izazvane Covidom-19, kao i inovacije u politikama koje bi mogle ublažiti prekide izazvane sličnim šokovima ubuduće. Budžet 20.000 USD; trajanje: april - septembar 2020.</p>
<p>Alati za procjenu učinka Covida-19 na prikupljanje statističkih podataka o tržištu rada (ILO)</p>	<p>Statističkim institucijama su dostavljene Smjernice ILO za prikupljanje podataka za izradu statistike rada: osnovni sadržaj istraživanja o radnoj snazi i postupanje s posebnim grupama u primjeni najnovijih međunarodnih standarda kako bi se održala osnovna statistika o radnoj snazi u cilju njenog praćenja u kontekstu strogo restriktivnih mjera i rasprostranjene nesigurnosti. Posebno se naglašava niz tema kojima je potrebno dati prioritet i daju se smjernice za postupanje s posebnim pitanjima koja prevladavaju, kao što su nezaposlenost za koju se ne zna koliko će trajati, zatvaranje preduzeća i ukupno smanjeno traženje posla. Budžet: potrebno odrediti; trajanje: april 2020.</p>
<p>Sprečavanje nasilja i zlostavljanja u svijetu rada kroz promoviranje ratificiranja Konvencije Međunarodne organizacije rada br. 190 (nasilje i zlostavljanje)</p>	<p>U junu 2020. godine su usvojeni novi međunarodni standardi rada koji se odnose na sprečavanje nasilja i zlostavljanja u svijetu rada (Konvencija MOR-a br.190 i Preporuka br. 206). Skupa s paketom mjera koje će biti preporučene, cilj je promovirati ratificiranje Konvencije br. 190 u Bosni i Hercegovini. Podrška MOR-a obuhvata pregled studije o Konvenciji br. 190 prije ratifikacije i održavanje radnog stola na kojem će se predstaviti i potvrditi rezultati: Budžet: 15.000 USD; trajanje: april – mart 2021.</p>
<p>Istraživanje učinka Covida-19 na zaštićena područja u zemlji (UNEP)</p>	<p>U okviru projekta Programa Ujedinjenih nacija za okoliš (UNEP) s fokusom na unapređenje upravljanja zaštićenim područjima u zemlji, pripremljen je niz pitanja kako bi se bolje shvatio učinak pandemije Covida-19 na zaštićena područja u zemlji, što daje uvid u postojeću situaciju i procjene vezane za doglednu budućnost. S druge strane, eventualna izrada novih i prilagođavanje postojećih politika vlasti u sklopu njihovog odgovora na izazove Covida-19 pružaju mogućnost UNEP-u da podrži zaštićena područja i resorna ministarstva u tim procesima.</p>
<p>Program kontrole kontejnera (UNODC)</p>	<p>U okviru zajedničke akcije kojom se promovira vladavina prava i dobra uprava kroz ciljane mjere kontrole granice u lukama i na aerodromima, u Program kontrole kontejnera je uvršten modul o rodnoj jednakosti i integracija pitanja roda kako bi se</p>

	kvalitetnije rješavala pitanja razumijevanja međusobnog odnosa između roda, prijetnji sigurnosti i kriminala, što je važno za ukupnu djelotvornost svakog odgovora. Cilj je također uzeti u obzir rodnu perspektivu vanredne situacije prouzrokovane Covidm-19 i povećati svijest o orodnjenoj dimenziji svih aktivnosti, što zahtijeva analizu, informacije i konsultacije i sa ženama i sa muškarcima. Budžet: potrebno odrediti. Trajanje: juni-juli 2020.
Procjena učinka u sektoru poljoprivrede i ruralnog razvoja (FAO)	Cilj procjene je analizirati postojeću situaciju u sektoru poljoprivrede, kao i dati preporuke za oporavak. Tim radi sa svim relevantnim institucijama, kompanijama, organizacijama u sektoru, kao i sa poljoprivrednim proizvođačima pojedinačno. Budžet: 108.360 USD; trajanje: juni-december 2020.
Upravljanje okolišem, održive politike za okoliš i praćenje okoliša u podršci Programu do 2030. (Agenda 2030) (UNECE)	Procjena i paketi politika o ključnim aspektima i prioritetnim potrebama u upravljanju okolišem u zemlji, politikama i praćenju, uz integraciju perspektive Covida-19. Budžet: 50.000 USD
Jačanje održivog unutarnjeg transporta tako što će biti sigurniji, čistiji, djelotvorniji i finansijski pristupačniji, za transport tereta i mobilnost građana (UNECE)	Povećati znanje o ciljevima održivog razvoja u Bosni i Hercegovini koji se odnosi na transport. Rad sa vlastima i domaćim ekspertima kroz organiziranje događaja za izgradnju kapaciteta u cilju razmatranja izazova u pogledu povezanosti koji su rezultat Covida-19. Budžet: 10.000 USD

U nižem tekstu su date konkretne **preporuke za politike** koje je identificirao Tim UN-a u BiH za ekonomski oporavak, s naglaskom na ono što je bitno i provedivo u sklopu socioekonomskog odgovora i oporavka od krize izazvane Covidom-19 u narednih 12 do 18 mjeseci:

- Udvostručiti nastojanja kako bi se otvorila zelena, održiva radna mjesta, pritom osiguravajući dostojanstven rad, jednako postupanje u pogledu prava i beneficija za radnike s različitim ugovorima i radnopravnim statusom.
 - Fokus na sektore koji su važni za ponovnu izgradnju snažne ekonomije: energetska tranzicija, zgrade i izgradnja, sistemi proizvodnje, prerade, transporta i potrošnje hrane, otpad i mobilnost, čime se omogućava tržištu da uspostavi sljedeću generaciju održive i produktivne infrastrukture.
 - Udovoljiti potražnji kroz stimulativne pakete koji obuhvataju mjere kojima se promovira energija iz obnovljivih izvora, pametne zgrade i gradovi, zeleni i javni transport, pametna specijalizacija, održivi sistemi proizvodnje, prerade, transporta i potrošnje hrane i poljoprivrede i izbor životnog stila. Uvesti sheme podrške politikama kojima će se stimulirati korištenje novih tehnologija u ekonomiji, posebno u sektoru proizvodnje.
 - Uvesti ekonomske poticaje kojima će se usmjeriti snage na kružnu ekonomiju i kontrolu emisija, mijenjajući ponašanje i potičući odvojeno prikupljanje i tretman otpada kako bi se stimuliralo njegovo ponovno korištenje i recikliranje, kao i u proizvodnji energije.
 - Uključiti turizam kao prioritet u buduća nastojanja na oporavku i podržati otpornost sektora.
 - Koristiti finansijske garancije kako bi se smanjila izloženost investitora rizicima i privukao privatni kapital na ta tržišta.
 - Ubrzati donošenje zakona i pružiti podršku provođenju zakona i odgovarajućih programa i mjera koje se odnose na poticaje za mala preduzeća i unapređenje poduzetničke infrastrukture.
 - Omogućiti poduzetničke ekosisteme i pristup finansijskim sredstvima za nova preduzeća i kompanije s visokim rastom kroz nove zakone, fiskalnu podršku i podršku kroz politike kojima će se poticati uspostava preduzeća i omogućiti razvoj ekosistema. Fokus je stavljen na zaštitu novih preduzeća, programe za otvaranje i rast preduzeća, podizanje svijesti o mogućnostima koje postoje za žene u oblasti tehnologije, pristupu rizičnom kapitalu, itd.
 - Ubrzati digitalne/elektronske/kibernetičke inicijative, posebno one koje se odnose na zakonske i regulatorne okvire (u potpunosti provesti zakon o digitalnom potpisu) koji omogućavaju digitalnu ekonomiju.
 - Uskladiti aktivnosti i investicije privatnog sektora s Programom za održivi razvoj do 2030. (Agenda 2030) kroz poticanje investitora i preduzeća svih veličina da ugrade ciljeve održivog razvoja u svoje odluke i prakse i

pružanje podrške vladama da uspostave poticajna politička i regulatorna okruženja, pritom omogućavajući sklapanje partnerstava s mnogim akterima.

- Podržati jačanje digitalnih vještina u privatnom sektoru.
- Uspostaviti sistem praćenja, izvještavanja i verifikacije koji će povezati ekonomske i okolišne aktivnosti.
- Raditi sa centrima za socijalni rad i ministarstvima rada na uvođenju inicijativa za dokvalifikaciju nezaposlenih u sklopu inicijativa za bolji oporavak.
- Unaprijediti zakone o radu kako bi bili prilagođeni ili kako bi se uvele odredbe o aranžmanima rada (npr. telerad, kratkoročni poslovi, podjela radnog vremena na više zaposlenih, rad na daljinu) u skladu s međunarodnim standardima rada i u konsultacijama s organizacijama poslodavaca i radnika kako bi se pružio brz, fleksibilan i na pravima zasnovan odgovor na vanrednu situaciju i situaciju izazvanu višom silom, uključujući i pandemiju Covida-19. Podržati uspostavu i rad regionalnih naučno-tehnoloških centara u Bosni i Hercegovini kao mehanizma digitalizacije ekonomije, pomoći kompanijama da pređu na digitalnu ekonomiju i omogućiti povezanost između istraživanja i razvoja, inovacija i ekonomije.
- Primijeniti Vještine za trgovinu i ekonomsku diversifikaciju (STED) – metodologiju Međunarodne organizacije rada na sektorskom/industrijskom nivou – radi pružanja podrške razvoju konkurentnih sektora i pametne specijalizacije.
- Koristiti pakete „Activate“ ili „TREE“ kako bi se omogućilo aktiviranje mladih i izbjegao rizik od nastanka „lockdown generacije“.
- Pratiti učinak i osmisлити odgovor kako bi se povećala ekonomska stabilnost i otpornost domaćinstava koje vode žene kroz strategije za savladavanje krize za preduzeća i povećanje pristupa mobilnoj finansijskoj pomoći za mala i srednja preduzeća koja vode žene.
- Donijeti političke smjernice za unapređenje statusa radnika koji obavljaju kratkoročne poslove i radnika u neformalnoj ekonomiji u zemlji.
- Jačati ulogu inspektorata rada u praćenju radnih mjesta, sprečavanju zloupotreba i neprijavljenog rada nakon krize.
- Osigurati da su mjere podrške zapošljavanju i preduzećima pristupačne stranim radnicima i emigrantima koji se vraćaju u BiH.
- Omogućiti tripartitne pregovore o smjernicama za sektore pojedinačno radi povratka na posao u specifičnim sektorima koji podrazumijevaju visok stepen kontakata i spriječiti novu krizu i obezbijediti pristupe koji omogućavaju poslovni kontinuitet (također i putem online obuka).
- Podržati službe zapošljavanja u uvođenju inovativnih programa zapošljavanja i primijeniti inovacije na model pružanja usluga kako bi se odgovorilo na izazove Covida-19.
- Obezbijediti političke smjernice za ponovno otvaranje institucija, s posebnim fokusom na muzeje i lokacije sa liste svjetske baštine.
- Dati preporuke za politike donositeljima odluka u vezi s rješavanjem učinka krize na sektor kulture, s posebnim fokusom na prijelaz na poslovni model, nove mogućnosti proizvodnje i diseminaciju kulturnog sadržaja, finansiranje prilagodbi.
- Izraditi standardne smjernice i alate i podržati institucionalne kapacitete i prakse u rodno odgovornom utvrđivanju politika i određivanju budžeta za odgovor na Covid-19, uključujući i izradu kontrolnih lista, pokazatelja i metoda praćenja potrošnje na rješavanje pitanja rodne jednakosti.
- Podržati ekonomsku aktivaciju dugoročno nezaposlenih, s jasnom rodnom perspektivom, kroz prekvalifikaciju i pristup zapošljavanju.
- Pružiti podršku ženama u ruralnim sredinama, njihovim udruženjima i zadrugama, s posebnom pažnjom na kontinuirani pristup tržištima.
- Spriječiti nasilje i zlostavljanje u svijetu rada, kao i tokom perioda rada od kuće.
- Uključiti privatne kompanije u osmišljavanje i zajedničko provođenje aktivnosti kojima se podržava socijalno poduzetništvo.
- Razmotriti sklapanje bilateralnih sporazuma za zaštitu sezonskih radnika.
- Pratiti eventualna povećanja troškova slanja/primanja doznaka i osigurati da se usluge za inostrane doznake tretiraju kao osnovne usluge.

Stub 4: DRUŠTVENA KOHEZIJA I OTPORNOST ZAJEDNICA

Vjerovatan učinak krize izazvane pandemijom Covida-19 i ranjivosti kao posljedica

Kriza izazvana pandemijom Covida-19 je stavila izazov pred otpornost zajednica i društvenu koheziju, još jednom dokazujući da su učestće zajednica i pravično pružanje usluga ključ djelotvornog ublažavanja posljedica krize i oporavka. Zajednice snose najveći teret socioekonomskog učinka **pandemije Covida-19**. Također u svojim rukama drže ključ izravnavanja krivulje Covida-19, odgovora na pandemiju i osiguranja dugoročnijeg oporavka. Zbog toga će zajednicama biti potrebna ulaganja. Istovremeno, upravo kada je prijeko potreban društveni kapital – mreže odnosa među ljudima koji žive i rade u određenom društvu, omogućavajući tom društvu da djelotvorno funkcionira – pandemija nameće znatna ograničenja pred društvenu koheziju, pogoršavajući postojeće ranjivosti, produbljujući postojeće linije podjela i stvarajući nove. Hitnim odgovorom na krizu izazvanu Covidom-19 također treba osigurati da su procesi konstruktivnog i inkluzivnog društvenog dijaloga i demokratsko uključivanje osnaženi, a ne stavljeni na marginu, i da se ne ugrozi sve što je postignuto u pogledu rodne jednakosti.

Ionako ograničeni kapaciteti jedinica lokalne samouprave potrebni za adekvatnu pripremu i odgovor na katastrofe su sada dodatno razvučeni u odgovoru na **krizu izazvanu pandemijom Covida-19**. Iako će tek trebati u potpunosti procijeniti učinke **pandemije Covida-19** na zajednice i domaćinstva, već je očigledno da kao i prirodne opasnosti, **kriza izazvana Covidom-19 testira otpornost svih sektora i područja ekonomije i razvoja** – od javnog zdravstva, socijalne zaštite i sistema uprave, obrazovanja, kao i cjelokupnog funkcioniranja lokalne uprave, finansiranja i pružanja usluga. I direktni učinci po zdravstvo i indirektni učinci ekonomskog i socijalnog prekida će vjerovatno teže pogoditi siromašno i ranjivo stanovništvo i manje razvijene zajednice. Kao što se dogodilo i nakon drugih prirodnih katastrofa, kao, naprimjer, razorne poplave u maju 2014. godine u BiH, prakse samoorganiziranja zajednica i uzajamno potporne interakcije s drugim/susjednim zajednicama će biti ključne za ublažavanje krize izazvane Covidom-19 i maksimalno postizanje rezultata radi ubrzanog oporavka. U toku krize izazvane Covidom-19 ljudi širom BiH su pokazali veliki osjećaj solidarnosti, međusobne saradnje i brige jednih o drugima. Ljudi širom BiH moraju nastaviti tražiti načine na koje će pružati pomoć jedni drugima, između ostalog, i putem volonterstva koji pomažu osobama starije životne dobi i drugim ugroženim kategorijama da i dalje dobivaju usluge od životne važnosti kao nadoknadu za ograničene kapacitete odgovora na drugim/višim nivoima.

Inkluzivan, širok društveni dijalog, uzajamno razumijevanje, povjerenje i empatija, zajednički prioriteti i poruke i cjelokupna nastojanja na sprečavanju govora mržnje, stigmatizacije, diskriminacije, retorike podjela i straha su kritični elementi djelotvornog odgovora na krizu izazvanu Covidom-19 i oporavka od krize. Ranjive kategorije već suočene sa strukturnim barijerama, dobnim i rodnim nejednakostima, društvenom stigmom i cjelokupno lošim socioekonomskim uvjetima, kao što su djeca, mladi i adolescenti, žene, osobe starije životne dobi, osobe s invaliditetom, osobe koje pružaju usluge njege i pomoći, migranti, izbjeglice, tražitelji azila, osobe pod supsidijarnom zaštitom i osobe u riziku od apatridije, ranjive interno raseljene osobe i povratnici koji su dio manjine, radnici u neformalnom sektoru, kao i Romi i druge marginalizirane kategorije, disproporcionalno će se suočiti s **učincima pandemije Covida-19** i biće im potrebna veća podrška u toku odgovora i dužeg oporavka. Potencijalno negativni učinci prevencije Covida-19 i tretmana, akcije, ali i mjere ublažavanja trebaju biti uzeti u obzir prilikom odlučivanja kako ugrožene kategorije ne bi bile dvostruko pogođene krizom i odgovorom. Stoga je važno bazirati socioekonomski odgovor na Covid-19 na ishode procjene potreba i učinaka koji proizlaze iz širokih, konstruktivnih društvenih dijaloga i angažmana, uz snažnu rodnu dimenziju.

Zbog restrikcija uvedenih u borbi protiv pandemije Covida-19, mnoge organizacije civilnog društva su prisiljene da odgode provođenje planiranih aktivnosti ili se bore da prebace svoj rad u virtualnu sferu; time se može smanjiti prostor i stvoriti izazovi za blagovremenost i djelotvornost važnih nastojanja i inicijativa u kratkoročnom, srednjoročnom i dugoročnom periodu. To se također može negativno odraziti i na krucijalnu ulogu građanskog aktivizma. Također postoji rizik da zbog fiskalnog pritiska vlasti smanje finansijsku podršku organizacijama civilnog društva. S druge strane, od njih se može u velikoj mjeri očekivati da popune praznine koje su stvorila tijela vlasti u pogledu pružanja osnovnih usluga, kao i da blagovremeno prenose informacije o virusu i zaštite marginalizirane kategorije stanovništva. Organizacije civilnog društva sklapaju partnerstva s preduzećima/privatnim sektorom i organima vlasti u cilju pružanja podrške lokalnim zajednicama bez ekonomskih olakšica i stvaraju nove koalicije kako bi osigurale odgovornu vlast. Teško su pogođene organizacije civilnog društva koje su dominantni pružatelji specijalnih usluga ženama koje doživljavaju ili su u opasnosti od nasilja – povećana potražnja njihovih usluga stvara dodatni pritisak na njihovo funkcioniranje koje je već opterećeno nedostatkom systemske standardizacije i održivog finansiranja.

Ranije su virusna bolest ebola i HIV pokazali povećani rizik od stigmatizacije i diskriminacije. Stigmatizacija je moguća i nakon što osoba napusti karantin ili nakon što je izliječena od Covida-19. Stigmatizacija povezana s Covidom-19 nadograđuje se na postojeće društvene norme koje dovode do viktimizacije posebnih grupa ili zajednica. Stigmatizacija i diskriminacija osoba pod međunarodnom zaštitom, tražitelja azila i migranata postoji u zajednicama domaćinima i može se povećati kao rezultat većih kolektivnih tenzija usljed krize izazvane Covidom-19 i negativnih ekonomskih posljedica. Kriza izazvana Covidom-19 i njene

negativne ekonomske posljedice mogu dodatno povećati diskriminaciju povratnika iz manjinskih zajednica u svim aspektima života u zajednici. Zbog mjera zatvaranja određenih institucija, djeca priznatih izbjeglica i tražitelja azila se ne mogu integrirati u društvo kroz školu ili vannastavne aktivnosti.

Nereguliran i haotičan prostor digitalnih medija konstantno pruža mogućnosti za širenje netačnih informacija, dezinformacija, sugestivnih ili neobjektivnih vijesti i analiza, čak i govora mržnje. Pogrešne informacije i govor mržnje su jednako kao i sama pandemija zarazni i štetni, a u toku odgovora na Covid-19 i faze oporavka, mogu postati pitanje života i smrti. Mladi, druge grupe i širi segmenti građanstva su izloženi sve većem broju online medijskih izvora koji koriste sadržaj društvenih medija za iskrivljavanje informacija, čime stvaraju (pogrešne) informacije i ekosisteme čiji je cilj privući što više čitatelja. Rizik se povećava u kontekstu krize Covid-19 kada se u društvenoj izolaciji provodi više vremena i kada je veća izloženost ili oslanjanje na digitalne platforme. S druge strane, ekonomski ugrožene osobe su izolirane u vrijeme krize izazvane Covidom-19 zbog nedostatka pristupa tehnologiji i digitalne podjele, što se posebno odnosi na djecu i osobe starije životne dobi.

Lokalni izbori su planirani za kraj 2020. godine i postoji rizik da će određeni izabrani zvaničnici, javne ličnosti i medijske organizacije koristiti retoriku podjela zasnovanu na strahu i nepovjerenju, kao i krizu izazvanu Covidom-19, za promoviranje svojih programa, a na štetu zajednica čiji je cilj ponovo graditi otpornost, uzajamno razumijevanje i poštovanje, kao i nastojanja ka jačanju socijalne kohezije.

Rodna dinamika učinka Covid-19 na zajednice i socijalnu koheziju se mora uzeti u obzir kako bi se djelotvorno odgovorilo na krizu. Žene moraju imati šansu da vode i sudjeluju jednako kao i muškarci. I prije pandemije je UN izrazio zabrinutost oko povećanja *nasilja nad ženama u politici i na izborima*, paralelno s porastom govora mržnje i svih posljedica po prava žena. Javili su se novi oblici zastrašivanja, seksualnog zlostavljanja i govora mržnje i šire se putem online i društvenih medija. Osobe koje su u *najvećem riziku suočavaju se s najvećim nejednakostima i barijerama koje im onemogućavaju ostvarivanja prava*, dok posljedice nametnutih mjera po visoko marginalizirane grupe nisu pravilno procijenjene ni rješavane.

Sistem UN-a može podržati društva u jačanju ili izgradnji društvene kohezije u toku i nakon pandemije tako što će surađivati s ključnim akterima u zemlji, iz svih sfera života, kako bi doprinio nastojanjima vezanim za gore spomenuta pitanja na koja se usmjerava pažnja. Rad UN-a u ovoj oblasti se temelji na njegovom iskustvu u pružanju podrške pravednim i mirnim društvima, što odražava cilj održivog razvoja 16. To obuhvata ublažavanje cijelog niza rizika i širih izazova pred demokratskom upravom, vladavinom prava i borbom protiv korupcije kako se epidemija dalje razvija. UN je ključni akter u promoviranju otpornosti zajednica, pružajući na pravima zasnovan odgovor na razvoj, promovirajući kulturnu raznolikost i interkulturni dijalog i podržavajući strateška ulaganja u osnaživanje zajednica skupa sa širokom lepezom drugih aktera. Zajedno, dobro informirani i obrazovani građani su krucijalni element inkluzivnog i proaktivnog društva u kojem postoji veće uzajamno poštovanje i saradnja. Sve to će doprinijeti jačanju društvene kohezije unutar i među zajednicama u BiH nakon krize izazvane Covidom-19.

Odgovor u okviru sadašnjeg Programa

Projekat, agencija	Kako se postojećom intervencijom odgovara na COVID-19, budžet, trajanje
Društvena kohezija i vladavina prava i programi bosanskohercegovačke inicijative za otpornost (IOM)	U zajednicama koje su ranjive u pogledu nasilnog ekstremizma, IOM pruža podršku volonterskim grupama i lokalnim inicijativama u distribuciji osnovnih potrepština, sadnica i lijekova osobama starije životne dobi i drugim ranjivim grupama te proizvodnji preko 2.000 vizira. IOM je osigurao usluge psihosocijalne podrške, informiranje zajednica putem radija, audio knjige i drugi materijal za online učenje. Budžet: 150.000 USD; trajanje: potrebno odrediti.
Projekat „Dijalog za budućnost: Promoviranje društvene kohezije unutar i između Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije“ (UNESCO, UNDP i UNICEF)	Sljedeće aktivnosti su djelomično prilagođene provođenju putem online platformi: Program za izgradnju kapaciteta mladih, rad UNICEF-a na razvoju kapaciteta mladih primjenom metodologije programa UPSHIFT, aktivnosti UNESCO-a na izgradnji kapaciteta koje su usmjerene na mlade, nastavnike/edukatore i novinare te urednike medija. Kroz saradnju UNICEF-a s Fakultetom političkih nauka u pružanju podrške školama u Kantonu Sarajevo pružen je novi i prilagođen obrazovni alat, kao i materijali za škole putem kojih se promoviraju medijska pismenost i interkulturno razumijevanje u digitalnoj dobi. Fond UN-a za izgradnju mira radi s UN-om u BiH na utvrđivanju da li određeni aspekti arhitekture Dijaloga za budućnost koja se specifična za BiH mogu biti prenamijenjeni rješavanju izazova nastalih kao posljedica epidemije Covid-19. Korisnici malih grantova se potiču da prilagode svoje aktivnosti Covidu-19. (Budžet: 240.000 USD; juni 2020. - mart 2021.).

Smislen aktivizam, angažman na osnovu znanja i odgovorna rješenja (projekat MAKERS) (UNDP)	Kroz planirane aktivnosti se jača društvena kohezija u odabranim općinama. Kroz dijalog na lokalnom nivou, obuke i radionice, uglavnom s mladima, projekat doprinosi otpornosti zajednica na COVID-19. Budžet: 20.000 USD; trajanje: juni-decembar 2020.
Sredstva EU za rodnu ravnopravnost u BiH (UN Women)	Sredstvima se jača djelotvorna implementacija domaćih i međunarodnih zakonskih okvira koji se odnose na rodnu jednakost i prava žena, integriraju se aspekti roda u proces integracija u EU i procese planiranja i jačaju se institucionalni mehanizmi za rodnu jednakost u skladu sa standardima EU. Partneri će provesti aktivnosti ublažavanja rizika od pandemije i praćenja. Realizacija sredstava počinje u trećem kvartalu 2020. godine. Budžet 550.000 EUR; trajanje: 2 godine.
Uključivanje mladih u zajednicu (UNICEF)	UNICEF podržava digitalizaciju PODIUM materijala i stvaranje online platforme za učenje kako bi omogućio mladima da zagovaraju svoje potrebe i prava u svojim zajednicama. PODIUM je neformalni obrazovni program za mlade koji obuhvata izgradnju vještina, mreža, uspostavu odnosa s nosiocima dužnosti, provođenje kampanje zagovaranja, izgradnju finansijskih i upravljačkih vještina pod stalnim mentorstvom. PODIUM će se kasnije moći iskoristiti kao resurs za online obrazovanje u srednjim školama. Budžet: 160.500 USD; trajanje: april 2020. - decembar 2021.
Nacionalni digitalni ideaton (UNDP)	CovIDEJA 2020, prvi digitalni ideaton u Bosni i Hercegovini, pokrenut je 10. aprila 2020. godine na period od 14 dana putem kojeg je upućen javni poziv za dostavu ideja o načinima prevazilaženja negativnih efekata krize izazvane Covidom-19 na niz aspekata u svakodnevnom životu i radu. Šest pobjedničkih ideja nude rješenja za probleme u domenu zdravlja, okoliša i ekonomije.
Žene na izborima (UNDP i UN Women)	Podrška lokalnim inicijativama liderki za odgovor na vanrednu situaciju u njihovim zajednicama izazvanu pandemijom i jačanje društvene kohezije i potvrđivanje liderstva i vjerodostojnosti žena. Online mreže i društveni mediji služe kao dobre platforme. Rad s medijima i ženama u medijima će pomoći da se fokus medija usmjeri na liderke koje doprinose odgovoru i oporavku. Budžet: 160.000 USD; trajanje: maj-novembar 2020.
Projekat za borbu protiv ilegalne trgovine oružjem i Projekat zaustavljanja trgovine oružjem u suprotnosti sa zakonom (projekti CIAT i HALT) (UNDP)	Oba projekta obuhvaćaju dodatne module koji su uvršteni u postojeće obuke pripadnika organa za provođenje zakona u cilju odgovora na Covid-19. Među tim modulima su upravljanje krizom, koordinacija s drugim institucijama vlasti, itd. Budžet: 30.000 USD; trajanje: juni - decembar 2020.
Projekat zaustavljanja trgovine oružjem u suprotnosti sa zakonom (Projekat HALT) (UNODC)	U okviru Projekta HALT – komponente koju provodi UNODC – dodatni moduli su u fazi izrade koji će biti ugrađeni u postojeće obuke pripadnika organa za provođenje zakona u cilju odgovora na vanrednu situaciju izazvanu Covidom-19. Budžet: potrebno odrediti. Trajanje: juni – decembar 2020.
Regionalni program za Jugoistočnu Evropu, Program kontrole kontejnera, Projekat komunikacije među aerodromima (AIRCOP) (UNODC)	U okviru zajedničke akcije kojom se promoviraju vladavina prava i dobra uprava kroz ciljane mjere kontrole granice na kopnenim graničnim prijelazima i aerodromima. Program kontrole kontejnera i AIRCOP omogućavaju pristup platformi UNODC-a goLEARN za službenike Carine i Granične policije, omogućavajući pristup preko 30 modula za e-učenje putem osnovnih i naprednih obuka usmjerenih na rješavanje urgentnih potreba za odgovorom na vanrednu situaciju izazvanu Covidom-19. Moduli obuke obuhvaćaju teme koje se odnose na upravljanje rizikom, zabranu kretanja i profiliranje na kopnu, moru i aerodromima, ljudska prava, svijest o rodu, borbu protiv korupcije i druge module koji se odnose na izgradnju kapaciteta za oduzimanje i prekidanje lanaca nezakonite trgovine, uključujući i robu i proizvode vezane za Covid-19. Budžet: 40.000 USD. Trajanje: mart – august 2020. Programom kontrole kontejnera se podržavaju zajednički timovi Granične policije BiH i Uprave za indirektno oporezivanje BiH u online praćenju, s fokusom na profiliranje i sprečavanje kretanja krijumčarene robe, lažnih lijekova vezanih za Covid-19 i drugih kriminalnih aktivnosti u pošiljkama. Planirana obuka za zajedničke timove na kopnenim graničnim prijelazima i aerodromima je reprogramirana na online obuku. Budžet: 35.000 USD. Trajanje: april-juli 2020.

Zajednički program UN-a i Švicarske za smanjenje rizika od katastrofa (UNDP, UNICEF, UNFPA, UNESCO, FAO)	Kroz Program se pruža podrška 10 visokorizičnih lokalnih zajednica u BiH da se pripreme i prilagode rizicima od katastrofa i šokovima u raznim sektorima razvoja. Svjesne dosadašnjih rezultata (uspostavljene međusektorske lokalne platforme za smanjenje rizika od siromaštva), 10 ciljnih zajednica mogu biti šampioni mjera otpornosti na katastrofe (uključujući i promoviranje integracije bioloških opasnosti i rizika od pandemije u lokalnu analizu, planove i strategije za smanjenje rizika od katastrofa) koje se mogu horizontalno primijeniti i u drugim zajednicama u BiH. Budžet: 4.9 miliona USD (SDC i UN); trajanje: 2019.-2022.
Posebne mjere podrške odgovoru na izbjegličku i migrantsku situaciju u BiH – faza III (IOM u partnerstvu sa UNHCR-om, UNICEF-om, UNFPA)	Kroz projekat se pruža podrška upravljanju prihvatnim centrima za izbjeglice i migrante i pružanju osnovnih usluga izbjeglicama, tražiteljima azila i migrantima u BiH, kao i njihovom ostvarenju pristupa zaštiti i obrazovanju. Covid-19 utječe na sve operacije odgovora na vanrednu izbjegličko-migrantsku situaciju koje su morale biti prilagođene na način da se spriječi širenje virusa među izbjeglicama i migrantima i riješe izazovi koji su posljedica javnozdravstvenih mjera prevencije. Poduzete mjere obuhvaćaju: povećanje kapaciteta smještaja izbjeglica i migranata za preko 3.000 kreveta kako bi se smjestile izbjeglice i migranti koji još uvijek spavaju na otvorenom (uključujući i hitno otvaranje dodatnog šatorskog kampa), proširenje karantina za nove dolaske, uspostavljanje i proširenje izolatorija za osobe sa simptomima, povećanje usluga vodosnabdijevanja, higijene i unapređenje sanitarnih uvjeta i provođenje dezinfekcije i mjera fizičkog distanciranja u svim centrima, povećana dostava hrane i neprehrambenih artikala, povećana komunikacija o rizicima među osobama o kojima ove organizacije staraju, obezbjeđenje lične zaštitne opreme i druge mjere ublažavanja kako bi se izbjeglo širenje Covida-19 i osigurao kontinuitet svih osnovnih usluga. UN vodi tri centra za žene i djevojke, koji su siguran prostor za žene u kojem se međusobno povezuju, primaju socijalnu podršku i ostvaruju pristup multisektorskim uslugama odgovora na rodno zasnovano nasilje (psihosocijalna, pravna, medicinska). Zbog sve većeg porasta broja djece i mladića bez pratnje i odvojenih od roditelja, UN je uspostavio tri centra za mladiće i odrasle muškarce radi neformalnog osnovnog obrazovanja u skladu s metodologijom „dječaci i mladići u pokretu“, a služe i kao referalni centri u kojima se oni upućuju na druge usluge koje se pružaju ranjivim osobama, uključujući i one iz LGBTIQI populacije. Budžet: 3,4 miliona USD; trajanje: april – septembar 2020.
Rješavanje izazova Covida-19 u okviru odgovora na migrantsku i izbjegličku krizu na Zapadnom Balkanu (IOM)	Projekat je zajednička regionalna inicijativa IOM-a i UNHCR-a za Zapadni Balkan. Cilj je riješiti jazove i dodatne potrebe u pogledu upravljanja migracijama i azilom, izazvane pandemijom Covida-19 i javnozdravstvenih mjera koje poduzimaju nadležni organi kako bi držali širenje virusa pod kontrolom. Aktivnosti IOM-a obuhvaćaju dalje radove na adaptaciji privremenih prihvatnih centara kako bi se osiguralo fizičko distanciranje i odgovarajući prostor za karantin i izolatorij, bolje usluge vodosnabdijevanja, održavanje higijene i sanitarni uvjeti, odvojene trpezarije za osobe u izolaciji, komunikacija o rizicima i angažman zajednica. Budžet IOM-a: 556.364 eura; trajanje: april 2020. – juni 2021.
Podrška USAID-a uspostavi kampa Lipa za šatorski prihvat u vanrednoj situaciji (IOM)	Određena sredstva su preraspoređena iz projekta BHRI za podršku urgentnim intervencijama na pripremi novog kampa Lipa za šatorski smještaj migranata i izbjeglica koji su spavali izvan zvaničnih smještajnih objekata i na ulici, a nakon proglašenja vanrednog stanja usljed pandemije Covida-19 premješteni su u kamp Lipa. Budžet: 490.000 USD. Trajanje: april-juli 2020.
Zaštita u zajednici i smještaj tražitelja azila u Unsko-sanskom kantonu uz razmatranje aspekata zaštite (UNHCR)	U partnerstvu s Danskim vijećem za izbjeglice (DRC). Održavanje i pružanje pomoći strukturama u zajednici – zastupljenost zajednice, davanje glasa pogođenim zajednicama. Osaživanje osoba o kojima UNHCR stara da sudjeluju u aktivnostima čak i toku izolacije, jačanje pozitivnih mehanizama savladavanja situacije i pružanje psihosocijalne podrške zajednici. Budžet: 41.720 USD; trajanje: sredina marta 2020. – decembar 2020.
Pružanje besplatne pravne pomoći izbjeglicama, tražiteljima azila, interno raseljenim osobama, povratnicima i relevantne pravne analize (UNHCR)	U partnerstvu s Vašim pravima. Izgradnja povjerenja između organa vlasti u BiH i osoba o kojima UNHCR stara, između ostalog, i putem snažne komunikacije i fokusa na dostavljanje relevantnih informacija ranjivim zajednicama. Budžet: 39.150 USD; trajanje: sredina marta 2020. – decembar 2020.

Pružanje raznih usluga priznatim izbjeglicama i tražiteljima azila (UNHCR)	U partnerstvu s BHWI. Stvaranje i jačanje veza između osoba o kojima UNHCR stara u prihvatnim centrima i drugih zajednica te zajednicom domaćinom kroz radne aktivnosti. Jačanje otpornosti osoba o kojima UNHCR stara kroz pružanje snažne, individualno prilagođene psihosocijalne podrške i motivacijskih tehnika, omogućavajući tražiteljima azila i izbjeglicama da bolje savladavaju izazove u životnoj fazi raseljeničtva, posebno u sadašnjoj situaciji povezanoj s Covidom-19. Budžet: 25.257 USD; trajanje: sredina marta 2020. – 31. juli 2020.
UNHCR	U saradnji s partnerom u implementaciji, poticati komunikaciju sa zajednicama: istorazinski edukatori uz pomoć kulturnih medijatora/prevoditelja održavaju 32 sesije za informiranje zajednice/tematske obuke kroz istorazinski sistem za 700 osoba i uspostava vruće linije/pozivnog centra za odgovore na upite osoba o kojima UNHCR stara o Covidu-19 i druga pitanja. Budžet: 13.000 USD; trajanje: juli 2020.- juni 2021.
Projekat za borbu protiv ilegalne trgovine oružjem i Projekat zaustavljanja trgovine oružjem u suprotnosti sa zakonom (projekti CIAT i HALT) (UNDP)	Pružanje podrške organima za provođenje zakona kroz uključivanje novih komponenti u postojeće aktivnosti, kao što su upravljanje krizom i koordinacija. U oba projekta su dodatni moduli uvršteni u postojeće obuke organa za provođenje zakona u vezi s odgovorom na Covid-19. Ti moduli obuhvaćaju upravljanje krizom, koordinaciju s drugim institucijama vlasti, itd. Budžet: 30.000 USD; trajanje: juni - decembar 2020.
Zajednički projekat Tima UN-a u BiH o seksualnom nasilju u ratu – „Traženje zaštite, podrške i pravde za preživjele žrtve seksualnog nasilja tokom sukoba“ (UNFPA, IOM)	Programi uključivanja mladih u projekat o seksualnom nasilju u ratu su premješteni na platformu za elektronsko učenje za inicijative mladih za izgradnju mira, boreći se protiv akumuliranog naslijeđa bola i traume u vezi s ratom. Partnerstva u zagovaranju i komunikaciji s vjerskim organizacijama i vjerskim zajednicama su također premještena u online sferu. Nakon toga je uspostavljen barometar za mlade –online razgovor uživo koji vode mladi, za mlade, istražujući učinke Covida-19 na mlade. Istovremeno su i partnerstva s organizacijama civilnog društva uspostavljena radi pružanje zaštite i podrške preživjelim žrtvama nasilja premještena u online sferu, s partnerima u FBiH i RS koji uspostavljaju online savjetovanje, grupe za samopomoć kako bi se ublažio nedostatak pristupa uslugama u toku mjera zatvaranja ustanova. Na kraju, kroz projekat je pružena direktna podrška preživjelim žrtvama nasilja na koje je pogoršanje ekonomske situacije imalo negativan, težak utjecaj. (Budžet: 100.000 USD, juli 2020. – juni 2021).
Borba protiv nezakonite trgovine kulturnom imovinom (UNESCO)	Osim prvobitno usaglašenih ciljeva programa, u toku tekuće početne faze će se izraditi novi moduli obuke s fokusom na pandemiju Covida-19 i konkretan utjecaj na nezakonitu trgovinu kulturnom imovinom. Procjena budžeta za projekat vezan za Covid-19 koji će se provesti u periodu juni 2020.-decembar 2021. je 100.000 USD.
Društveni mediji za mir (UNESCO)	Jedan od ciljeva projekta je povećati korištenje digitalnih tehnologija u cilju jačanja nastojanja na izgradnji mira i smanjenja rizika od katastrofa, s posebnim fokusom na učinak Covida-19. Ukupan budžet projekta iznosi 1 milion eura i projekat će se provesti u periodu od 36 mjeseci, počevši od septembra 2020. godine, s tim da budžet za ovu aktivnost iznosi oko 150.000 eura.
Implementacija Programa strateške akcije za vodonosni sistem dinarskog krša: unapređenje upravljanja podzemnim vodama i održivost ekosistema (GEF projekat) (UNESCO)	Cilj projekta je stvoriti djelotvornu saradnju među zemljama u cilju održivog upravljanja vodonosnim sistemom dinarskog krša i njegovim ekološkim resursima kroz jačanje domaćih i regionalnih okvira i institucionalnih kapaciteta za upravljanje podzemnim vodama. Ukupan budžet projekta iznosi 5,8 miliona USD, a dio koji se odnosi na Covid-19 u slučaju BiH bi mogao iznositi 30.000 USD.
Jačanje povjerenja u medije u Jugoistočnoj Evropi i Turskoj – komponenta BiH (UNESCO)	Povećanje medijske informativne pismenosti u cilju većeg korištenja medija i podizanja svijesti o neophodnosti osiguranja adekvatne izrade i diseminacije tačnih informacija. Budžet za BiH: 50.000 USD

U nižem tekstu su date konkretne **preporuke za politike** koje je identificirao sistem Tima UN-a u BiH za društvenu koheziju i otpornost zajednica, s fokusom na ono što je bitno i provedivo u sklopu socioekonomskog odgovora i oporavka od krize izazvane Covidom-19 u narednih 12 do 18 mjeseci:

- Jačati kapacitet za procjenu rizika od višestrukih opasnosti od katastrofa i spremnosti – metodologije i alati trebaju biti uvedeni u sve sektore. Potrebno je uključiti i perspektivu rodne jednakosti. Uspostaviti snažnu vertikalnu i horizontalnu saradnju radi upravljanja katastrofama koja će obuhvatiti obaveznu razmjenu informacija uz podršku IT alata.
- Procijeniti načine na koje je moguće u većoj mjeri uključiti organizacije civilnog društva u doba krize – saradnja između organizacija civilnog društva, organizacija žena i institucija vlasti u odgovoru na Covid-19 i oporavku je slaba i organizacije civilnog društva su stavljene na margine odgovora na Covid-19. Stručnost koju posjeduju organizacije civilnog društva na terenu ima potencijal da bude od velikog značaja u procjeni učinaka krize na lokalno stanovništvo.
- Koristiti Dijalog za budućnost – uspostavljene lokalne platforme (za dijalog) (uključujući i virtualne) za unapređenje konstruktivnog dijaloga i saradnje u i među lokalnim zajednicama; identificirati zajedničke bitne socioekonomske i zdravstvene prioritete koji će ojačati otpornost zajednica; osnažiti izgradnju povjerenja generalno, kao i uzajamno povjerenje; i boriti se protiv govora mržnje i ksenofobije.
- Podržati kontinuirani dijalog između organizacija civilnog društva, pružatelja usluga na lokalnom nivou i subjekata odlučivanja u cilju povećanja odgovornosti lokalnih institucija i povjerenja u te institucije; u fokus staviti žene koje se suočavaju s višestrukim oblicima diskriminacije.
- Izraditi sveobuhvatnu strategiju za mlade koja će obuhvatiti i pitanje odlaska mladih iz zemlje.
- Osnažiti liderstvo žena i unaprijediti učešće žena u procesima odlučivanja u BiH kroz umrežavanje na raznim nivoima. Podržati promjenu kulture u medijima o značaju rodne ravnopravnosti.
- Jačati društveni dijalog na lokalnom nivou kako bi se unaprijedila društvena kohezija i osigurao participativan pristup u socioekonomskom oporavku lokalnih zajednica.

U nižem tekstu su date konkretne **preporuke za politike** koje je identificirao sistem Tima UN-a u BiH za efikasnu, učinkovitu i transparentnu upravu u javnom sektoru, s fokusom na ono što je bitno i provedivo u sklopu socioekonomskog odgovora i oporavka od krize izazvane Covidom-19 u narednih 12 do 18 mjeseci:

- Izraditi Strategiju za informaciono društvo u Bosni i Hercegovini u kojoj će biti utvrđena politika i koja će omogućiti stvaranje okruženja za digitalizaciju i ozelenjivanje ekonomije te napredovanje inovativnih mreža i usluga.
- Podržati ubrzanu digitalizaciju i e-upravu, s fokusom na ključne e-usluge za građane (uvođenje usluga javne uprave prema građanima (*government-to-citizens – G2C*)). Unaprijediti poslovno okruženje kroz smanjenje administrativnog opterećenja i provođenje integriranog pružanja usluga preduzećima (uvođenje usluga javne uprave prema preduzećima (*Government-to-Businesses – G2B*)). Usvojiti neophodne zakonske izmjene (zakon o općem upravnom postupku, zakoni o administrativnim taksama, zakoni o e-potpisu i e-dokumentima, relevantni podzakonski akti) kako bi se omogućilo pružanje elektronskih usluga. Razviti digitalne vještine u javnom sektoru.
- Unaprijediti ukupan sistem strateškog razvoja i planiranja budžeta, osiguravajući koherentnost na svim administrativnim nivoima i podržavajući operacionalizaciju Agende 2030 i Okvira za ciljeve održivog razvoja u BiH. To će omogućiti transparentniji, efikasniji, djelotvorniji razvoj utemeljen na performansama i planiranje sektorskih politika, provođenje, praćenje i izradu budžeta (uključujući i mjere koje su relevantne za oporavak od krize izazvane Covidom-19, kao i mjere koje su potrebne u sklopu širih strukturnih reformi koje proizlaze iz procesa pristupanja EU).
- Jačati kapacitete vlasti za nabavke, upravljanje aktivom, kao i za kontrolu prihoda i rashoda kako bi se otvorio prostor za efikasno prikupljanje novih i postojećih vrsta prihoda i omogućile uštede sredstava (posebno u pogledu rashoda koji se ponavljaju i neefikasnih grantova), čime će se omogućiti preusmjerenje sredstava na hitne prioritete utvrđene u politikama vlasti i usluge.
- Digitalizirati procese planiranja, definiranja politika i izrade budžeta u organima vlasti (korištenjem i proširenjem postojećih platformi) i pružiti mogućnost građanima i privatnom sektoru da budu informirani i da sudjeluju u tim procesima.
- Raditi s organima vlasti na kreiranju teritorijalnih/regionalnih centara razvoja za jedinice lokalne samouprave koje gravitiraju određenim socioekonomskim klasterima (npr. kroz regionalne razvojne agencije ili slično).
- Raditi s organima vlasti kako bi razmotrile/uvele sisteme zajedničkih usluga koje pružaju jedinice lokalne samouprave u manjim i/ili ruralnim općinama koje gravitiraju jednoj većoj, što bi pružilo mogućnost pružanja usluga drugim jedinicama lokalne samouprave na temelju podjele troškova (ili tako što bi viši nivo vlasti subvencionirao troškove nedovoljno razvijenih jedinica lokalne samouprave, ili, naprimjer, na temelju zajedničke GIS ili IT infrastrukture, zajedničkog osoblja/objekata za socijalne, ekonomske usluge, usluge inspekcijiskog nadzora ili druge usluge). Pružiti

podršku organima vlasti kako bi razmotrili/uveli druge mehanizme pružanja usluga (npr. javno-privatno partnerstvo, vanjsko ugovaranje).

- Jačati sistem pravosuđa kako bi se prilagodio digitalnim tehnologijama i otvorenom pravosuđu kako bi bio u stanju odgovoriti brže i efikasnije na izazove koje postavlja kriza izazvana Covidom-19 ili druge krize. Pružiti podršku Visokom sudskom i tužilačkom vijeću u izradi regulatornog okvira kojim će se ukloniti barijere inovacijama i tehnologijama koje mogu revolucionalizirati način na koji se ostvaruje pravda. Pružiti pomoć upravnim sudovima u osmišljavanju funkcionalnih digitalnih rješenja kojima će se uzeti u obzir očekivani ogroman porast privrednih sporova vezanih za bankrot i nesolventnost. Pružiti pomoć policiji, tužilaštvima i sudovima kako bi odgovorili na očekivani porast nasilja u porodici, kibernetičkog kriminala i drugih oblika kriminala. Uspostaviti digitalne platforme kako bi se osigurao otvoren, inkluzivan, pravičan i odgovoran sistem pravosuđa koji će tijesno sarađivati sa sektorom zdravstva i ekonomije i kojem će ljudi biti partneri i koji će inspirirati povjerenje u institucije.
- Jačati odgovor zemlje na korupciju u vlasti kroz uvođenje koordiniranog pristupa i razvoj kapaciteta za koordinaciju i komunikaciju među svim akterima vlasti, uključujući i sektor uprave, provođenja zakona i pravde. Pomoći domaćim partnerima da podignu svijest o korupciji, uspostave online platforme za transparentno i odgovorno izvještavanje o tekućim i završenim procesima javnih nabavki, čime će omogućiti svim zainteresiranim stranama da imaju jednake mogućnosti i jednak pristup informacijama.

20. juli 2020.

Prilozi

20. juli 2020.

PRILOG 1 – SAŽETAK PRIJEDLOGA: Nova zajednička inicijativa – Zdravstvo

UBLAŽAVANJE UČINKA PANDEMIJE BOLESTI COVID-19: KONTINUITET I POKRIVENOST OSNOVNIM ZDRAVSTVENIM USLUGAMA SVIH GRAĐANA BOSNE I HERCEGOVINE

20. juli 2020.

1. Ključne ranjivosti povezane s pandemijom bolesti COVID-19 i njenom pojavom u BiH – Zdravstvo

Dana 11. marta 2020. godine je Svjetska zdravstvena organizacija proglasila COVID-19 globalnom pandemijom. U Bosni i Hercegovini (BiH) su obje entitetske vlade 16. marta 2020. godine²⁸ proglasile stanje nesreće odnosno vanrednu situaciju, a na državnom nivou je stanje prirodne ili druge nesreće proglašeno 17. marta 2020. godine²⁹. Od početka epidemije bolesti COVID-19, koja se u BiH pojavila prvim zvanično prijavljenim slučajem 5. marta 2020. godine, institucije javnog zdravstva, zdravstveni sistemi i zdravstvene ustanove se susreću s izazovom povećanja svojih kapaciteta potrebnih za identifikovanje, testiranje, izoliranje i liječenje pacijenata oboljelih od Covida-19, praćenja njihovih kontakata i određivanja mjere samoizolacije, dok istovremeno pokušavaju suzbiti prijenos virusa u društvu putem mjera stroge lične zaštite, ograničenja kretanja i fizičkog distanciranja. U toku prva tri mjeseca epidemije u BiH, ove mjere su se pokazale djelotvornim u kontroli prijenosa virusa, a zdravstvenim sistemima i institucijama su omogućile da reorganiziraju pružanje usluga i povećaju ljudske i materijalne kapacitete za borbu protiv Covida-19 u BiH. Nakon postupnog olakšavanja mjera u maju 2020. godine, BiH se, kao i mnoge druge zemlje u regiji, suočila s ponovnim izbijanjem Covida-19 u mjesecu junu.

Zdravstveni sistemi koji su preopterećeni pružanjem specifičnih usluga vezanih za Covid-19 u riziku su od propusta i prekida u pružanju drugih zdravstvenih usluga koje su od osnovnog značaja za održavanje i unapređenje cjelokupnog zdravlja i blagostanja ljudi u toku cijelog života. Ako ljudi nemaju pristup i ne mogu dobiti potrebne zdravstvene usluge, može doći do znatnog porasta direktne smrtnosti usljed epidemije i indirektno smrtnosti usljed zdravstvenih stanja koja su se mogla spriječiti i liječiti.³⁰ Na početku pandemije su se zdravstveni sistemi i institucije u BiH borile da pruže usluge vezane za Covid-19 svim građanima BiH, uključujući i migrante i tražitelje azila, i uspjele su održati pune kapacitete neophodne za pružanje svih hitnih spasonosnih usluga. Druge usluge, kao što su elektivni hirurški zahvati, bile su odgođene, a mnoge druge osnovne zdravstvene usluge privremeno obustavljene ili pružane samo na nivou primarne zdravstvene zaštite, pri čemu su primijećene varijacije na lokalnom i kantonalnom/regionalnom nivou. Ovo se u velikoj mjeri podudara s globalnim iskustvom: prema globalnom istraživanju koje je provela Svjetska zdravstvena organizacija radi brze procjene pružanja usluga za nezarazne bolest u toku pandemije Covida-19, preko tri četvrtine od ukupno 160 zemalja obuhvaćenih istraživanjem je izjavilo da je došlo do djelomičnog ili potpunog prekida u pružanju usluga u liječenju nezaraznih bolesti, pri čemu je $\geq 50\%$ zemalja izjavilo da je došlo do prekida u pružanju osnovnih usluga, kao što je kontrola dijabetesa i hipertenzije.³¹ Zbog pandemije je prekinut pristup rutinskim uslugama imunizacije širom svijeta. Čak su i prije pandemije Covida-19 evidentirane stope pokrivenosti imunizacijom u BiH bile u opadanju i daleko ispod potrebnih, zacrtanih stopa.³² Uz privremene prekide koji su primijećeni na nekim lokacijama i bez ponovnog uvođenja i održavanja rutinskih usluga imunizacije u cijeloj zemlji, u BiH postoji znatan rizik od ponovnog izbijanja potencijalno smrtonosnih bolesti koje se mogu spriječiti. Sve u svemu, poremećaji i prekidi u pružanju osnovnih zdravstvenih usluga, posebno u kontekstu visoko decentraliziranog pružanja zdravstvenih usluga

²⁸ Izvor: Vlada Republike Srpske, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine.

²⁹ Izvor: Odluka Vijeća ministara Bosne i Hercegovine.

³⁰ WHO – Maintaining essential health services: operational guidance for the COVID-19 context, June 2020 (<https://www.who.int/publications/i/item/10665-332240>).

³¹ WHO – Rapid assessment survey of service delivery for NCDs during the COVID-19 pandemic, May 2020 (<https://www.who.int/publications/m/item/rapid-assessment-of-service-delivery-for-ncds-during-the-covid-19-pandemic>)

³² UNICEF BiH – u 2018. godini je najniža pokrivenost prvom dozom MRP vakcine u Federaciji Bosne i Hercegovine iznosila 56,9 % u Zeničko-dobojskom kantonu, dok je najniža evidentirana pokrivenost u Republici Srpskoj iznosila 60,2 % u Bijeljini.

u BiH, mogu dodatno povećati zdravstvenu ugroženost ljudi u BiH, posebno već identificiranih ranjivih kategorija stanovništva.

Osiguranje raspoloživosti i dostupnosti zdravstvenih usluga vezanih za Covid-19 i osnovnih zdravstvenih usluga samo je jedna dimenzija kontinuiteta u pružanju usluga. Da bi aktivno tragali za potrebnim zdravstvenim uslugama i da bi se ispoštovali savjeti javnog zdravstva, ljudi u BiH trebaju izgraditi povjerenje u kapacitet zdravstvenih sistema za sigurno ispunjavanje njihovih potreba za uslugama i kontrolu rizika od zaraze koja se provodi u zdravstvenim ustanovama i institucijama na svim nivoima zdravstvene zaštite. Pandemiju Covida-19 prati i masovna „infodemija“, odnosno prekomjerno obilje informacija – tačnih i netačnih – što otežava ljudima da pronađu izvore kojima mogu vjerovati i pouzdane smjernice kada su im potrebne. Da bi se ponovo izgradilo povjerenje stanovništva u zdravstvene institucije i sisteme te u kontinuirano pružanje po pacijente sigurnih i djelotvornih zdravstvenih usluga vezanih za Covid-19 i prioritetnih osnovnih zdravstvenih usluga, u BiH je i dalje od izuzetne važnosti daljnje jačanje i integriranje sistemā nadzora nad bolestima i domaćih kapaciteta za kontinuiranu procjenu rizika, skupa s redovnom komunikacijom o rizicima s ljudima, koja će biti utemeljena na dokazima i reagirati na potrebe.

Stoga je pandemija Covida-19 suočila institucije u sektoru zdravstva u BiH s jedinstvenim izazovima u pogledu osiguranja kontinuiteta u pružanju osnovnih zdravstvenih usluga stanovništvu i istovremenog pružanja zaštite davateljima i korisnicima zdravstvenih usluga od rizika od zaraze. Ovim zajedničkim konceptom se predlaže unapređenje pružanja usluga javnog zdravstva i zdravstvene zaštite u sljedećim područjima u cilju povećanja otpornosti zdravstvenih sistema i doprinošenja neizbježnim i predstojećim reformama sektora zdravstva u BiH:

- i. Pristup i pokrivenost
- ii. Modaliteti pružanja usluga
- iii. Pristup zasnovan na potrebama i implikacije pravičnosti
- iv. Sveukupna kvaliteta, sigurnost i djelotvornost pružanja zdravstvenih usluga.

2. Strategija odgovora UN-a u BiH

Fokus strategije odgovora je unaprijediti zdravstvene usluge u javnom sektoru, osnažiti zdravstvene sisteme koji mogu spriječiti i ublažiti učinke i brzo odgovoriti na vanredne situacije u javnom zdravstvu, posebno prilikom rješavanja potreba ranjive populacije, pritom vodeći računa da niko ne bude izostavljen. Osim toga, cilj ovih intervencija je unaprijediti pristup osnovnim zdravstvenim uslugama i pokrivenost takvim uslugama kako bi se osigurala potrebna otpornost zdravstvenih sistema i cjelokupno unapređenje zdravlja stanovništva. Strateški odgovor i predložene intervencije su direktno povezane s Okvirom saradnje za održivi razvoj između UN-a i BiH i doprinjet će ostvarivanju Programa za održivi razvoj do 2030. godine i ciljeva održivog razvoja.

Strategijom odgovora je predviđen sljedeći **ishod**: *Povećani kapaciteti zdravstvenih sistema radi osiguranja kontinuiteta, sigurnosti, kvalitete i djelotvornosti osnovnih zdravstvenih usluga koje su prioritizirane i dinamično kalibrirane prema zdravstvenim uslugama vezanim za Covid-19 i zasnovane na tekućem nadzoru nad Covidom-19, procjeni rizika i komunikaciji o rizicima, za sve ljude u BiH.*

Da bi se postigao ovaj ishod, **teorija promjene** pretpostavlja **AKO**

- Kapaciteti institucija u oblasti zdravstva budu unaprijeđeni za odgovor na krizu, nadzor i komunikaciju o rizicima i ako kapaciteti za pružanje sigurnih, djelotvornih i kvalitetnih zdravstvenih usluga budu ojačani na svim nivoima zdravstvene zaštite;
- Zdravstvene usluge vezane za Covid-19 budu u kontinuitetu pružane svim zaraženim ljudima u BiH;
- Kontinuitet pružanja osnovnih zdravstvenih usluga bude ponovo uspostavljen za sve ljude koji koriste te usluge u BiH;
- Zdravstveni radnici na svim nivoima zdravstvene zaštite budu imali osnažene kapacitete za pružanje sigurnih, kvalitetnih i djelotvornih osnovnih zdravstvenih usluga u kontekstu pandemije;

...I **AKO** institucije u sektoru zdravstva pokažu jasnu predanost unapređenju pristupa, pokrivenosti i kvalitete prioritiziranih osnovnih zdravstvenih usluga, **TADA** će zdravstveni sistemi biti u stanju pružiti kontinuitet i kvalitetu osnovnih zdravstvenih usluga za sve ljude u BiH tokom njihovog života, uključujući i najugroženije.

Ovim intervencijama su predviđena **strateška partnerstva** s relevantnim institucijama u sektoru zdravstva i određenim agencijama na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou i nivou Brčko Distrikta, ciljanim zdravstvenim ustanovama koje pružaju osnovne zdravstvene usluge na svim nivoima zdravstvene zaštite (primarni, sekundarni, tercijarni), pružateljima usluga u privatnom sektoru, volonterima u zajednici i partnerstva u implementaciji sa organizacijama civilnog društva. Komparativna prednost UN-a u BiH u pogledu predložene teorije promjene odnosi se na njegovo dugoročno iskustvo u reformama sektora zdravstva, kvalitetna partnerstva s institucijama u sektoru zdravstva, tehničku stručnost i relevantno iskustvo u pružanju složenih mehanizama koordinacije te iskustvu u programiranju zasnovanom na dokazima i inovacijama.

Geografska pokrivenost intervencije je BiH, uz sljedeće **ključne korisnike**:

- **Kompletno stanovništvo BiH** koje koristi osnovne zdravstvene usluge, uključujući i zdravstvene usluge vezane za Covid-19;
- **25.000 zdravstvenih radnika** koji pružaju zdravstvene usluge na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou zdravstvene zaštite;
- **14 institucija nadležnih za sektor zdravstva** u BiH.

20. juli 2020.

Predloženi period intervencije je 18 mjeseci.

Strategija odgovora predviđa **3 rezultata**:

Rezultat 1: Zdravstvene ustanove i institucije javnog zdravstva imaju povećane kapacitete za nadzor nad zdravstvenim rizicima, s fokusom na Covid-19, i postaju sve kompetentnije za upravljanje informacijama putem više kanala, na način koji omogućava reagiranje na potrebe, i za komunikaciju o rizicima.

Rezultat 2: Zdravstvene ustanove i zdravstveni radnici imaju povećane kapacitete za pružanje zdravstvenih usluga vezanih za Covid-19 koji su u skladu sa sve većim dokazima i najboljom praksom u organizaciji usluga, sigurnosti, kvaliteti i kliničkoj djelotvornosti.

Rezultat 3: Kapacitet za sigurno pružanje osnovnih zdravstvenih usluga i njihov kontinuitet je osiguran za sve ljude u BiH; u slučaju povećanih rizika od zaraze, obustave pružanja osnovnih zdravstvenih usluga su lokalizirane i privremene, dok se rizici ne stave pod kontrolu.

3. Okvir rezultata

Ova intervencija doprinosi postizanju:

Cilja održivog razvoja 3:

Podcilj 3.8.- Postići univerzalni obuhvat zdravstvenom zaštitom, uključujući i zaštitu od finansijskog rizika, pristup kvalitetnim osnovnim zdravstvenim uslugama, lijekovima i vakcinama za sve. Podcilj 3.d.- Ojačati kapacitet za rano upozoravanje, smanjenje rizika i upravljanje zdravstvenim rizicima. Podcilj 3.7.- Osigurati univerzalan pristup uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja. Podcilj 3.1.- Smanjiti smrtnost majki. Podcilj 3.2.- Iskorijeniti smrt novorođenčadi i djece koja se može spriječiti. Podcilj 3.3.- Smanjiti pojavu zaraznih bolesti od javnozdravstvenog značaja za zemlju. Podcilj 3.4.- Smanjiti smrtnost od nezaraznih bolesti i promovirati mentalno zdravlje. Podcilj 3.5.- Jačati prevenciju i liječenje zloupotrebe psihoaktivnih supstanci. Podcilj 3.a.- Jačati provođenje okvirne konvencije o kontroli duhana.

Domaći prioriteti:

Program ekonomskih reformi u BiH za 2019.-2021. (poglavlje o socijalnoj zaštiti i inkluziji)

Zajedničke socioekonomske reforme za period 2019.-2022. (poglavlje o sveobuhvatnoj reformi i poboljšanju kvalitete zdravstvenog sistema)

Relevantne politike /strategije u oblasti zdravstva Federacije BiH, Republike Srpske, Brčko Distrikta BiH i kantona u Federaciji BiH

Strategija za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji BiH (2016.-2021.)

Strategija unapređenja društvenog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2017.-2026.

Ishod Okvira saradnje Ujedinjenih nacija za održivi razvoj (UNSDCF) 3:

Do 2025. ljudi će imati pristup kvalitetnijim i inkluzivnijim sistemima zdravstva i socijalne zaštite.

Ključni rezultati	Pokazatelji napretka	Polazišna vrijednost	Cilj	Sredstvo verifikacije	Aktivnosti
Ishod					
Povećani kapaciteti zdravstvenih sistema radi osiguranja kontinuiteta, sigurnosti, kvalitete i djelotvornosti osnovnih zdravstvenih usluga koje su prioritizirane i dinamično kalibrirane prema zdravstvenim uslugama vezanim za Covid-19 i zasnovane na tekućem nadzoru nad Covidom-19,	Broj planova za zdravstvene usluge koje su izradile institucije u sektoru zdravstva i koji obuhvataju mjere za pružanje kontinuiranih, prioriternih, osnovnih zdravstvenih usluga a) Nivo entiteta i Brčko distrikta	0 0	a) 2 (najmanje 67%) b) 6 (najmanje 60%)	Službeni glasnici i web stranice institucija vlasti u sektoru zdravstva	N/A

Ključni rezultati	Pokazatelji napretka	Polazišna vrijednost	Cilj	Sredstvo verifikacije	Aktivnosti
procjeni rizika i komunikaciji o rizicima, za sve ljude u BiH	b) Kantonalni nivo (Federacija BiH)				
Rezultati					
Rezultat 1: Zdravstvene ustanove i institucije javnog zdravstva imaju povećane kapacitete za nadzor nad zdravstvenim rizicima, s fokusom na Covid-19, i postaju sve kompetentnije za upravljanje informacijama putem više kanala, na način koji omogućava reagiranje na potrebe, i za komunikaciju o rizicima	Broj institucija javnog zdravstva koje su dobile podršku UN-a za jačanje i integriranje nadzora nad Covidom-19 u sisteme nadzora nad zaraznim bolestima Broj institucija javnog zdravstva koje su dobile podršku UN-a u upravljanju informacijama i komunikaciji o rizicima (razvrstano po vrsti podrške)	0 Potrebno odrediti	Potrebno odrediti Potrebno odrediti	Zvanični izvještaji, web stranice, linije pomoći, publikacije, rezultati istraživanja, izvještaji o provedenim obukama, potvrde o isporuci	1.1. Pružiti pomoć institucijama u sektoru zdravstva u izradi i ažuriranju strategija i planova za procjenu rizika i upravljanje rizikom od Covida-19 (WHO) 1.2. Jačati kapacitete javnog zdravstva za rano otkrivanje, istragu i trenutačan odgovor na Covid-19 na nivou zajednica i u visokorizičnim okruženjima (WHO) 1.3. Pružiti podršku institucijama javnog zdravstva u jačanju, aktiviranju i integriranju nadzora nad Covidom-19 s drugim sistemima nadzora, posebno onim za nadzor nad sezonskom gripom i sličnim respiratornim bolestima/sindromima (WHO) 1.4. Pružiti podršku razvoju kapaciteta za konzistentno provođenje preporučenih preventivnih mjera/mjera prevencije i kontrole infekcija na radnim mjestima, prvim linijama, u zdravstvenim ustanovama za dugotrajnu njegu, obrazovnim ustanovama i u drugim sredinama s većim brojem ljudi (UNICEF, UNODC, WHO) 1.5. Olakšati izradu i distribuciju materijala za komunikaciju o rizicima u kulturološki odgovarajućem i empatičnom formatu i platformama za zdravstvene ustanove i radnike, medije i zajednice/građane, uključujući i najugroženije s ograničenim pristupom informacijama (UNFPA, UNICEF, WHO) 1.6. Pružiti pomoć institucijama u sektoru zdravstva u kontinuiranom praćenju percepcija, znanja, stavova i praksi zajednica i usklađivanju ključnih poruka/povratnih informacija u skladu s tim (UNICEF, WHO) 1.7. Pružiti pomoć zdravstvenim institucijama i institucijama javnog zdravstva u mobilizaciji podrške zajednica i volontera jačanju nadzora i kapaciteta zajednica (npr. praćenje kontakata,

Ključni rezultati	Pokazatelji napretka	Polazišna vrijednost	Cilj	Sredstvo verifikacije	Aktivnosti
					<p>obezbjeđenje operatera na vrućim telefonskim linijama, itd.), gdje je to potrebno i izvedivo (UNICEF, WHO)</p> <p>1.8. Pružiti pomoć institucijama u sektoru zdravstva i zdravstvenim ustanovama u izradi i održavanju informativnih platformi za raspoloživost i pristupačnost prioritarnih osnovnih zdravstvenih usluga na lokalnom nivou u kontekstu epidemije bolesti Covid-19 (UNFPA, UNICEF, WHO)</p>
<p>Rezultat 2:</p> <p>Zdravstvene ustanove i zdravstveni radnici imaju povećane kapacitete za pružanje zdravstvenih usluga vezanih za Covid-19 koji su u skladu sa sve većim dokazima i najboljom praksom u organizaciji usluga, sigurnosti, kvaliteti i kliničkoj djelotvornosti.</p>	<p>Broj osoba koje ostvaruju pristup/koje su obuhvaćene zdravstvenim uslugama povezanim s Covidom-19 (razvrstan po spolu, starosnim grupama i populaciji u riziku, gdje je to moguće)</p> <p>Broj zdravstvenih ustanova koje su primile pomoć od UN-a za nastavak pružanja zdravstvenih usluga povezanih s Covidom-19 (razvrstan po nivou zdravstvene zaštite i vrsti podrške)</p>	<p>Potrebno odrediti</p> <p>Potrebno odrediti</p>	<p>Potrebno odrediti</p> <p>Potrebno odrediti</p>	<p>Zvanični izvještaji institucija javnog zdravstva, web stranice, tekuća statistika o pristupu/korištenju usluga</p> <p>Potvrde o isporuci</p> <p>Izvještaji o provedenim obukama</p>	<p>2.1. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva i domaćim mrežama laboratorija u usklađivanju pristupa i širenju kapaciteta za osiguranje kvalitete za identifikaciju i testiranje slučajeva Covid-19 (UNDP, WHO)</p> <p>2.2. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva u osiguranju adekvatnih količina lične zaštitne opreme i većih kapaciteta za prevenciju i kontrolu zaraze kako bi osigurale provedbu mjera prevencije i kontrole zaraze u svim zdravstvenim ustanovama koje pružaju zdravstvene usluge vezane za Covid-19 (UNDP, WHO)</p> <p>2.3. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva i zdravstvenim ustanovama/pružateljima usluga određenih za prihvata pacijenata oboljelih od Covid-19 kroz obezbjeđenje smjernica i protokola i pomoći organiziranje redovnih istraživačkih obuka za obnavljanje znanja iz upravljanja slučajevima Covid-19 (WHO)</p> <p>2.4. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva i zdravstvenim ustanovama u efikasnoj organizaciji i upravljanju uslugama skrininga/trijaže na prvoj tački kontakta/na nivou primarne zdravstvene zaštite i u standardizaciji upućivanja pacijenata/puta pacijenata kroz sve nivoe zaštite u lokalnom okruženju (WHO)</p> <p>2.5. Pružiti pomoć institucijama u sektoru zdravstva u izradi i provedbi institucionalnih planova za preraspodjelu ljudskih i materijalnih resursa potrebnih za brigu o pacijentima oboljelim od Covid-19 koji su smješteni u izvanbolničkim izolatorijima, u slučaju potrebe (WHO)</p>

Ključni rezultati	Pokazatelji napretka	Polazišna vrijednost	Cilj	Sredstvo verifikacije	Aktivnosti
					<p>2.6. Izraditi, primijeniti i redovno ažurirati institucionalne protokole i procedure za liječenje i njegu hospitaliziranih pacijenata oboljelih od Covida-19 (WHO)</p> <p>2.7. Pružiti podršku tijelima vlasti i pružateljima usluga u upravljanju lancima snabdijevanja za farmaceutske i nefarmaceutске potrebe zdravstvenih ustanova određenih za zbrinjavanje pacijenata oboljelih od Covida-19 (UNDP, UNODC, WHO)</p>
<p>Rezultat 3:</p> <p>Kapacitet za sigurno pružanje osnovnih zdravstvenih usluga i njihov kontinuitet je osiguran za sve ljude u BiH; u slučaju povećanih rizika od zaraze, obustave pružanja osnovnih zdravstvenih usluga su lokalizirane i privremene, dok se rizici ne stave pod kontrolu.</p>	<p>Broj osoba koje ostvaruju pristup/koje su obuhvaćene prioritnim osnovnim zdravstvenim uslugama (razvrstan po spolu, starosnim grupama i populaciji u riziku, gdje je to moguće)</p> <p>a) Programi za majku i dijete b) Programi za imunizaciju c) Programi za seksualno i reproduktivno zdravlje d) Programi za ishranu, nezarazne bolesti i mentalno zdravlje</p> <p>Broj zdravstvenih ustanova koje su primile podršku UN-a za nastavak pružanja prioritnih osnovnih zdravstvenih usluga (razvrstan po nivou zdravstvene zaštite i vrsti podrške)</p> <p>a) Programi za majku i dijete b) Programi za imunizaciju c) Programi za seksualno i reproduktivno zdravlje</p>	<p>Potrebno odrediti (nivoi iz 2019.)</p> <p>Potrebno odrediti</p>	<p>Potrebno odrediti (nivoi ≥ 2019)</p> <p>Potrebno odrediti</p>	<p>Zvanični izvještaji institucija javnog zdravstva (godišnji izvještaji o zdravstvenom stanju stanovništva i zdravstvenoj zaštiti), web stranice, tekuća statistika o ostvarivanju pristupa/korištenju usluga</p> <p>Potvrde o isporuci Izvještaji o provedenoj obuci</p>	<p>3.1. Pružiti podršku institucijama u imenovanju fokalnih tačaka za osnovne zdravstvene usluge i izradi specifičnih lista prioritnih osnovnih zdravstvenih usluga koje zahtijevaju kontinuirano pružanje i rješavanje posebnih potreba ugroženih kategorija stanovništva (WHO)</p> <p>3.2. Pružiti institucijama u sektoru zdravstva da osiguraju adekvatne količine lične zaštitne opreme i veći kapacitet za prevenciju i kontrolu zaraze kako bi osigurale potpunu provedbu mjera prevencije i kontrole zaraze u svim zdravstvenim ustanovama koje pružaju prioritne osnovne zdravstvene usluge (UNDP, UNICEF, WHO)</p> <p>3.3. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva i zdravstvenim ustanovama u održavanju kapaciteta i optimiziranju okruženja i platformi za pružanje usluga kako bi se osigurao kontinuitet i pokrivenost osnovnim uslugama za majku i dijete (UNFPA, UNICEF)</p> <p>3.4. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva i zdravstvenim ustanovama u održavanju kapaciteta i optimiziranju okruženja i platformi za pružanje usluga kako bi se osigurao kontinuitet i pokrivenost uslugama imunizacije (UNICEF, WHO)</p> <p>3.5. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva i zdravstvenim ustanovama u održavanju kapaciteta i optimiziranju okruženja i platformi za pružanje usluga kako bi se osigurao kontinuitet i pokrivenost s osnovnim uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja (UNFPA)</p>

20. juli 2020.

Ključni rezultati	Pokazatelji napretka	Polazišna vrijednost	Cilj	Sredstvo verifikacije	Aktivnosti
	d) Programi za ishranu, nezarazne bolesti i mentalno zdravlje				3.6. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva i zdravstvenim ustanovama u održavanju kapaciteta i optimiziranju okruženja i platformi za pružanje usluga kako bi se osigurao kontinuitet i pokrivenost osnovnim uslugama ishrane, prevencije i kontrole nezaraznih bolesti i mentalnog zdravlja (UNFPA, UNICEF, WHO) 3.7. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva i zdravstvenim ustanovama u upravljanju lancima snabdijevanja za farmaceutske i nefarmaceutске potrebe pružatelja prioriternih osnovnih zdravstvenih usluga (UNDP, WHO)

4. Upravljanje i aranžmani koordinacije

U kontekstu pristupa životnog ciklusa i potreba, ovim prijedlogom se nastoji stvoriti kontinuitet osnovnih zdravstvenih usluga koje pružaju zdravstveni sistemi svim građanima BiH, uključujući i usluge povezane s Covidom-19. To podrazumijeva održavanje sinergija, neometanu saradnju i upravljanje razumnim sučeljem među subjektima koji sudjeluju u ovom prijedlogu i stvaranje zajedničkih standarda i preporuka. Istovremeno, njim se pružaju mogućnosti za stvaranje sinergija i optimiziranje korištenja sredstava i vremena putem zajedničke koordinacije.

Aranžmani koordinacije obuhvaćaju:

- Zajedničko upravljanje projektom: jedan voditelj projekta i imenovano osoblje agencija za svaku komponentu, garantirajući svakodnevnu koordinaciju i redovno održavanje međuagencijskih sastanaka radi praćenja provedbe projekta,
- Zajedničku izradu, pregled i evaluaciju programa od strane svih uključenih agencija UN-a.

Agencije UN-a u BiH koje su uključene u implementaciju: WHO, UNFPA, UNICEF, UNDP, UNODC.

5. Indikativni budžet (USD)

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD) - UNDP	Indikativni budžet (USD) - UNFPA	Indikativni budžet (USD) - UNICEF	Indikativni budžet (USD) - UNODC	Indikativni budžet (USD) - WHO	Indikativni budžet (USD) - UKUPNO
Rezultat 1: Zdravstvene ustanove i institucije javnog zdravstva imaju povećane kapacitete za nadzor nad zdravstvenim rizicima, s fokusom na Covid-19, i postaju sve kompetentnije za upravljanje informacijama putem više kanala, na način koji omogućava reagiranje na potrebe, i za komunikaciju o rizicima	1.1. Pružiti pomoć institucijama u sektoru zdravstva u izradi i ažuriranju strategija i planova za procjenu rizika i upravljanje rizikom od Covid-19 (WHO)	-	-	-	-	50.000	50.000
	1.2. Jačati kapacitete javnog zdravstva za rano otkrivanje, istragu i trenutačan odgovor na Covid-19 na nivou zajednica i u visokorizičnim okruženjima (WHO)	-	-	-	-	40.000	40.000
	1.3. Pružiti podršku institucijama javnog zdravstva u jačanju, aktiviranju i integriranju nadzora nad Covidom-19 s drugim sistemima nadzora, posebno onim za nadzor nad sezonskom gripom i sličnim respiratornim bolestima/sindromima (WHO)	-	-	-	-	50.000	50.000
	1.4. Pružiti podršku razvoju kapaciteta za konzistentno provođenje preporučenih preventivnih mjera/mjera prevencije i kontrole infekcije na radnim mjestima, prvim linijama, u zdravstvenim ustanovama za dugotrajnu njegu, obrazovnim ustanovama i u drugim sredinama s	-	-	50.000 (distribuirati će se na linije 1.4-1.8)	65.000	30.000	145.000

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD) - UNDP	Indikativni budžet (USD) - UNFPA	Indikativni budžet (USD) - UNICEF	Indikativni budžet (USD) - UNODC	Indikativni budžet (USD) - WHO	Indikativni budžet (USD) - UKUPNO
	većim brojem ljudi (UNICEF, UNODC, WHO)						
	1.5. Olakšati izradu i distribuciju materijala za komunikaciju o rizicima u kulturološki odgovarajućem i empatičnom formatu i platformama za zdravstvene ustanove i radnike, medije i zajednice/građane, uključujući i najugroženije s ograničenim pristupom informacijama (UNFPA, UNICEF, WHO)	-	5.000		-	90.000	95.000
	1.6. Pružiti pomoć institucijama javnog zdravstva u kontinuiranom praćenju percepcija, znanja, stavova i praksi zajednica i usklađivanju ključnih poruka/povratnih informacija u skladu s tim (UNICEF, WHO)	-	-		-	50.000	50.000
	1.7. Pružiti pomoć zdravstvenim ustanovama i institucijama javnog zdravstva u mobilizaciji podrške zajednica i volontera jačanju nadzora i kapaciteta zajednica (npr. praćenje kontakata, obezbjeđenje operatera na vrućim telefonskim linijama, itd.), gdje je to potrebno i izvedivo (UNICEF, WHO)	-	-		-	90.000	90.000
	1.8. Pružiti pomoć institucijama u sektoru zdravstva i zdravstvenim ustanovama u izradi i održavanju informativnih platformi za raspoloživost i pristupačnost prioritarnih osnovnih zdravstvenih usluga na lokalnom nivou u kontekstu izbijanja bolesti Covid-19 (UNFPA, UNICEF, WHO)	-	45.000		-	60.000	105.000
Podzbir za rezultat 1		-	50.000	50.000	65.000	460.000	625.000
Rezultat 2: Zdravstvene ustanove i zdravstveni radnici imaju povećane kapacitete za pružanje zdravstvenih usluga vezanih za Covid-19 koji su u skladu sa sve većim dokazima i	2.1. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva i domaćim mrežama laboratorija u usklađivanju pristupa i širenju kapaciteta za osiguranje kvalitete za identifikaciju i testiranje slučajeva Covid-19 (UNDP, WHO)	1.200.000	-	-	-	80.000	1.280.000

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD) - UNDP	Indikativni budžet (USD) - UNFPA	Indikativni budžet (USD) - UNICEF	Indikativni budžet (USD) - UNODC	Indikativni budžet (USD) - WHO	Indikativni budžet (USD) - UKUPNO
najboljom praksom u organizaciji usluga, sigurnosti, kvaliteti i kliničkoj djelotvornosti.							
	2.2. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva u osiguranju adekvatnih količina lične zaštitne opreme i većih kapaciteta za prevenciju i kontrolu zaraze kako bi osigurale provedbu mjera prevencije i kontrole zaraze u svim zdravstvenim ustanovama koje pružaju zdravstvene usluge vezane za Covid-19 (UNDP, WHO)	1.200.000	-	-	-	50.000	1.250.000
	2.3. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva i zdravstvenim ustanovama/pružateljima usluga određenih za prihvatanje pacijenata oboljelih od Covid-19 kroz obezbjeđenje smjernica i protokola i pomoći organiziranje redovnih istraživačkih obuka za obnavljanje znanja iz upravljanja slučajevima Covid-19 (WHO)	-	-	-	-	60.000	60.000
	2.4. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva i zdravstvenim ustanovama u efikasnoj organizaciji i upravljanju uslugama skrininga/trijaže na prvoj tački kontakta/na nivou primarne zdravstvene zaštite i u standardizaciji upućivanja pacijenata/puta pacijenata kroz sve nivoe zaštite u lokalnom okruženju (WHO)	-	-	-	-	20.000	20.000
	2.5. Pružiti pomoć institucijama u sektoru zdravstva u izradi i provedbi institucionalnih planova za preraspodjelu ljudskih i materijalnih resursa potrebnih za brigu o pacijentima oboljelim od Covid-19 koji su smješteni u izvanbolničkim izolatorijima, u slučaju potrebe (WHO)	-	-	-	-	10.000	10.000
	2.6. Izraditi, primijeniti i redovno ažurirati institucionalne protokole i procedure za liječenje i njegu hospitaliziranih pacijenata oboljelih od Covid-19 (WHO)	-	-	-	-	30.000	30.000

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD) - UNDP	Indikativni budžet (USD) - UNFPA	Indikativni budžet (USD) - UNICEF	Indikativni budžet (USD) - UNODC	Indikativni budžet (USD) - WHO	Indikativni budžet (USD) - UKUPNO
	2.7. Pružiti podršku tijelima vlasti i pružateljima usluga u upravljanju lancima snabdijevanja za farmaceutske i nefarmaceutske potrebe zdravstvenih ustanova određenih za zbrinjavanje pacijenata oboljelih od Covida-19 (UNDP, UNODC, WHO)	80.000	-	-	100.000	50.000	230.000
Podzbir za rezultat 2		2.480.000	-	-	100.000	300.000	2.880.000
Rezultat 3: Kapacitet za sigurno pružanje osnovnih zdravstvenih usluga i njihov kontinuitet je osiguran za sve ljude u BiH; u slučaju povećanih rizika od zaraze, obustave pružanja osnovnih zdravstvenih usluga su lokalizirane i privremene, dok se rizici ne stave pod kontrolu.	3.1. Pružiti podršku institucijama u imenovanju fokalnih tačaka za osnovne zdravstvene usluge i izradi specifičnih lista prioriteta osnovnih zdravstvenih usluga koje zahtijevaju kontinuirano pružanje i rješavanje posebnih potreba ugroženih kategorija stanovništva (WHO)	-	-	-	-	30.000	30.000
	3.2. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva da osiguraju adekvatne količine lične zaštitne opreme i veći kapacitet za prevenciju i kontrolu zaraze kako bi osigurale potpunu provedbu mjera prevencije i kontrole zaraze u svim zdravstvenim ustanovama koje pružaju prioritetne osnovne zdravstvene usluge (UNDP, UNICEF, WHO)	1.100.000	-	100.000	-	50.000	1.250.000
	3.3. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva i pružateljima zdravstvenih usluga u održavanju kapaciteta i optimiziranju okruženja i platformi za pružanje usluga kako bi se osigurao kontinuitet i pokrivenost osnovnim uslugama za majku i dijete (UNFPA, UNICEF)	-	40.000	150.000	-	-	190.000
	3.4. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva i pružateljima zdravstvenih usluga u održavanju kapaciteta i optimiziranju okruženja i platformi za pružanje usluga kako bi se osigurao kontinuitet i pokrivenost uslugama imunizacije (UNICEF, WHO)	-	-	250.000	-	30.000	280.000
	3.5. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva i pružateljima zdravstvenih usluga u održavanju kapaciteta i optimiziranju okruženja i platformi za pružanje usluga kako bi se osigurao kontinuitet i pokrivenost osnovnim uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja (UNFPA)	-	50.000	-	-	-	50.000

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD) - UNDP	Indikativni budžet (USD) - UNFPA	Indikativni budžet (USD) - UNICEF	Indikativni budžet (USD) - UNODC	Indikativni budžet (USD) - WHO	Indikativni budžet (USD) - UKUPNO
	3.6. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva i pružateljima zdravstvenih usluga u održavanju kapaciteta i optimiziranju okruženja i platformi za pružanje usluga kako bi se osigurao kontinuitet i pokrivenost osnovnim uslugama ishrane, prevencije i kontrole nezaraznih bolesti i mentalnog zdravlja (UNFPA, UNICEF, WHO)	-	160.000	100.000	-	150.000	410.000
	3.7. Pružiti podršku institucijama u sektoru zdravstva i pružateljima usluga upravljanju lancima snabdijevanja za farmaceutske i nefarmaceutske potrebe pružatelja prioritetnih osnovnih zdravstvenih usluga (UNDP, WHO)	40.000	-	-	-	120.000	160.000
Podzbir za rezultat 3		1.140.000	250.000	600.000	-	380.000	2.370.000
UKUPNO (USD)		3.620.000	300.000	650.000	165.000	1.140.000	5.875.000

20. juli 2020.

PRILOG 2 - SAŽETAK PRIJEDLOGA: Nova zajednička inicijativa – Obrazovanje

UBLAŽAVANJE UČINKA PANDEMIJE BOLESTI COVID-19:
KONTINUITET I KVALITETA UČENJA ZA SVU DJECU I OMLADINU U BOSNI I
HERCEGOVINI

20. juli 2020.

1. Ključne ranjivosti povezane s pandemijom bolesti COVID-19 i njenom pojavom u BiH – Obrazovanje

Dana 11. marta 2020. godine je Svjetska zdravstvena organizacija proglasila COVID-19 globalnom pandemijom. U Bosni i Hercegovini (BiH) su obje entitetske vlade 16. marta 2020. godine³³ proglasile stanje nesreće odnosno vanrednu situaciju, a na državnom nivou je stanje prirodne i druge nesreće proglašeno 17. marta 2020. godine³⁴. Od sredine marta 2020. godine je 500.000 djece i mladih u BiH pogođeno mjerom zatvaranja ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje, škola i univerziteta zbog pandemije Covida-19³⁵. Istovremeno s drugim zemljama u regiji, BiH je odgovorila na prekid u učenju uvođenjem raznih modaliteta nastave na daljinu i online nastave. Uprkos brznoj reakciji, gubitak u učenju, izazvan Covidom-19, bio je neizbježan i znatan i disproporcionalno je pogodio najugroženiju djecu i mlade³⁶ širom zemlje. Osim toga, razlikovala se kvaliteta učenja na daljinu i ne postoje standardi za izradu i primjenu e-učenja. S obzirom da je obrazovanje u BiH decentralizirano, postoje razni pristupi e-učenju i ne postoji jedna platforma za e-učenje. Razne institucije vlasti u sektoru obrazovanja su provele različite mehanizme praćenja, a evaluacije e-učenja se tek trebaju provesti. Većina njih nije izradila smjernice za e-učenje, a nastavnici nisu prošli kroz adekvatnu obuku u toj oblasti. Osim toga, nastavnici i porodice su se suočili sa izazovima zbog nedostatka odgovarajućih vještina za podučavanje djece i mladih na daljinu, a članovi porodica i skrbnici o djeci su imali potrebu za podrškom kako bi pomogli djeci i mladima da nastave obrazovanje od kuće.

Pristup e-učenju je predstavljao dodatni izazov. Obrazovne vlasti u BiH su procijenile da je nedostatak kontinuiteta u učenju pogodio preko 9.700 djece u osnovnim i srednjim školama koja nisu imala pristup IKT opremi³⁷. Međutim, prema UNCEF-ovom alatu [U-report](#), 45% mladih je naišlo na izazove u pogledu pristupa učenju zato što su morali dijeliti uređaje u domaćinstvu ili zato što nisu imali odgovarajući prostor niti sredinu za učenje. Ugrožene kategorije djece i mladih, kao što su Romi, djeca i mladi koji žive u siromaštvu i djeca i mladi u pokretu, bili su u većem riziku od prekida kontinuiteta u učenju. Čak i kad su imala IKT opremu, djeca i mladi s invaliditetom su se susreli s izazovima u pogledu pristupa zbog nepostojanja asistivne tehnologije i potreba za intenzivnom nastavničkom podrškom.

Osim toga, kontinuitet u učenju je prekinut za djecu upisanu u ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje u većini administrativnih jedinica, dok u nekim jedinicama e-učenje nije organizirano za djecu koja su pohađala niže razrede osnovne škole³⁸.

Preko 75% učenika srednjih škola³⁹ u BiH pohađa srednje tehničke i stručne škole i suočila se s nepostojanjem pristupa praktičnoj nastavi zbog pandemije. Uprkos nastojanjima da se nastavi određena obuka putem video časova i pisanih izvora, tehničko i stručno obrazovanje i osposobljavanje, testovi i zaključivanje ocjena su bili ozbiljno pogođeni.

³³ Izvor: Vlada Republike Srpske, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine.

³⁴ Izvor: Odluka Vijeća ministara Bosne i Hercegovine.

³⁵ Na osnovu statistike obrazovanja Agencije za statistiku BiH.

³⁶ The Economic and Social Impact of COVID-19- Education, World Bank Group, Spring 2020

³⁷ Brza procjena potreba - obrazovanje, UNICEF BiH, mart 2020.

³⁸ Ibid.

³⁹ http://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopštenja/2020/EDU_04_2019_Y2_0_BS.pdf

Takav zastoj u obrazovanju predstavlja rizik da će djeca i mladi napustiti školovanje zauvijek i izgubiti priliku da završe školovanje i traže unosno zaposlenje. To bi dovelo do daljnjeg povećanja već visokog udjela mladih koji niti su zaposleni, niti se obrazuju ni osposobljavaju, koji je u 2019. godini iznosio 21%⁴⁰.

Pandemija bolesti COVID-19 je razotkrila posebne strukturne probleme obrazovnih sistema u BiH:

- Neadekvatni IKT resursi za podršku e-učenju i mješovitom modelu učenja, posebno za ugroženu djecu i mlade
- Nedostatak online platformi/mreža i platformi za e-učenje koje bi omogućile svim obrazovnim ustanovama da brzo promijene način podučavanja, ispitivanja i ocjenjivanja, kao i nepostojanje raznih kanala podučavanja
- Nedostatak standardiziranih kurikuluma za e-učenje i mješovito očenje s modernim nastavnim dizajnom i kvalitetnim multimedijalnim materijalima. To obuhvata i planove za vanredne situacije i strategije za nadoknadu gubitka praktične obuke
- Neadekvatna obuka nastavnika i instruktora za provođenje i fasilitaciju e-učenja i mješovitog učenja i izradu sadržaja učenja
- Nedostatak kapaciteta institucija vlasti nadležnih za obrazovanje da provedu osiguranje kvalitete.

Pandemija Covida-19 je institucije vlasti u sektoru obrazovanja u BiH suočila s jedinstvenim nizom izazova u pogledu osiguranja kontinuiteta i kvalitete učenja. U zajedničkom konceptu UN-a je predložena modernizacija obrazovanja i učenja u BiH u sljedećim područjima kako bi se povećala otpornost sistemā obrazovanja i dalje doprinijelo reformama sektora obrazovanja:

- v. Pristup
- vi. Modalitet podučavanja
- vii. Didaktički pristup i
- viii. Ukupna kvaliteta obrazovanja

⁴⁰ ILO STAT Bosnia and Herzegovina Country profile: <https://ilostat.ilo.org/data/country-profiles/> and https://www.ilo.org/shinyapps/bulkexplorer11/?lang=en&segment=indicator&id=EIP_NEET_SEX_RT_A

2. Strategija odgovora UN-a u BiH

Fokus strategije odgovora je unaprijediti javni sektor obrazovanja, osnažiti sistem koji može spriječiti i ublažiti učinke i brzo odgovoriti na vanredne situacije, posebno prilikom rješavanja potreba ranjive populacije, pritom vodeći računa da niko ne bude izostavljen. Osim toga, cilj ovih intervencija je unaprijediti pristupe mješovitog učenja⁴¹ kako bi se osigurala potrebna otpornost sistemā obrazovanja i cjelokupno unapređenje kvalitete učenja. Strateški odgovor i predložene intervencije su direktno povezane s Okvirom saradnje za održivi razvoj između UN-a i BiH i doprinijet će ostvarivanju Agende 2030 i ciljeva održivog razvoja.

Strategijom odgovora je predviđen sljedeći **ishod**: Povećani kapaciteti sistemā obrazovanja radi osiguranja kontinuiteta i kvalitete e-učenja i mješovitog učenja za svu djecu i mlade u BiH.

Da bi se postigao ovaj ishod, **teorija promjene** pretpostavlja **AKO**:

- Kapaciteti institucija u sektoru obrazovanja budu unaprijeđeni za odgovor na krizu, provođenje školskih aktivnosti koje su sigurne za djecu i mlade te za komunikaciju o rizicima i za provođenje kvalitetnih pristupa e-učenja i mješovitog učenja;
- Kontinuitet učenja bude osiguran za svu ugroženu djecu i mlade;
- Nastavnici/edukatori budu imali ojačane kapacitete za kvalitetno e-podučavanje i mješovito podučavanje;

...I **AKO** institucije u oblasti obrazovanja pokažu jasnu predanost unapređenju pristupa i kvalitete e-učenja i mješovitog učenja, **TADA** će sistemi obrazovanja biti u stanju pružiti kontinuitet i kvalitetu e-učenja i mješovitog učenja za svi djecu i mlade u BiH, uključujući i najugroženije.

Ovim intervencijama su predviđena **strateška partnerstva** s relevantnim institucijama u oblasti obrazovanja i određenim agencijama na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou i nivou Brčko Distrikta, ciljanim ustanovama za predškolski odgoj i obrazovanje, osnovnim i srednjim školama i univerzitetima, privatnim sektorom, volonterima u zajednici i partnerstva u implementaciji sa organizacijama civilnog društva. Komparativna prednost UN-a u BiH u pogledu predložene teorije promjene odnosi se na njegovo dugoročno iskustvo u reformama sektora obrazovanja, kvalitetna partnerstva s institucijama u oblasti obrazovanja, tehničku stručnost i relevantno iskustvo u primjeni složenih mehanizama koordinacije te iskustvo u programiranju zasnovanom na dokazima i inovacijama.

Geografska pokrivenost intervencije je BiH, uz sljedeće **ključne korisnike**:

- **500.000 djece i mladih** upisanih u ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje, osnovne, srednje škole, tehničke i stručne škole i visokoobrazovne ustanove;
- **38.000** nastavnika ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje, osnovnih i srednjih škola;
- **14 institucija nadležnih za obrazovanje** u BiH.

Predloženi period intervencije je 18 mjeseci.

Strategija odgovora predviđa **5 rezultata**:

⁴¹ Učenje putem elektronskih i online medija, kao i tradicionalnog direktnog podučavanja.

Rezultat 1: Institucije vlasti u sektoru obrazovanja imaju osnažene kapacitete za odgovor na krizu i provođenje školskih aktivnosti na bezbjedan način, kao i za komunikaciju o rizicima;

Rezultat 2: Kontinuitet u učenju u BiH je osiguran za svu ugroženu djecu i mlade;

Rezultat 3: Institucije vlasti u sektoru obrazovanja primaju podršku u primjeni pristupa kvalitetnog i inkluzivnog elektronskog i mješovitog učenja;

Rezultat 4: Nastavnici imaju ojačane kapacitete za omogućavanje kvalitetnog i inkluzivnog elektronskog i mješovitog učenja;

Rezultat 5: Institucije nadležne za tehničko i stručno obrazovanje i osposobljavanje imaju ojačane kapacitete za omogućavanje kvalitetnog elektronskog i mješovitog učenja u okviru tehničkog i stručnog obrazovanja i osposobljavanja, kao i ojačane kapacitete za nastavnike i instruktore tehničkog i stručnog obrazovanja i osposobljavanja.

3.Okvir rezultata

Ovom intervencijom se doprinosi ostvarivanju:

Ciljeva održivog razvoja 4 i 8:

Podcilj 4.1.- Osigurati da sve djevojčice i dječaci završe besplatno, pravično i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje koje će dovesti do relevantnih i djelotvornih ishoda učenja. Podcilj 4.2.- Osigurati da sve djevojčice i dječaci imaju pristup kvalitetnom ranom rastu i razvoju, njezi i predškolskom odgoju i obrazovanju kako bi bili spremni za osnovno obrazovanje. Podcilj 4.4.- Znatno povećati broj mladih i odraslih osoba koje posjeduju relevantne vještine za zapošljavanje, dostojanstven rad i poduzetništvo. Podcilj 4.5.- Eliminirati rodne disparitete u obrazovanju i osigurati jednak pristup svim nivoima obrazovanja i stručnog osposobljavanja, uključujući i osobe s invaliditetom, siromašne i djecu u ranjivim situacijama. Podcilj 4.6.- Osigurati da svi mladi i znatan dio odraslih, i muškaraca i žena, stekne pismenost i sposobnost računanja. Podcilj 8.6.- Znatno smanjiti udio mladih koji nisu zaposleni, koji se ne obrazuju niti osposobljavaju.

Domaći prioriteti:

Program ekonomskih reformi BiH (PER) za 2019.-2021. (poglavlje o obrazovanju i vještinama)

Platforma za razvoj predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini za period 2017.-2022.

Strategija za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji BiH (2016.-2021.)

Strategija za unapređenje društvenog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj za period 2017.-2026.

Relevantne strategije obrazovanja na entitetskom i kantonalnom nivou

Ishod 2 iz Okvira saradnje Ujedinjenih nacija za održivi razvoj (UNSDCF):

Do 2025. godine ljudi će imati korist od inkluzivnijih i kvalitetnijih obrazovnih programa koji će se fokusirati na vještine 21. stoljeća za bolju zapošljivost i veće blagostanje.

Ključni rezultati	Pokazatelji napretka	Polazišna vrijednost	Cilj	Sredstvo verifikacije	Aktivnosti
Ishod					
Povećani kapaciteti sistemā obrazovanja radi osiguranja kontinuiteta i kvalitete e-učenja i mješovitog učenja za svu djecu i mlade u BiH	Postotak institucija vlasti nadležnih za sektor obrazovanja s elektronskim i mješovitim učenjem integriranim u svojim akcionim planovima	0	Najmanje 50% institucija vlasti nadležnih za sektor obrazovanja	Službeni glasnici i web stranice institucija vlasti nadležnih za sektor obrazovanja	N/A
Rezultati					

Ključni rezultati	Pokazatelji napretka	Polazišna vrijednost	Cilj	Sredstvo verifikacije	Aktivnosti
Rezultat 1: Institucije vlasti u sektoru obrazovanja imaju osnažene kapacitete za odgovor na krizu i provođenje školskih aktivnosti na bezbjedan način, kao i za komunikaciju o rizicima	Postotak institucija vlasti u sektoru obrazovanja koje imaju izrađene planove za vanredne situacije i procjenu rizika Broj osoba koje su snabdjevene vodom, imaju sanitarne uvjere i koje su primile higijenske potrepštine i usluge, razvrstan prema spolu, starosnim grupama i populaciji u riziku	0 0	Najmanje 50% institucija vlasti nadležnih za sektor obrazovanja 15.000 djece i odraslih	Službene novine i web stranice institucija vlasti u sektoru obrazovanja Okvir praćenja Okvira UN-a za neposredan socioekonomski odgovor na COVID-19	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podržati institucije vlasti u sektoru obrazovanja u izradi i diseminaciji smjernica za povratak u školu i povratak u ustanove predškolskog odgoja i obrazovanja (UNICEF/UNESCO) 2. Pružiti pomoć institucijama vlasti u sektoru obrazovanja u izradi procjena rizika, planova za vanredne situacije i odgovor za učenje na daljinu (UNICEF/UNESCO) 3. Podržati škole i predškolske ustanove u „boljem otvaranju“ kroz dostavu higijenskog materijala i informativnih resursa (UNICEF)
Rezultat 2: Kontinuitet u učenju u BiH je osiguran za svu ugroženu djecu i mlade	Broj djece kojima je pružena podrška u učenju na daljinu/kod kuće, razvrstan po spolu	Potrebno odrediti	Potrebno odrediti	Okvir praćenja Okvira UN-a za neposredan socioekonomski odgovor na COVID-19	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podržati škole i predškolske ustanove kroz obezbjeđenje IKT resursa za djecu bez pristupa IKT opremi usljed vanredne situacije i krize (UNICEF/UNESCO) 2. Opremiti škole i predškolske ustanove s asistivnom tehnologijom za djecu s invaliditetom (UNICEF) 3. Izraditi razvojni sadržaj za djecu predškolske dobi koji će se emitirati putem medija i drugih raspoloživih platformi za učenje na daljinu (UNICEF)
Rezultat 3: Institucije vlasti u sektoru obrazovanja primaju podršku u primjeni pristupa kvalitetnog i inkluzivnog elektronskog i mješovitog učenja	Izrađeni su standardi/smjernice za kvalitetno inkluzivno mješovito učenje (da-ne)	N/A N/A	Izrađeni su standardi/smjernice za kvalitetno inkluzivno mješovito učenje	Službene novine i web stranice institucija vlasti u sektoru obrazovanja Zvanični izvještaji institucija vlasti /službene	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uključiti volontere u podršku digitalizaciji materijala za e-učenje (UNV) 2. Pružiti pomoć institucijama vlasti u sektoru obrazovanja prilikom provedbe procjene kvalitete izvođenja e-nastave na obrazovnom nivou (UNESCO i UNICEF)

Ključni rezultati	Pokazatelji napretka	Polazišna vrijednost	Cilj	Sredstvo verifikacije	Aktivnosti
	<p>Procjena kvalitete e-učenja završena (da-ne)</p> <p>Broj institucija vlasti u sektoru obrazovanja koje koriste EMIS i TMIS</p> <p>Broj volontera u zajednici koji podržavaju digitalizaciju materijala za e-učenje</p>	<p>Potrebno odrediti</p> <p>0</p> <p>30</p>	<p>Završena procjena kvalitete izvođenja e-nastave</p> <p>Potrebno odrediti</p>	<p>web stranice institucija vlasti u sektoru obrazovanja</p> <p>Zvanični izvještaji institucija vlasti</p> <p>Izvještaji o volonterstvu</p>	<ol style="list-style-type: none"> Pružiti podršku institucijama vlasti u sektoru obrazovanja u digitalizaciji obrazovnog procesa kako bi se povećala efikasnost i otpornost sistema na buduće šokove (UNESCO/UNV) Pružiti pomoć institucijama vlasti u sektoru obrazovanja u unapređenju kvalitete platformi za upravljanje informacijama u obrazovanju (npr. EMIS, TMIS) (UNESCO) Pružiti podršku institucijama vlasti u sektoru obrazovanja prilikom izrade standarda i smjernica za kvalitetno i inkluzivno mješovito učenje (UNICEF)
<p>Rezultat 4: Nastavnici imaju ojačane kapacitete za obezbjeđenje kvalitetnog elektronskog i mješovitog učenja</p>	<p>Broj obučениh nastavnika</p>	<p>0</p>	<p>Potrebno odrediti</p>	<p>Izvještaji o provedenim obukama</p>	<ol style="list-style-type: none"> Pružiti podršku institucijama vlasti u sektoru obrazovanja u mapiranju potreba za profesionalnim razvojem nastavnika za elektronsko i mješovito učenje (UNICEF/UNESCO) Pilotirati radionicu <i>Digitalno učenje i medijska i informacijska pismenost kao preduvjet za (online) podučavanje</i> za nastavnike osnovnih i srednjih škola u Kantonu Sarajevo (UNESCO) Obezbijediti programe obuke kako bi se unaprijedili kapaciteti nastavnika za kvalitetno inkluzivno mješovito učenje djece i mladih u skladu s Evropskim okvirom za ključne kompetencije (UNICEF/UNESCO) Provesti programe obuke za korištenje alata za asistivnu tehnologiju u obrazovanju kako bi se ispunile potrebe za učenjem učenika svih sposobnosti (UNICEF)

Ključni rezultati	Pokazatelji napretka	Polazišna vrijednost	Cilj	Sredstvo verifikacije	Aktivnosti
Rezultat 5: Institucije vlasti nadležne za tehničko i stručno obrazovanje i osposobljavanje imaju ojačane kapacitete kojim će omogućiti kvalitetno elektronsko i mješovito učenje u okviru tehničkog i stručnog obrazovanja i osposobljavanja, kao i ojačane kapacitete za nastavnike i instruktore tehničkog i stručnog obrazovanja i osposobljavanja	Izrađeni su standardi/smjernice za kvalitetno inkluzivno mješovito učenje (da-ne)	0	2	Službeni izvještaji, službena glasila i web stranice ili drugi komunikacijski alati institucija vlasti u sektoru obrazovanja Izvještaji o provedenim obukama	<ol style="list-style-type: none"> Olakšati nabavku opreme za tehničke i stručne škole za ugrožene učenike (ILO) Pružiti podršku institucijama vlasti u sektoru obrazovanja u izradi standarda i tehničkih kapaciteta za izradu platformi za e-učenje za tehničke i stručne škole (ILO /UNESCO/UNV) Provesti programe stručnog usavršavanja u tehničkim i stručnim školama u oblasti izrade, facilitacije i provedbe elektronskog/mješovitog učenja u tehničkom i stručnom obrazovanju i osposobljavanju (uključujući i obuku relevantnog osoblja, izradu materijala za obuku i podršku institucionalizaciji profesionalnog razvoja u oblasti elektronskog tehničkog i stručnog obrazovanja i osposobljavanja) (ILO) Uspostaviti saradnju s poslovnom zajednicom kako bi se nadoknadila neusklađenost između tehničkog i stručnog obrazovanja i osposobljavanja i potreba tržišta rada (ILO i UNV) Izraditi i pilotirati kurikulume za e-učenje i multimedijalne materijale za e-učenje za 2 ključna zanimanja u svakom entitetu (ILO)
	Broj obučenih službenika /eksperata koji su nadležni za izradu/održavanje kurikuluma i platforme za e-učenje	Potrebno odrediti	Potrebno odrediti		
	Broj ključnih tehničkih i stručnih zanimanja s kurikulumom za e-učenje i multimedijalnim materijalima za e-učenje	Potrebno odrediti	Potrebno odrediti		
	Broj obučenih pružatelja, nastavnika i instruktora tehničkog i stručnog obrazovanja i osposobljavanja	Potrebno odrediti	Potrebno odrediti		

4. Upravljanje i aranžmani koordinacije

U kontekstu pristupa životnog ciklusa, ovim prijedlogom se nastoji stvoriti kontinuitet u učenju od ranog djetinjstva do visokog obrazovanja. To podrazumijeva održavanje sinergija, neometanu saradnju i upravljanje razumnim sučeljem među subjektima koji sudjeluju u ovom prijedlogu i stvaranje zajedničkih standarda i preporuka. Istovremeno, njim se pružaju mogućnosti za stvaranje sinergija i optimiziranje korištenja sredstava i vremena putem zajedničke koordinacije.

Aranžmani koordinacije obuhvaćaju:

- Zajedničko upravljanje projektom: jedan voditelj projekta i imenovano osoblje agencija za svaku komponentu, garantirajući svakodnevnu koordinaciju i redovno održavanje međuagencijskih sastanaka radi praćenja provedbe projekta,
- Zajednički koncept programa, pregled i evaluaciju programa od strane svih uključenih agencija UN-a.

Agencije UN-a u BiH koje su uključene u implementaciju: UNICEF, UNESCO, ILO, UNV.

5. Indikativni budžet (USD)

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD) - ILO	Indikativni budžet (USD) – UNV	Indikativni budžet (USD) – UNESCO	Indikativni budžet (USD) - UNICEF	Indikativni budžet (USD) - UKUPNO
Rezultat 1: Institucije vlasti u sektoru obrazovanja imaju osnažene kapacitete za odgovor na krizu i provođenje školskih aktivnosti na bezbjedan način, kao i za komunikaciju o rizicima	1.1. Podržati institucije vlasti u sektoru obrazovanja u izradi i diseminaciji smjernica za povratak u školu i povratak u ustanove predškolskog odgoja i obrazovanja (UNICEF/UNESCO)	-	-	40.000	40.000	80.000
	1.2. Pružiti pomoć institucijama vlasti u sektoru obrazovanja u izradi procjena rizika, planova za vanredne situacije i za odgovor za učenje na daljinu (UNICEF/UNESCO)	-	-	40.000	40.000	80.000
	1.3. Podržati škole i ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje u „boljem otvaranju“ kroz dostavu higijenskog materijala i informativnih resursa (UNICEF)	-	-	-	150.000	150.000
Podzbir za rezultat 1		-	-	80.000,00	230.000,00	310.000,00
Rezultat 2: Kontinuitet u učenju u BiH je osiguran za svu ugroženu djecu i mlade	2.1. Podržati škole i ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje kroz obezbjeđenje IKT resursa za djecu bez pristupa IKT opremi usljed vanredne situacije i krize (UNICEF/UNESCO)	-	-	250.000	150.000	400.000
	2.2. Opremiti škole i ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje s	-	-	-	140.000	140.000

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD) - ILO	Indikativni budžet (USD) – UNV	Indikativni budžet (USD) – UNESCO	Indikativni budžet (USD) - UNICEF	Indikativni budžet (USD) - UKUPNO
	asistivnom tehnologijom za djecu s invaliditetom (UNICEF)					
	2.3. Izraditi razvojni sadržaj za djecu predškolske dobi koji će se emitirati putem medija i drugih raspoloživih platformi za učenje na daljinu (UNICEF)	-	-	-	150.000	150.000
Podzbir za rezultat 2		-	-	250.000,00	440.000,00	690.000,00
Rezultat 3: Institucije vlasti u sektoru obrazovanja primaju podršku u primjeni pristupa kvalitetnog i inkluzivnog elektronskog i mješovitog učenja	3.1. Uključiti volontere u podršku digitalizaciji materijala za e-učenje (UNV)	-	58.900	-	-	58.900
	3.2. Pružiti pomoć institucijama vlasti u sektoru obrazovanja prilikom provedbe procjene kvalitete izvođenja e-nastave na obrazovnom nivou (UNESCO i UNICEF)	-	-	30.000	-	30.000
	3.3. Pružiti podršku institucijama vlasti u sektoru obrazovanja u digitalizaciji obrazovnog procesa kako bi se povećala efikasnost (UNESCO/UNV)	-	38.900	120.000	50.000	208.900
	3.4. Pružiti pomoć institucijama vlasti u sektoru obrazovanja u unapređenju kvalitete platformi za upravljanje informacijama u obrazovanju (npr. EMIS, TMIS) (UNESCO)	-	-	120.000	-	120.000
	3.5. Pružiti podršku institucijama vlasti u sektoru obrazovanja prilikom izrade standarda i smjernica za kvalitetno i inkluzivno mješovito učenje (UNICEF)	-	-	-	40.000	40.000
Podzbir za rezultat 3		-	97.800	270.000	90.000	457.800
Rezultat 4: Nastavnici imaju ojačane kapacitete za obezbjeđenje kvalitetnog elektronskog i mješovitog učenja	4.1. Pružiti podršku institucijama vlasti u sektoru obrazovanja u mapiranju potreba za profesionalnim razvojem nastavnika za elektronsko i mješovito učenje (UNICEF/UNESCO)	-	-	20.000	20.000	40.000
	4.2. Pilotirati radionicu <i>Digitalno učenje i medijska i informacijska pismenost kao preduvjet za (online) podučavanje</i> za nastavnike osnovnih i srednjih škola u Kantonu Sarajevo (UNESCO)	-	-	30.000		30.000

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD) - ILO	Indikativni budžet (USD) – UNV	Indikativni budžet (USD) – UNESCO	Indikativni budžet (USD) - UNICEF	Indikativni budžet (USD) - UKUPNO
	4.3. Obezbijediti programe obuke kako bi se unaprijedili kapaciteti nastavnika za kvalitetno inkluzivno mješovito učenje djece i mladih u skladu s Evropskim okvirom za ključne kompetencije (UNICEF/UNESCO)	-	-	70.000	50.000	120.000
	4.4. Provesti programe obuke za korištenje alata za asistivnu tehnologiju u obrazovanju kako bi se ispunile potrebe za učenjem učenika svih sposobnosti (UNICEF)	-	-	-	10.000	10.000
Podzbir za rezultat 4		-	-	120.000	80.000	200.000
Rezultat 5: Institucije vlasti nadležne za oblast tehničkog i stručnog obrazovanja i osposobljavanja imaju ojačane kapacitete kojim će omogućiti kvalitetno elektronsko i mješovito učenje u okviru tehničkog i stručnog obrazovanja i osposobljavanja, kao i ojačane kapacitete za nastavnike i instruktore tehničkog i stručnog obrazovanja i osposobljavanja	5.1. Olakšati nabavku opreme za tehničke i stručne škole za ugrožene učenike (ILO)	30.000		-	-	30.000
	5.2. Pružiti podršku institucijama vlasti u sektoru obrazovanja u izradi standarda i tehničkih kapaciteta za izradu platformi za e-učenje za tehničke i stručne škole (ILO/UNESCO/UNV)	34.000	50.000	35.000	-	119.000
	5.3. Provesti programe stručnog usavršavanja u tehničkim i stručnim školama u oblasti izrade, facilitacije i provedbe elektronskog/mješovitog učenja u tehničkom i stručnom obrazovanju i osposobljavanju (uključujući i obuku relevantnog osoblja, izradu materijala za obuku i podršku institucionalizaciji profesionalnog razvoja u oblasti elektronskog tehničkog i stručnog obrazovanja i osposobljavanja) (ILO)	55.000	-	-	-	55.000
	5.4. Uspostaviti saradnju s poslovnom zajednicom kako bi se nadoknadila neusklađenost između tehničkog i stručnog obrazovanja i osposobljavanja i potreba tržišta rada (ILO/UNV)	35.000	67.050	-	-	102.050
	5.5. Izraditi i pilotirati kurikulume za e-učenje i multimedijalne materijale za e-učenje za 2 ključna zanimanja u svakom entitetu (ILO)	80.000	-	-	-	80.000
Podzbir za rezultat 5		234.000	117.050	35.000		386.050

20. juli 2020.

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD) - ILO	Indikativni budžet (USD) – UNV	Indikativni budžet (USD) – UNESCO	Indikativni budžet (USD) - UNICEF	Indikativni budžet (USD) - UKUPNO
UKUPNO (USD)		234.000	214.850	755.000	840.000	2.043.850

PRILOG 3 – SAŽETAK PRIJEDLOGA: Nova zajednička inicijativa – Društvena kohezija i otpornost zajednica

UBLAŽAVANJE UČINKA PANDEMIJE BOLESTI COVID-19:
ODGOVOR NA IZAZVOVE PRED DRUŠTVENOM KOHEZIJOM I OTPORNOŠĆU
ZAJEDNICA U BiH, IZAZVANE PANDEMIJOM BOLESTI COVID -19

1. Ključne ranjivosti povezane s pandemijom bolesti COVID-19 i njenom pojavom u BiH – Društvena kohezija i otpornost zajednica

Dana 11. marta 2020. godine je Svjetska zdravstvena organizacija proglasila COVID-19 globalnom pandemijom. U Bosni i Hercegovini (BiH) su obje entitetske vlade 16. marta 2020. godine⁴² proglasile stanje nesreće odnosno vanrednu situaciju, a na državnom nivou je stanje prirodne ili druge nesreće proglašeno 17. marta 2020. godine⁴³.

S obzirom na poslijeratni kontekst BiH i još uvijek neriješene pokretače podjela i nestabilnosti, vrlo je bitno da se prioritet dâ jačanju društvene kohezije i otpornosti zajednica u toku borbe protiv Covida-19. Zbog višestrukih slojeva krhkosti i nestabilnosti koji utječu na zemlju, ne smije se dozvoliti da nastojanja na izgradnji povjerenja popuste. Jer, bez takvih nastojanja mogu lako izostati i djelotvorna uprava, zdraviji odnosi između institucija i svih stanovnika zajednica, kao i iskren, trajan mir zasnovan na zajedničkim aspiracijama. To su vrlo bitna pitanja koja zahtijevaju dugoročnu pažnju i čine temelj programa UN-a za prevenciju, održavanje mira i rad na postizanju ciljeva održivog razvoja. Iako sve to zahtijeva snažno vodstvo u zemlji, ono također treba biti utkano u društvo BiH na lokalnom nivou na način na koji će poticati konstruktivna i stalna partnerstva.⁴⁴ Stoga, finansiranje se ne bi smjelo preusmjeriti sa prioriteta izgradnje mira. Vrlo je važno da sva nastojanja koja se ulažu na putanji od odgovora do oporavka od krize izazvane Covidom-19 budu zasnovana na perspektivi koja će uzeti u obzir posljedice sukoba.

Ukratko, pandemija pogoršava stanje krhkosti i ranjivosti, povećava podjele i stvara nove unutar i među zajednicama. Pandemija će različito utjecati na marginalizirane i ranjive kategorije i osobe – u smislu direktnih zdravstvenih i psihosocijalnih posljedica i indirektnih socioekonomskih teškoća. Nametanje ograničenja u borbi protiv Covida-19 može čak dovesti do toga da se zajednice zatvore same u sebe. Žene, posebno one koje pripadaju ranjivim i marginaliziranim kategorijama, suočiti će se s novim oblicima zastrašivanja i seksualnog zlostavljanja, kao i s češćim nasiljem u porodici - koji su se i javili s nastankom pandemije. Sve one će se i dalje suočavati s nejednakostima, barijerama koje će im onemogućiti da ostvare svoja prava, kao i s disproportionalnim socioekonomskim teškoćama (s obzirom da one čine najveći udio radne snage u sektorima koji su najviše pogođeni pandemijom). Stigmatizacija i diskriminacija migranata, izbjeglica, tražitelja azila, osoba pod supsidijarnom zaštitom i u riziku od apatridije – koja je već prisutna u zajednicama domaćinima – može biti intenzivirana u toku perioda oporavka od krize izazvane Covidom-19 i dalje će stavljati pritisak na koheziju i otpornost zajednica. Te grupe će se suočavati s čak većim administrativnim, finansijskim, pravnim i jezičnim barijerama, dok će pristup osnovnim uslugama postati izazovniji.

Na vrhuncu pandemije na prvo mjesto izbijaju uloga i moć medija (tradicionalnih i društvenih) u oblikovanju društvene otpornosti i odgovora na Covid-19. S jedne strane, društveni mediji se koriste za povećanje građanske mobilizacije i omogućavanje većeg pristupa informacijama, osnažujući građane da se u značajnijoj mjeri uključe u rješavanje važnih pitanja. S druge strane, određene grupacije koriste nereguliran i haotičan prostor digitalnih medija za širenje pogrešnih informacija, dezinformacija, sugestivnih ili

⁴² Izvor: Vlada Republike Srpske, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine.

⁴³ Izvor: Odluka Vijeća ministara Bosne i Hercegovine.

⁴⁴ International Peace Institute: Sustaining Peace: What Does It Mean in Practice?

https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/2017/04/1704_Sustaining-Peace-final.pdf

20. juli 2020.

pristrasnih vijesti i analiza, polarizaciju i manipulaciju društva, povećanje netrpeljivosti i poticanje stigmatizacije, mržnje i segregacije. U nekim krhkim političkim kontekstima time se stvaraju nove, prave prijetnje po koherentnost zajednice i šire, po ukupnu stabilnost i mir. To će ostati znatan izazov u kontekstu pandemije Covida-19, kada se produžava vrijeme provedeno u društvenoj izolaciji i povećava izloženost i oslonac na digitalne platforme. Zbog nedostatka pristupa tehnologiji će ekonomski ugrožene osobe, kao i neke osobe starije životne dobi i djeca, biti dodatno izolirani tokom pandemije Covida-19.

Lokalni izbori će se, prema planu, održati na jesen ili početkom zime 2020. godine i postoji rizik da će određeni izabrani zvaničnici, javne ličnosti i medijske organizacije i/ili drugi akteri koristiti retoriku podjela, zasnovanu na strahu i nepovjerenju, kao i krizi izazvanoj Covidom-19, u cilju promoviranja svojih programa na štetu zajednica čiji je cilj ponovo se izgraditi i jačati cjelokupnu društvenu koheziju i otpornost zajedno s drugima. Takva dinamika može imati posebno štetne efekte po (ponovnu) izgradnju uzajamnog razumijevanja i poštovanje, kao i po druga nastojanja ka povećanom učešću i bližoj saradnji unutar zajednica i među njima.

Institucije vlasti su poduzele mjere za rješavanje socioekonomskih ranjivosti povezanih s Covidom-19, pod izuzetno izazovnim uvjetima. Međutim, to znači da je pružanje osnovnih usluga pod pritiskom, dok će blagovremen i koherentan rad i odgovori ključnih sektora biti pogođeni. Od apsolutne je važnosti da se u BiH brzo uspostavi uzajamno razumijevanje sveukupne situacije u zemlji, kao i posljedica po same zajednice i njihov međusobni odnos. Kako bi se izbjegao rizik od neravnopravnih/neujednačenih odgovora politika vlasti, neophodno je osigurati da sva nastojanja budu mobilizirana u pravcu kontinuiranog, inkluzivnog, izbalansiranog, rodno odgovornog oporavka od pandemije koji će podrazumijevati i veliko zapošljavanje. Biće potrebne zajedničke platforme za institucije vlasti, građane i organizacije poslodavaca i radnika (to jeste, socijalne partnere) za koncipiranje, praćenje i provedbu inovativnih političkih mjera u cilju jačanja otpornosti zajednica, kao i cjelokupne društvene kohezije širom zemlje. S tim u vezi, još uvijek nije u potpunosti ostvaren puni potencijal društvenih dijaloga i platformi kao djelotvornog sredstva za identificiranje specifičnih, ali široko zasnovanih lokalnih prioriteta i izazova, potreba i odgovora kroz politike vlasti u cilju postizanja održivog i inkluzivnog oporavka.

2. Strategija odgovora UN-a u BiH

Kao što je navedeno u gornjem tekstu, nastojanja i procesi odgovora i oporavka od pandemije Covida-19 – što razotkriva politički fluidno i nestabilno okruženje – trebaju obuhvatiti i rješavanje nekih ključnih pokretača podjela i nestabilnosti s kojima se zajednice bore već dug period vremena i koji i dalje ostavljaju dubok trag na tkivo društva širom zemlje. S tim u vezi, jedan stub predloženih intervencija se odnosi na (i) jačanje kohezije i otpornosti zajednica kroz konstruktivne medijske prakse.

Period oporavka od pandemije Covida-19 također predstavlja jedinstvenu priliku za zemlju da ponovo gradi kvalitetnije. Stoga je cilj drugog stuba potaći kolektivno osnaživanje i odgovornost građana za proces oporavka na lokalnom nivou i iskristalisati glasove i gledišta ključnih pripadnika zajednica – posebno mladih, žena, ranjivih osoba, lidera u privatnom sektoru – o budućnosti nakon Covida-19 u kojoj žele živjeti. S tim u vezi, predložene aktivnosti će doprinijeti povećanju šansi za konstruktivni dijalog i revitalizaciju strateških veza na lokalnom nivou kako bi se osigurao pravičniji oporavak koji će potaći stabilnost i uzajamno razumijevanje.

Cilj strategije odgovora je postići sljedeći **ishod**: *Saradnja unutar i među zajednicama i građanima je osnažena u cilju borbe protiv utjecaja štetnih, netačnih, manipulativnih poruka medija; i široko zasnovani, inkluzivni procesi socioekonomskog dijaloga su povećani kako bi se doprinijelo očuvanju mira i potakla otpornost zajednica u kontekstu Covida-19.*

Geografska pokrivenost intervencije je BiH.

Predloženi period intervencije je 15. juli 2020. – 31. decembar 2021.

Strategija odgovora predviđa **2 rezultata**:

Rezultat 1: Kapaciteti lokalnih zajednica su ojačani za zajedničku borbu protiv medijskih sadržaja koji šire pogrešne informacije i dezinformacije, govor mržnje, ksenofobiju, stigmatizaciju i za aktivnu saradnju na stvaranju konstruktivnog/pozitivnog sadržaja zasnovanog na činjenicama.

Rezultat 2: Platforme za dijalog na lokalnom nivou su usmjerene na jačanje saradnje i povećanje djelotvornosti institucija/organa vlasti, socijalnih partnera i privatnog sektora (organizacija poslodavaca i poslovnih organizacija) kroz osmišljavanje, praćenje i provedbu inovativnih aktivnosti i mjera politike kojima će se osigurati kohezivnije i otpornije zajednice.

Rezultat 1: KAPACITETI LOKALNIH ZAJEDNICA SU OJAČANI ZA ZAJEDNIČKU BORBU PROTIV MEDIJSKIH SADRŽAJA KOJI ŠIRE POGREŠNE INFORMACIJE I DEZINFORMACIJE, GOVOR MRŽNJE, KSENOFOBIJU, STIGMATIZACIJU I ZA AKTIVNU SARADNJU NA STVARANJU KONSTRUKTIVNOG SADRŽAJA ZASNOVANOG NA ČINJENICAMA

- **Koristiti platforme za lokalni dijalog koje su uspostavljene u okviru programa UN-a Dijalog za budućnost u općinama širom BiH** kako bi se doprinijelo borbi protiv pogrešnih informacija/dezinformacija, govora mržnje, ksenofobije itd. i omogućilo mladima u raznim zajednicama da skupa rade na generiranju, profiliranju i stavljanju u fokus konstruktivnih medijskih priča i poruka zasnovanih na činjenicama, a ne onih koje doprinose podjelama. *Sve to graditi skupa s lokalnim zajednicama i organima vlasti.*
- **Promovirati značaj interkulturalnog dijaloga i kulturološke raznolikosti kroz kreativno rješavanje izazova koji su posljedica pandemije Covida-19 i drugih izazova – kroz podizanje svijesti o medijskoj i**

informacijskoj pismenosti među mladima u BiH; informacijska, komunikacijska, medijska i obrazovna okruženja koja se brzo mijenjaju stvorila su nove prilike, ali i izazove za zajednice i društva, posebno u vrijeme krize. Djeca i mladi često imaju ograničene ili nikakve mogućnosti da steknu bitne vještine i kompetencije koje su im potrebne da bi plovili kroz život i izgradili uspješan život u digitalnoj dobi; često nisu spremni da traže slobodan pristup informacijama putem nezavisnih i raznih medijskih ili informativnih posrednika, kao ni da njeguju kulturološki pluralizam kroz integriranje promoviranja kulturološke raznolikosti i interkulturalnog dijaloga u domaće politike i strukture vlasti. Intervencije u ovoj oblasti moraju biti očvrsnute i stvarnošću u kojoj postojeće oblike segregacije i predrasuda treba rješavati kroz širenje horizonta na svim nivoima, s posebnim osvrtom na pružanje većih mogućnosti djeci za interkulturalno učenje i interakciju. *Na ovome raditi s obrazovnim ustanovama (školama i univerzitetima).*

- **Graditi partnerstvo sa platformama društvenih medija** (Facebook, Twitter); povećati njihov tim stručnjaka iz zajednica za BiH. Označavati, istraživati i odmah ukloniti svaki sadržaj zasnovan na mržnji i sve pogrešne informacije/dezinformacije postavljene online kojima se pogoršavaju predrasude i promovira strah, nepovjerenje i govor mržnje. Proširiti ovo partnerstvo tako da **uključiti domaće organizacije koje se bave provjerom činjenica** kako bi se povećali kapaciteti samih zajednica potrebni za borbu protiv negativne retorike, pogrešnih informacija, ksenofobije i govora mržnje. Provjera činjenica post-factum ima mali ili nikakav utjecaj na građane i stanovnike. U toku i nakon faze odgovora i oporavka od krize izazvane Covidom-19, od presudnog značaja će biti odrediti pravo vrijeme i vidljivost. *Ovaj sadržaj graditi s Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice, ombudsmenima; razmotriti partnerstvo s CIN-om i Istinomjerom)*

Rezultat 2: PLATFORME/MEHANIZMI ZA DIJALOG NA LOKALNOM NIVOU SU USMJERENI NA JAČANJE SARADNJE I POVEĆANJE DJELOTVORNOSTI INSTITUCIJA/ORGANA VLASTI, SOCIJALNIH PARTNERA I PRIVATNOG SEKTORA KROZ OSMIŠLJAVANJE, PRAĆENJE I PROVEDBU INOVATIVNIH AKTIVNOSTI I MJERA POLITIKE KOJIMA ĆE SE OSIGURATI KOHEZIVNIJE I OTPORNIJE ZAJEDNICE

- **Promovirati i podržavati socijalni dijalog putem platformi za dijalog na lokalnom nivou koje su već uspostavljene kroz program UN-a Dijalog za budućnost** u cilju (i) utvrđivanja zajedničkih socioekonomskih prioriteta i pitanja unutar i među zajednicama; (ii) omogućavanja grupama u zajednici i organima da usvoje transparentne i djelotvorne metode komunikacije o Covidu-19 i odgovorima socioekonomske politike; (iii) omogućavanja zagovornicima i organima vlasti da rade na premoštavanju jazova stvorenih nejednakostima koje se preklapaju (socijalne, ekonomske, političke); (iv) omogućavanja lokalnim organima, organizacijama poslodavaca i poslovnim organizacijama te organizacijama radnika da se uključe u široki dijalog na temu jačanja koordinacije politika i doprinosa motiviranju šireg kruga regionalnih aktera koji će doprinijeti oporavku od pandemije Covida-19 kroz teritorijalne društvene ugovore. *Na ovome raditi s općinskim organima, poduzetnicima iz privatnog sektora, organizacijama poslodavaca i radnika.*
- **Uspostaviti mrežu međuregionalnih centara solidarnosti u ugroženim zajednicama** kako bi se došlo do ideja, rješenja, talenata i vještina kojima se rješavaju trenutačni izazovi usljed Covid-19. Međuregionalni centri solidarnosti trebaju promovirati kulturnu raznolikost i interkulturalni dijalog, uključujući i volonterstvo, umrežavanje mladih, aktivizam, poduzetništvo i programe razmjene koji doprinose jačanju društvene kohezije unutar i među zajednicama u BiH. Nadopuniti centre međugeneracijske solidarnosti s platformama za dijalog na lokalnom nivou uspostavljenim u okviru

Dijaloga za budućnost u odabranim općinama kako bi se postigao maksimalan učinak. *Na ovome raditi s jedinicama lokalne samouprave.*

- **Podržati građanske aktiviste i inicijative kojima se promovira solidarnost, izgradnja vještina za volonterstvo, aktivizam i saradnja među mladima, ženama i marginaliziranim grupama – skupa s akterima iz privatnog sektora.** Ponuditi vidljivu i opipljivu alternativu politici i politikama vlasti koje prouzrokuju nepovjerenje i neslogu. Naširoko isticati uspjeh na lokalnom nivou, naglašavajući njegov značaj u smislu „prelaska preko linija podjela“ od strane aktera u zajednici – posebno mladih, žena, ugroženih pripadnika zajednice i aktera iz privatnog sektora. *Na ovome raditi, prije svega, s organizacijama civilnog društva, poduzetnicima iz privatnog sektora i uključiti izgradnju kapaciteta u kritičko razmišljanje, vodstvo, javno zagovaranje, borbu protiv retorike i programa kojima se zagovaraju podjele.*
- **Nastaviti podržavati organe vlasti i osobe u BiH koje su bile prisiljene napustiti svoju zemlju porijekla i kojima je potrebna međunarodna zaštita kako bi im se omogućio pristup azilantskom postupku (u skladu sa Zakonom o azilu u BiH),** što predstavlja ključni korak ka društvenoj koheziji u zajednicama domaćinima. Zajedničkim nastojanjima osigurati pravičan i djelotvoran azilantski postupak i graditi povjerenje između organa vlasti u BiH, lokalnih zajednica i osoba kojima je potrebna međunarodna zaštita. *Na tome raditi s Ministarstvom sigurnosti, lokalnim organima vlasti, lokalnim zajednicama i osobama kojima je potrebna međunarodna zaštita u BiH.*

3. Okvir rezultata

Ključni rezultati	Pokazatelji napretka	Polazišna vrijednost	Cilj	Sredstvo verifikacije	Aktivnosti
Ishod					
Saradnja unutar i među zajednicama i građanima je osnažena u cilju borbe protiv utjecaja štetnih, netačnih, manipulativnih poruka medija; i široko zasnovani, inkluzivni procesi socioekonomskog dijaloga su povećani kako bi se doprinijelo očuvanju mira i potakla otpornost zajednica u kontekstu pandemije Covida-19.	Pokazatelj za ishod br. 1. Postotak ciljnih grupa koje izvještavaju o većem povjerenju između pripadnika zajednice i njihovih lokalnih predstavnika.	Nizak sveukupan nivo povjerenja između zajednica i njihovih predstavnika.	50% ciljnih lokacija izvještava o većem povjerenju između pripadnika zajednice i njihovih lidera 18 mjeseci nakon pokretanja projekta.	Istraživanje percepcije uReport	N/A
	Pokazatelj za ishod br. 2. Postotak partnera lokalnih vlasti koji uvode aktivne političke mjere u odgovor na Covid-19.				
	Pokazatelj za ishod br. 3. Postotak ranjivih populacija koje izvještavaju o unaprijeđenim životnim uvjetima.				
Rezultati					
Rezultat 1: Kapaciteti lokalnih zajednica su ojačani za zajedničku borbu protiv medijskih sadržaja koji šire pogrešne informacije/dezinformacije, govor mržnje, ksenofobiju, stigmatizaciju i za aktivnu saradnju na stvaranju konstruktivnog/pozitivnog	# Terenski rad mjerljiv širom BiH i vidljiv u društvenim medijima i na online platformama. Kampanja u tradicionalnim i online medijima. Broj mladih iz ciljnih zajednica s većom svijesti o medijskoj i informacijskoj pismenosti, koji su sposobni da djelotvornije odgovore na izazove vezane za diseminaciju informacija (lažnih, pogrešnih/dezinformacija) u toku zdravstvene i sličnih kriza.	Negativne izjave medija koje dominiraju javnim prostorom u BiH; nedovoljan broj mladih koji su osposobljeni za koncept medijske i informacione pismenosti; ograničen broj mladih koji su	100.000 pregleda kombiniranih medijskih platformi. 300 mladih širom BiH izgradilo je vještine za suradničko liderstvo i	Baza podataka o učešću mladih; obrasci za povratne informacije; metodologija	Podržati jačanje kapaciteta lokalnih zajednica za zajedničku borbu protiv medijskih sadržaja koji šire pogrešne informacije/dezinformacije, govor mržnje, ksenofobiju, stigmatizaciju i aktivno saradivati na stvaranju konstruktivnog/pozitivnog sadržaja zasnovanog na činjenicama 1.1.1. Identificirati mlade influencersere i uključiti ih u stvaranje medijskog sadržaja. 1.1.2 Omogućiti promotivnu kampanju i pružiti pomoć tradicionalnim medijima u distribuciji sadržaja. Osnažiti djecu i mlade s kritičkim razmišljanjem kroz vještine medijske i informativne pismenosti u formalnom i neformalnom obrazovanju

	Broj žena do kojih se došlo kroz kampanju kojom se promovira generacijska jednakost. Broj podržanih inicijativa.	-	Obuhvat 100.000 žena.	-	1.3.1. Pružiti podršku lokalnim akterima u lokalizaciji globalne kampanje za generacijsku jednakost u cilju premoštavanja podjela – rodnih, starosnih, u pogledu drugih identiteta (socijalnog, ekonomskog, itd.)
Rezultat 2: Lokalne dijaloške platforme/mehanizmi usmjereni na jačanje društvene kohezije i izgradnju otpornijih zajednica, ojačani kroz direktno uključivanje aktera lokalnih zajednica, uključujući i privatni sektor.	Broj lokalnih mehanizama/platformi za dijalog koje su uspostavljene kroz online platforme (e-platforme za lokalni dijalog) Broj mladih iz vjerskih zajednica s kojima je direktno uspostavljen kontakt i koji su uključeni u međuvjerske događaje Broj osoba koje su angažirane u zajednicama na ciljnim lokacijama na osnovu modaliteta UN-ovih volontera Broj mladih žena koje su razvile vještine vodstva kroz program mentorstva	27 prostora stalnog karaktera za dijalog u odabranim općinama. Svaka generacija posebno radi na širokom spektru pitanja, kao što su izazovi za održivi razvoj i naslijeđe prošlosti (stariji i mlađi građani)	10 e-platformi za lokalni dijalog uspostavljeno s identificiranim akcionim planom za odgovor na COVID-19 (uspostavljen redovan dijalog) Radom obuhvaćeno 30.000 mladih i osoba starije životne dobi	Zapisnici s e-platformi za dijalog; projektni izvještaji; Izvještaji centara za međugeneracijsku solidarnost	Uspostavljena podrška strukturnom dijalogu s građanima u lokalnim zajednicama o aspektima odgovora na COVID-19, uključujući i zagovaranje. 2.1.1. Uspostaviti IKT podršku identificiranim općinama 2.1.2. Izraditi akcioni plan za lokalne dijaloške platforme za odgovor na COVID-19 2.1.3. Organizirati e-dijaloge u odabranim zajednicama sa sektorima koji su najviše pogođeni 2.1.4. Predstaviti rezultate načelnicima općina i drugim partnerima iz vlasti Mladi iz vjerskih zajednica i organizacija su osnaženi i međusobno povezani kako bi olakšali naslijeđe s ratom povezanog bola i traume 2.1.5. Izgraditi niz mogućnosti (lokalni događaji) za mlade iz raznih vjerskih zajednica i organizacija da se zajedno uključe u javne diskusije i saradnju putem koje će se direktno baviti akumuliranim s ratom povezanim bolom i traumom. 2.1.6. Uključiti najviše vodstvo vjerskih zajednica u izgradnju i promoviranje inkluzivnih narativa o prošlosti kojima će se uzeti u obzir zajedničko naslijeđe bola i iznaći zajednički jezik koji će zacijeliti jaz među etničkim grupama. 2.1.7. Rasporediti 20 volontera UN-a u institucije lokalnih vlasti kako bi stekle iskustvo smislenog angažmana u zajednici, promovirale kulturnu raznolikost i međukulturalni dijalog, doprinijele većem povjerenju između zajednice i lokalnih vlasti. Uključiti 6 mladih žena u šestomjesečni program mentorstva s identificiranim (provjerenim) šampionkama iz javnih institucija u cilju povećanja kapaciteta za vodstvo i interesovanja za politički angažman žena i djevojaka. 2.1.8. Organizirati razmjenu na nivou općina kroz modalitet UN volontera kako bi se potakla kulturološka trpeljivost, raznolikost i razmjena 2.1.9. Podržati promoviranje lokalnog aktivizma u zajednici vezanog

	<p>Broj mladih koji direktno sudjeluju u inovativnim programima na lokalnom nivou koji se eksplicitno odnose na akumulirano naslijeđe ratom prouzročene bola i traume. Broj mladih i starijih osoba koje su direktno uključene u provedbu rješenja za hitna pitanja u lokalnoj zajednici (razvoj), uključujući i ublažavanje toksičnog naslijeđa prošlosti (kohezija)</p>	<p>Vodstvo mladih u BiH rijetko se bavi naslijeđem ratom prouzročene bola i traume. Pitanjima širokog spektra, kao što su izazovi održivog razvoja i naslijeđe prošlosti, bavi se posebno svaka generacija (stariji i mlađi građani)</p>	<p>Radom je obuhvaćeno 50.000 mladih</p>	<p>Projektne izvještaji; izvještaji vjerskih zajednica i organizacija</p>	<p>za prevladavanje podjela i saradnju, kroz modalitet UN volontera, nudeći alternativu politici nepovjerenja i podjela.</p> <p>2.1.10. Provesti inovativne kampanje podizanja svijesti i zagovaranje u cilju promoviranja inicijativa kojima se daje odgovor na pitanja od zajedničkog interesovanja, kroz modalitet UN volontera.</p> <p>Podržati mlade iz podijeljenih zajednica kako bi se direktno uključili u izgradnju inovativnih rješenja (kroz umjetnost i kulturu; medije i IT; i aktivizam i poduzetništvo) koji će rekonstruirati toksično naslijeđe bola i traume</p> <p>2.2.1. Organizirati razne lokalne događaje - kroz umjetnost i kulturu; medije i IT; i aktivizam i poduzetništvo – kojima se direktno rješava naslijeđe bola i traume koje je međugeneracijski prenijeto na mlade.</p> <p>2.2.2. Sufinansirati projekte mladih kroz promoviranje i korištenje lokalnog filantropskog osjećaja u cilju transformacije ratnog naslijeđa. Unaprijediti kapacitete i vještine mladih i starijih osoba kroz mrežu centara za međugeneracijsku solidarnost širom BiH. /Izgraditi kapacitete u postojećim centrima za zdravo starenje, transformirajući njihov obuhvat i pružanje usluga u cilju promoviranja solidarnosti, saradnje i međugeneracijske ovisnosti.</p> <p>2.2.3. Izraditi inovativne modalitete finansiranja za međugeneracijsku solidarnost, mobilizirajući lokalni filantropski osjećaj i podršku kao bitan način finansiranja međugeneracijske solidarnosti i podrške.</p> <p>2.2.4 Provesti kampanje za podizanje svijesti kojima će se promovirati međugeneracijska solidarnost kao važan stub postizanja ciljeva održivog razvoja i ublažavanja toksičnog naslijeđa prošlosti.</p> <p>Podržati liderstvo i aktivizam mladih žena u lokalnim zajednicama</p> <p>2.3.1 Podržati zagovaranje i inicijative za vodstvo djevojaka/žena, usmjerenih na zajednicu (metodologija košnice).</p> <p>2.3.2. Radionice za izgradnju povjerenja između osoba iz marginaliziranih kategorija i pružatelja usluga iz lokalnih institucija.</p> <p>2.3.3. Podržati zagovornike prava žena, posebno žena iz</p>
	<p>Broj intervencija lokalnog aktivizma koje vode žene. Broj žena do kojih se došlo kroz radionice na temu izgradnje povjerenja. Broj preporuka za unapređenje položaja žena iz marginaliziranih grupa koje su izrađene uz podršku programa.</p>	<p>150 djevojčica/ djevojaka i žena</p>	<p>300 djevojčica/ djevojaka i žena 6 dodatnih općina, 300 žena i djevojčica/ djevojaka; 5 preporuka,</p>	<p>Izvještaji sa radionica i sastanaka, izvještaji implementat ora inicijativa, izvještaji</p>	

	<p>B</p> <p>roj djece bez pratnje i djece odvojene od roditelja u USK koja su dobila smještaj kojim su obzir uzeti aspekti zaštite</p> <p>Broj osoba koji imaju potrebu za zaštitom u privatnom smještaju koji primaju humanitarnu pomoć na mjesečnoj osnovi</p> <p>Broj formiranih lokalnih tripartitnih plus ekonomskih i socijalnih</p>	N/A	<p>najmanje 5 inicijativa</p> <p>60 najugroženije djece bez pratnje i djece odvojene od roditelja u USK</p> <p>Za 60 osoba je odobrena međunarodna zaštita, a izuzetno ugroženi tražitelji azila su smješteni u privatni smještaj</p> <p>700 osoba kojima je potrebna zaštita sudjeluje na tematskim obukama kroz sistem istorazinske podrške</p> <p>20 lokalnih tripartitnih plus</p>	<p>vladinih komisija/ odbora/tijela</p> <p>-</p>	<p>marginaliziranih kategorija, radi vođenja konstruktivnog dijaloga i zagovaranja kod vlasti/subjekata odlučivanja.</p> <p>2.3.4 Podržati udruženja žena s invaliditetom kako bi zagovarale uključivanje njihovih prava i prioriteta u politike na raznim nivoima .</p> <p>Pružiti zaštitu u zajednici osobama kojima je potrebna međunarodna zaštita u cilju promoviranja društvene kohezije :</p> <p>2.4.1. Zaštita tražitelja azila u USK u zajednici i smještaj kojim se uzimaju u obzir aspekti zaštite.</p> <p>2.4.2. Pružanje raznih usluga priznatim izbjeglicama i tražiteljima azila.</p> <p>2.4.3. Za 60 najugroženije djece bez pratnje i djece odvojene od roditelja u USK pružiti smještaj i sve druge usluge kojima se uzimaju u obzir aspekti zaštite u MFS Emmaus.</p> <p>2.4.4. Pružati mjesečnu humanitarnu pomoć 60 osoba s priznatim izbjegličkim statusom ili odobrenom supsidijarnom zaštitom i ekstremno ugroženim tražiteljima azila koji borave u privatnom smještaju.</p> <p>2.4.5. Komunikacija sa zajednicama: istorazinski edukatori uz pomoć kulturnih medijatora/prevoditelja održavaju 32 informativne sesije u zajednici/tematske obuke putem istorazinskog sistema, za 700 osoba.</p> <p>2.4.6. Pružanje besplatne pravne pomoći izbjeglicama, tražiteljima azila, interno raseljenim osobama i relevantne pravne analize.</p> <p>2.4.7. Za 10 porodica koje imaju namjeru tražiti azil u BiH pružiti adekvatne osnovne usluge u toku vanredne situacije izazvane Covidom-19, uključujući i ubrzani postupak ulaska u azilantski proces.</p> <p>2.4.8. Uspostaviti prisustvo UNHCR-a u Tuzli kako bi se pružila podrška osobama o kojima UNHCR stara i domaćim strukturama uprave.</p>
--	--	-----	--	--	---

	<p>vijeća/odbora kao platformi za posredovanje, osmišljavanje i provedbu teritorijalnih socioekonomskih ugovora. Broj novih i inovativnih mjera politika za socioekonomski oporavak koje doprinose mirnijem i otpornijem društvu i društvenoj koheziji.</p> <p>Broj zajednica koje primaju podršku za proširenje usluga mentalnog zdravlja i psihosocijalnih usluga koje pružaju organizacije civilnog društva. Broj participativnih inicijativa koje su provedene.</p>	<p>Ne postoje lokalna tripartitna ni ekonomska i socijalna vijeća.</p> <p>n/a 105 inicijativa</p>	<p>ekonomskih i socijalnih vijeća /odbora. Najmanje 20 novih i inovativnih mjera politike koje su izradila lokalna tripartitna plus ekonomska i socijalna vijeća/odbori</p> <p>15 zajednica do kraja projekta. 115 do kraja projekta.</p>	<p>Teritorijalne ugovore potpisali organi JLS, organizacije poslodavaca i radnika. Mjere politike i izvještaji o implementaciji.</p> <p>Izvještaji sa participativnih sastanaka planiranja, izvještaji implementat ora inicijativa, izvještaji odbora</p>	<p>Unaprijediti društveni dijalog na lokalnom nivou i osigurati participativan pristup u socioekonomskom oporavku lokalnih zajednica</p> <p>2.5.1. Tehnička pomoć i podrška izradi agilnih i djelotvornih institucionalnih okvira za socioekonomski i politički odgovor u općinama u BiH kako bi se osiguralo uključivanje socijalnih partnera i drugih aktera.</p> <p>2.5.2. Koordinirati izradu zajedničke platforme na kojoj će se organi vlasti i socijalni partneri okupljati kako bi osmislili, pratili i proveli nove i inovativne političke mjere.</p> <p>Podržati resurse u zajednici za mentalno zdravlje i psihosocijalnu podršku</p> <p>2.6.1. Identificirati pružatelje usluga mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške u lokalnim zajednicama u okviru projekata podrške zajednici.</p> <p>2.6.2. Izgraditi kapacitete za pružatelje usluga mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške u lokalnim zajednicama u okviru projekata podrške zajednici.</p> <p>2.6.3. Direktna podrška aktivnostima pružatelja usluga mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške u lokalnim zajednicama u okviru projekata podrške zajednici.</p> <p>Podržati participativne inicijative za oporavak od Covida-19 u lokalnim zajednicama, podržavajući princip kvalitetnije ponovne gradnje</p> <p>2.6.4. Uspostaviti odbore u lokalnim zajednicama – proces, rad na terenu, budžet, itd.</p>
--	---	---	---	---	---

20. juli 2020.

					<p>2.6.5. Organizirati sestanke za osmišljavanje i razgovor o inicijativama, glasati o prijedlozima.</p> <p>2.6.6. Podržati provođenje inicijativa.</p>
--	--	--	--	--	---

4. Upravljanje i aranžmani koordinacije

Kompletna upravljačka struktura **Zajedničkog programa** će biti smještena u okviru tekućeg projekta Dijalog za budućnost II kako bi se osigurala koherentnost i komplementarnost intervencija, uz vodstvo **UNESCO-a**. Cjelokupno strateško usmjeravanje, nadzor i koordinirani pristup agencija UN-a koje sudjeluju u Programu će osiguravati Rezydentna koordinatorica. S tim u vezi i u skladu sa smjernicama zajedničkog upravljanja projektima, zajednički projektni odbor – na nivou HoA – će biti uspostavljen kako bi redovno nadgledao napredak aktivnosti UN-a u cilju osiguranja postizanja željenih rezultata.

Aranžmani koordinacije obuhvaćaju:

- Zajedničko upravljanje projektom: jedan voditelj projekta i imenovano osoblje agencija za svaku komponentu, garantirajući svakodnevnu koordinaciju i redovno održavanje međuagencijskih sastanaka radi praćenja provedbe projekta;
- Zajednički koncept programa, pregled i evaluaciju programa od strane svih uključenih agencija UN-a.

Agencije UN-a u BiH koje su uključene u implementaciju: UNESCO, UN Women, UNFPA, ILO, IOM, UNHCR.

5. Indikativni budžet (USD)

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)
		UNESCO	UN Women	UNFPA	ILO	IOM	UNHCR	UKUPNO
Rezultat 1: Kapaciteti lokalnih zajednica su ojačani za zajedničku borbu protiv medijskih sadržaja koji šire pogrešne informacije/dezinformacije, govor mržnje, ksenofobiju, stigmatizaciju i za aktivnu saradnju na stvaranju konstruktivnog/ pozitivnog sadržaja zasnovanog na činjenicama.	Podržati jačanje kapaciteta lokalnih zajednica za zajedničku borbu protiv medijskih sadržaja koji šire pogrešne informacije/dezinformacije, govor mržnje, ksenofobiju, stigmatizaciju i aktivno saradivati na stvaranju konstruktivnog/ pozitivnog sadržaja zasnovanog na činjenicama. 1.1.1. Identificirati mlade influencersere i uključiti ih u stvaranje medijskog sadržaja 1.1.2 Omogućiti promotivnu kampanju i pružiti pomoć tradicionalnim medijima u distribuciji sadržaja. Osnažiti djecu i mlade s kritičkim razmišljanjem kroz vještine medijske i informativne pismenosti u formalnom i neformalnom obrazovanju 1.1.3 Promovirati svijest o utjecaju medija na razvoj djece i mladih 1.1.4. Osnažiti djecu i mlade punoljetnike kako bi bili u stanju donositi odluke na osnovu činjenica i samostalno i inteligentno razgovarati o značenju medijskog sadržaja	85.000	-	-	-	-	-	850.000

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)
		UNESCO	UN Women	UNFPA	ILO	IOM	UNHCR	UKUPNO
	<p>1.1.5. Promovirati pozitivnu vrijednost kulturne raznolikosti i njegovati interkulturalni dijalog među mladima</p> <p>1.1.6. Poticati informacijsku pismenost u digitalnoj dobi i savladati informaciono-komunikacijske tehnologije. Jačati kapacitete mladih i adolescenata za suradničko liderstvo i izgradnju mira</p> <p>1.1.7. Primijeniti globalne metodologije u ciljnim područjima</p> <p>1.1.8. Uspostaviti saradnju između Univerziteta u Sarajevu i Univerziteta u Banja Luci kroz koju će se održati radionice na temu zagovaranja i medija. Unaprijediti kapacitete sektora obrazovanja za kvalitetno, inkluzivno online i mješovito učenje prilagođeno uvjetima izazvanim Covidom-19</p> <p>1.1.9. Mapirati potrebe za asistivnom tehnologijom i resurse</p> <p>1.1.10. Opremiti obrazovne ustanove sa asistivnom tehnologijom</p> <p>1.1.11. Održati obuku za odabrane edukatore</p>							
	<p>Ubrzati digitalnu transformaciju usluga medicinske i psihosocijalne podrške za mlade, kao i za žrtve rodno zasnovanog nasilja/seksualnog nasilja u ratu</p> <p>1.2.1 Digitalizirati i automatizirati inicijalni skrining za medicinsku i psihosocijalnu podršku</p> <p>1.2.2 Izgraditi digitalni referalni mehanizam za građane i pružatelje usluga, ubrzati mehanizme pružanja usluga i izvještavanja u najvažnijim sektorima (medicinski, psihosocijalni)</p>	-	-	50.000	-	-	-	50.000
	<p>Rad na terenu, izgradnja kapaciteta i identificirane lokalne inicijative vezane za rodne uloge, zagovaranje i liderstvo dostavljene lokalnim akterima i ženama u BiH.</p> <p>1.3.1. Pružiti podršku lokalnim akterima u lokalizaciji globalne kampanje za generacijsku jednakost u cilju premoštavanja podjela – rodnih, starosnih, u pogledu drugih identiteta (socijalnog, ekonomskog, itd.)</p>	-	100.000	-	-	-	-	100.000
Podzbir za rezultat 1		850.000	100.000	50.000	-	-	-	1.000.000
Rezultat 2: Lokalne dijaloške platforme/ mehanizmi usmjereni na jačanje društvene kohezije i izgradnju otpornijih zajednica, ojačani kroz direktno uključivanje aktera lokalnih zajednica, uključujući i privatni sektor.	<p>Uspostavljena podrška strukturnom dijalogu s građanima u lokalnim zajednicama o aspektima odgovora na COVID-19, uključujući i zagovaranje.</p> <p>2.1.1. Uspostaviti IKT podršku identificiranim općinama</p> <p>2.1.2. Izraditi akcioni plan za lokalne dijaloške platforme za odgovor na COVID-19</p> <p>2.1.3. Organizirati e-dijaloge u odabranim zajednicama sa sektorima koji su najviše pogođeni</p> <p>2.1.4. Predstaviti rezultate načelnicima općina i drugim partnerima iz vlasti</p> <p>Mladi iz vjerskih zajednica i organizacija su osnaženi i međusobno povezani kako bi olakšali naslijeđe s ratom povezanog bola i traume</p>	[UNESCO i UNFPA] 1.354.000	-	[UNESCO i UNFPA] 1.354.000	-	-	-	1.354.000

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)-
		UNESCO	UN Women	UNFPA	ILO	IOM	UNHCR	UKUPNO
	<p>2.1.5. Izgraditi niz mogućnosti (dogadaji u bazi) za mlade iz raznih vjerskih zajednica i organizacija da se zajedno uključe u javne diskusije i saradnju putem koje će se direktno baviti akumuliranim, s ratom povezanim, bolom i traumom.</p> <p>2.1.6. Uključiti najviše vodstvo vjerskih zajednica u izgradnju i promoviranje inkluzivnih narativa o prošlosti kojima će se uzeti u obzir zajedničko naslijeđe bola i iznaći zajednički jezik koji će zacijeliti jaz među etničkim grupama</p> <p>2.1.7. Rasporediti 20 volontera UN-a u institucije lokalnih vlasti kako bi stekle iskustvo smislenog angažmana u zajednici, promovirale kulturnu raznolikost i međukulturalni dijalog, doprinijele većem povjerenju između zajednice i lokalnih vlasti. Uključiti 6 mladih žena u šestomjesečni program mentorstva s identificiranim (provjerenim) šampionkama iz javnih institucija u cilju povećanja kapaciteta za vodstvo i interesovanja za politički angažman žena i djevojaka.</p> <p>2.1.8. Organizirati razmjenu na nivou općina kroz modalitet UN volontera kako bi se potakli kulturološka trpeljivost, raznolikost i razmjena ideja.</p> <p>2.1.9. Podržati promoviranje lokalnog aktivizma u zajednici vezanog za prevladavanje podjela i saradnju, kroz modalitet UN volontera, nudeći alternativu politici nepovjerenja i podjela</p> <p>2.1.10. Provesti inovativne kampanje podizanja svijesti i zagovaranje u cilju promoviranja inicijativa kojima se daje odgovor na pitanja od zajedničkog interesovanja, kroz modalitet UN volontera.</p>							
	<p>Podržati mlade iz podijeljenih zajednica kako bi se direktno uključili u izgradnju inovativnih rješenja (kroz umjetnost i kulturu; medije i IT; i aktivizam i poduzetništvo) koji će rekonstruirati toksično naslijeđe bola i traume.</p> <p>2.2.1. Organizirati razne lokalne događaje - kroz umjetnost i kulturu; medije i IT; i aktivizam i poduzetništvo – kojima se direktno rješava naslijeđe bola i traume koje je međugeneracijski prenijeto na mlade</p> <p>2.2.2. Sufinansirati projekte mladih kroz promoviranje i korištenje lokalnog filantropskog osjećaja u cilju transformacije ratnog naslijeđa. Unaprijediti kapacitete i vještine mladih i starijih osoba kroz mrežu centara za međugeneracijsku solidarnost širom BiH. /Izgraditi kapacitete u postojećim centrima za zdravo starenje, transformirajući njihov obuhvat i pružanje usluga u cilju promoviranja solidarnosti, saradnje i međugeneracijske ovisnosti.</p> <p>2.2.3. Izraditi inovativne modalitete finansiranja za međugeneracijsku solidarnost, mobilizirajući lokalni filantropski osjećaj i podršku kao važan</p>	-	-	210.000	-	-	-	210.000

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)
		UNESCO	UN Women	UNFPA	ILO	IOM	UNHCR	UKUPNO
	način finansiranja međugeneracijske solidarnosti i podrške 2.2.4 Provesti kampanje za podizanje svijesti kojima će se promovirati međugeneracijska solidarnost kao važan stub postizanja ciljeva održivog razvoja i ublažavanja toksičnog naslijeđa prošlosti							
	Podržati liderstvo i aktivizam mladih žena u lokalnim zajednicama 2.3.1 Podržati zagovaranje i inicijative za vodstvo djevojaka/žena, usmjerenih na zajednicu (metodologija košnice). 2.3.2. Radionice za izgradnju povjerenja između osoba iz marginaliziranih kategorija i pružatelja usluga iz lokalnih institucija 2.3.3. Podržati zastupnike prava žena, posebno žene iz marginaliziranih kategorija, radi vođenja konstruktivnog dijaloga i zagovaranja kod vlasti/subjekata odlučivanja 2.3.4 Podržati udruženja žena s invaliditetom kako bi zagovarale uključivanje njihovih prava i prioriteta u politike na raznim nivoima	-	495.000	-	-	-	-	495.000
	2.4. Pružiti zaštitu u zajednici osobama kojima je potrebna međunarodna zaštita u cilju promoviranja društvene kohezije: 2.4.1. - Zaštita tražitelja azila u USK u zajednici i smještaj kojim se uzimaju u obzir aspekti zaštite 2.4.2. - Pružanje raznih usluga priznatim izbjeglicama i tražiteljima azila 2.4.3. - Za 60 najugroženije djece bez pratnje i djece odvojene od roditelja u USK pružiti smještaj i sve druge usluge kojima se uzimaju u obzir aspekti zaštite u MFS Emmaus. 2.4.4. - Pružati mjesečnu humanitarnu pomoć 60 osoba s priznatim izbjegličkim statusom ili odobrenom supsidijarnom zaštitom i ekstremno ugroženim tražiteljima azila koji borave u privatnom smještaju. 2.4.5. - Komunikacija sa zajednicama: istorazinski edukatori uz pomoć kulturnih medijatora/prevoditelja održavaju 32 informativne sesije u zajednici/tematske obuke putem istorazinskog sistema, za 700 osoba. 2.4.6. - Pružanje besplatne pravne pomoći izbjeglicama, tražiteljima azila, interno raseljenim osobama i relevantne pravne analize 2.4.7. - Za 10 porodica koje imaju namjeru tražiti azil u BiH pružiti adekvatne osnovne usluge u toku vanredne situacije izazvane Covidom-19, uključujući i ubrzani postupak ulaska u azilantski proces. 2.4.8.- Uspostaviti prisustvo UNHCR-a u Tuzli kako bi se pružila podrška osobama o kojima UNHCR stara i domaćim strukturama uprave	-	-	-	-	-	245.000	245.000
	Unaprijediti društveni dijalog na lokalnom nivou i osigurati participativan	-	-	-	400.000	-	-	400.000

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)-	
		UNESCO	UN Women	UNFPA	ILO	IOM	UNHCR	UKUPNO	
	<p>pristup u socioekonomskom oporavku lokalnih zajednica</p> <p>2.5.1. Tehnička pomoć i podrška izradi agilnih i djelotvornih institucionalnih okvira za socioekonomski i politički odgovor u općinama u BiH kako bi se osiguralo uključivanje socijalnih partnera i drugih aktera.</p> <p>2.5.2. Koordinirati izradu zajedničke platforme na kojoj će se organi vlasti i socijalni partneri okupljati kako bi osmislili, pratili i proveli nove i inovativne političke mjere</p>								
	<p>Podržati resurse u zajednici za mentalno zdravlje i psihosocijalnu podršku</p> <p>2.6.1. Identificirati pružatelje usluga mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške u lokalnim zajednicama u okviru projekata podrške zajednici</p> <p>2.6.2. Izgraditi kapacitete za pružatelje usluga mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške u lokalnim zajednicama u okviru projekata podrške zajednici</p> <p>2.6.3. Direktna podrška aktivnostima pružatelje usluga mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške u lokalnim zajednicama u okviru projekata podrške zajednici</p> <p>Podržati participativne inicijative za oporavak od Covid-19 u lokalnim zajednicama, podržavajući princip kvalitetnije ponovne gradnje</p> <p>2.6.4. Uspostaviti odbore u lokalnim zajednicama – proces, rad na terenu, budžet, itd.</p> <p>2.6.5. Organizirati sastanke za osmišljavanje i razgovor o inicijativama, glasati o prijedlozima</p> <p>2.6.6. - Podržati provođenje inicijativa</p>	-	-	-	-	230.000	-	230.000	
Podzbir za rezultat 2		1.354.000 skupa s UNFPA	495.000	210.000 + 1.354.000 skupa s UNESCO-om	400.000	230.000	245.000	2.934.000	
UKUPNO (USD)									3.934.000

20. juli 2020.

PRILOG 4 – SAŽETAK PRIJEDLOGA: Nova zajednička inicijativa – Smanjenje rizika od katastrofa

UBLAŽAVANJE UČINKA PANDEMIJE BOLESTI COVID-19:
JAČANJE KAPACITETA ZA UPRAVLJANJE RIZICIMA OD ZDRAVSTVENIH
KATASTROFA U BOSNI I HERCEGOVINI

20. juli 2020.

1. Ključne ranjivosti vezane za pandemiju bolesti COVID-19 i njenu pojavu u BiH – Kapaciteti za multisektorsko upravljanje zdravstvenim katastrofama

Dana 11. marta 2020. godine je Svjetska zdravstvena organizacija proglasila COVID-19 globalnom pandemijom. Obje entitetske vlade su 16. marta 2020. godine⁴⁵ proglasile stanje nesreće odnosno vanrednu situaciju u Bosni i Hercegovini (BiH), a na državnom nivou je stanje prirodne nesreće proglašeno 17. marta 2020.⁴⁶ Najgori scenarij širenja virusa je spriječen strogim mjerama zatvaranja ustanova. Ipak, nuspojave ovog pristupa po ekonomiju su ozbiljne. Rast u 2020. godini je projiciran na -1.9%, što predstavlja značajnu promjenu u odnosu na projekciju od 3.4% prije pandemije.⁴⁷ Prema modelu brze procjene Međunarodne organizacije rada (ILO), radni sati na Zapadnom Balkanu su u toku drugog kvartala, prema procjenama, smanjeni za 11.6%. Prve procjene su pokazale da će BiH vjerovatno izgubiti oko 97.000 poslova ekvivalentnih punom radnom vremenu (pretpostavljajući da radna sedmica traje 40 sati) u toku tog kvartala. 500.000 djece predškolske, osnovnoškolske i srednjoškolske dobi je pogođeno mjerama⁴⁸, dok preko 9.700 djece nema pristup potrebnoj IKT opremi da bi sudjelovala u online nastavi, što u velikoj mjeri utječe na kapacitete svih institucija i zaposlenih da osiguraju kontinuitet i povećanje postojećih usluga.

Kriza izazvana Covidom-19 je pogoršala i naglasila osnovne nedostatke u sistemu pružanja javnih usluga, posebno u oblasti zdravstvene zaštite⁴⁹, obrazovanja i socijalne politike⁵⁰ i u institucijama tržišta rada, prouzrokujući masovno upućivanje radnika na čekanje, izloženost stresovima, strahu i nesigurnosti. Najugroženije kategorije su djeca i mladi, osobe starije životne dobi, trudnice i žrtve rodno zasnovanog nasilja. Prve brze procjene vezane za COVID-19 u BiH su naglasile slabe karike u upravljanju krizom u slučaju katastrofe koje zahtijevaju multisektorsku saradnju.⁵¹ U situaciji u kojoj BiH još uvijek uči da katastrofe i rizik od katastrofa ne mogu biti podijeljeni po sektorima, multisektorskom pristupu u upravljanju rizicima od katastrofa nedostaje djelotvorna i vremenski efikasna koordinacija i sistemi razmjene informacija među sektorima, kao i konkretne procedure, protokoli i standardi te mjere za smanjenje rizika od katastrofa koje bi obuhvatile i izgradnju otpornosti i oporavak. To je posebno vezano za vanredne situacije u zdravstvu ili pandemije, skupa s dokazima o potencijalnim efektima zaraze Covidom-19. Paralelno s tim, opći kapaciteti sektora civilne zaštite, zdravstva, socijalne zaštite i obrazovanja i drugi sektori na lokalnom nivou su bili maksimalno rastegnuti od početka katastrofe.

⁴⁵ Izvor: Vlada Republike Srpske, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine.

⁴⁶ Izvor: Odluka Vijeća ministara Bosne i Hercegovine.

⁴⁷ Svjetska banka, april 2020.

⁴⁸ Bazirano na statistici obrazovanja Agencije za statistiku BiH.

⁴⁹ Kriza izazvana pandemijom Covida-19 dodatno je kompromitirala i odgodila pružanje rutinskih i osnovnih zdravstvenih usluga, što najviše pogađa djecu. Čak i gdje se i dalje pružaju osnovne zdravstvene usluge, kolaps u koordiniranom odgovoru među raznim sektorima, to jeste, između zdravstva, policije i pravosuđa i socijalnih usluga i fizičko distanciranje će značiti da će se sektori suočiti s izazovom u pogledu pružanja smislene i relevantne podrške zajednicama u stanju potrebe.

⁵⁰ i) neadekvatni kriteriji za ostvarivanje prava, ciljanje, efikasnost, raspoloživost i obim novčanih davanja, ii) ograničeni pristup i pokrivenost socijalnim uslugama i uslugama zaštite djeteta; iii) ograničeni kapaciteti i ljudski resursi u sektoru socijalne zaštite i zaštite djeteta za povećanje usluga u vanrednim situacijama i proširenu pokrivenost na osnovu povećanih potreba.

⁵¹ U strukturama civilne zaštite, 1/3 ispitanika ima loše kapacitete za obavljanje funkcija koje se odnose na odgovor na pandemiju. Nedostaci su primijećeni i u kapacitetima materijalno-tehničke i komunikacijske opreme, ali i u ljudskim kapacitetima, što se odnosi i na vještine i znanje potrebno za postupanje u takvim vanrednim situacijama.

20. juli 2020.

Odgovor na pandemiju Covida-19 je još jednom dokazao da su koordinacija i upravljanje informacijama, bez obzira što su i u slučaju prethodnih katastrofa identificirani kao slabe tačke, i dalje glavna prepreka djelotvornom upravljanju rizicima od katastrofa. Da stvar bude još gora, nekoliko opasnosti mogu istovremeno prerasti u više katastrofa, proizvodeći niz kaskadnih učinaka, kao što je bio slučaj s požarima na jugu zemlje u vrijeme krize izazvane Covidom-19.

Pandemija Covida-19 je suočila organe vlasti na raznim nivoima u BiH s jedinstvenim izazovima koji su naglasili već postojeće nedostatke u multisektorskom pristupu upravljanju katastrofama. U ovom zajedničkom konceptu UN-a predlaže se unapređenje multisektorske saradnje u izgradnji kapaciteta, izradi strateških dokumenata i postupaka institucija na raznim nivoima vlasti, s fokusom na ugroženo stanovništvo, uvodeći inovativna rješenja, usluge i opremu u cilju jačanja pripravnosti i spremnosti institucija za odgovor na zdravstvene katastrofe.

2. Strategija odgovora UN-a u BiH

Cilj ove inicijative je nadograđivati dinamiku tekućeg odgovora na krizu izazvanu Covidom-19 i podržati vlasti na lokalnom, kantonalnom, entitetskom i državnom nivou kako bi evidentirale sve pouke iz odgovora na ovu pandemiju i izgradile multisektorske kapacitete za bolju spremnost za katastrofe i kvalitetnije upravljanje katastrofama, fokusirajući se na katastrofe koje pogađaju javno zdravstvo. Provedba ove inicijative će biti tijesno povezana sa Zajedničkim programom Švicarske i UN-a „Smanjenje rizika od katastrofa u Bosni i Hercegovini za održivi razvoj“, kojeg provode UNDP, UNICEF, UNFPA, UNESCO i FAO, a finansira Vlada Švicarske. Programom se podrška pruža ranjivim kategorijama i 10 visokorizičnih lokalnih zajednica u BiH kako bi bile spremne i prilagodile se rizicima od katastrofa u raznim sektorima razvoja, čime se gradi snažna odgovornost i vodstvo u upravljanju rizicima od katastrofa na lokalnom nivou.

Strategijom odgovora je predviđen sljedeći **ishod**: *Organi vlasti su bolje pripremljeni za inkluzivno i multisektorsko upravljanje i odgovor na zdravstvene katastrofe u BiH.*

Da bi se postigao ovaj ishod, **teorija promjene** pretpostavlja **AKO**:

- Kapaciteti institucija i osoblja u sektoru civilne zaštite, zdravstva, socijalne zaštite, obrazovanja i poljoprivrede budu unaprijeđeni za multisektorsku saradnju u upravljanju zdravstvenim krizama i
- Kontinuitet u pružanju usluga svim ranjivim kategorijama (djeci i mladima, osobama starije životne dobi, trudnicama i žrtvama rodno zasnovanog nasilja) bude osiguran

...I **AKO** organi vlasti pokažu jasnu predanost unapređenju strateških dokumenata i procedura za ublažavanje učinka kroz multisektorski pristup, **TADA** će svi relevantni organi vlasti biti u stanju upravljati krizama i na zdravstvene katastrofe u BiH odgovoriti na inkluzivan i multisektorski način.

Ovom intervencijom su predviđena **strateška partnerstva** s relevantnim institucijama vlasti i određenim agencijama na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou i na nivou Brčko Distrikta, s naglaskom na strukture civilne zaštite, socijalne i dječije zaštite, poljoprivrede, zdravstva i obrazovanja. UN je partner koji je u stanju okupiti sve aktere kako bi zajednički radili na jačanju kapaciteta potrebnih za upravljanje zdravstvenim katastrofama.

Geografska pokrivenost intervencije je BiH, uz sljedeće **ključne korisnike**:

- Najmanje 14 resornih ministarstava na državnom i entitetskom nivou i na nivou Brčko Distrikta.
- Preko 400.000 ljudi u 10 lokalnih zajednica.
- Preko 120 profesionalaca iz 10 lokalnih platformi za smanjenje rizika od katastrofa.

Predloženi period intervencije je 18 mjeseci.

Strategija odgovora predviđa **2 rezultata**:

Rezultat 1: Podržano multisektorsko upravljanje rizicima od zdravstvenih katastrofa.

Rezultat 2: Osnaženi kapaciteti jedinica lokalne samouprave za odgovor na zdravstvene katastrofe i ublažavanje njihovog učinka kroz multisektorski pristup (10 jedinica lokalne samouprave).

3. Okvir rezultata

Ova inicijativa je povezana s Programom za održivi razvoj do 2030. (Agenda 2030) i prioritetima zemlje. U Programu za održivi razvoj do 2030. je priznata urgentna potreba za smanjenjem rizika od katastrofa. UN je izradio Akcioni plan za smanjenje rizika od katastrofa radi povećanja otpornosti i omogućio održavanje nekoliko međuvladinih konsultacija koje su dovele do Okvira iz Sendaija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2015.-2030., ciljeva održivog razvoja i zaključaka Svjetskog humanitarnog samita. 25 podciljeva u okviru 10 od 17 ciljeva održivog razvoja se odnosi na smanjenje rizika od katastrofa i čvrsto stavljaju smanjenje rizika od katastrofa u središte održivog razvoja, koje je direktno povezano s upravom, urbanizacijom, upravljanjem prirodnim resursima i ekosistemima, siromaštvom i klimatskim promjenama. Stoga je svih sedam globalnih podciljeva iz Okvira iz Sendaija od presudne važnosti za postizanje ciljeva održivog razvoja.

Ovaj Program je u potpunosti u skladu sa sve četiri prioritetne akcije iz Okvira iz Sendaija koje naglašavaju izazove u pogledu smanjenja rizika od katastrofa u Bosni i Hercegovini.

Četiri prioriteta djelovanja su: i) razumijevanje rizika od katastrofa, jačanje upravljanja rizicima od katastrofa; ii) ulaganje u smanjenje rizika od katastrofa radi povećanja otpornosti; iii) jačanje pripravnosti na katastrofe radi djelotvornog odgovora i iv) unaprijeđena ponovna izgradnja u fazama oporavka, obnove i rekonstrukcije.

Princip prema kojem niko ne smije biti izostavljen je glavna premisa Programa za održivi razvoj do 2030, ciljeva održivog razvoja i Okvira iz Sendaija i on treba također biti u središtu mjera odgovora na COVID-19.

Ključni rezultati	Pokazatelji napretka	Polazišna vrijednost	Cilj	Sredstvo verifikacije	Aktivnosti
Ishod					
Organi vlasti su bolje pripremljeni za inkluzivno i multisektorsko upravljanje i odgovor na zdravstvene katastrofe u BiH	Broj osoba koje imaju korist od unaprijeđenih institucionalnih kapaciteta i usluga u borbi protiv zdravstvene krize	0	Stanovništvo BiH	Službeni dokumenti partnera Analiza rizika na ciljnim lokalitetima Izveštaji Programa i izvještaji o evaluaciji	N/A
Rezultati					
Rezultat 1: Podržano multisektorsko upravljanje rizicima od zdravstvenih katastrofa	Broj ministarstava /institucija koje imaju korist od unaprijeđenih mehanizama koordinacije, protokola i procedura	0	Najmanje 14 relevantnih ministarstava i institucija na državnom, entitetskom	Dokumentacija Programa (npr. procjene, protokoli, smjernice, procedure i izvještaji)	1.1. Uključivanje zdravstva u zakonski okvir u svrhu multisektorskog upravljanja vanrednom situacijom u zemlji (jačati zakonski okvir i veze između organa vlasti u sektoru zdravstva na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou (WHO)) 1.2. Provođenje procjene izvedivosti za sisteme socijalne zaštite u zemlji u cilju povećanja novčanih sredstava za slučaj vanredne situacije (UNICEF)

Ključni rezultati	Pokazatelji napretka	Polazišna vrijednost	Cilj	Sredstvo verifikacije	Aktivnosti
	u skladu s relevantnim međunarodnim okvirima i smjernicama za smanjenje rizika od katastrofa		nivou i na nivou Brčko distrikta	Zvanične odluke partnera Članci i informacije objavljene u medijima i novinama, fotografije i video zapisi	<p>1.3. Izrada protokola i standardnih operativnih procedura za vanredne situacije za institucije socijalne zaštite kako bi se održao kontinuitet u radu, osigurala blagovremena koordinacija s drugim sektorima i pružale usluge djeci i porodicama u vrijeme vanredne situacije izazvane pandemijom (UNICEF)</p> <p>1.4. Izrada protokola i standardnih operativnih procedura za vanredne situacije za zdravstvene ustanove kako bi se održao kontinuitet u pružanju osnovnog paketa zdravstvenih usluga (usluge primarne i bolničke zdravstvene zaštite, indeks sigurnosti bolnica, prevencija i kontrola zaraznih bolesti i imunizacije, mentalno zdravlje, zdravlje majke i djeteta, reproduktivno zdravlje, prehrana i sigurnost hrane, zdravstvene usluge za raseljeno stanovništvo) (WHO)</p> <p>1.5. Pružanje podrške institucijama vlasti nadležnim za sektor obrazovanja u procjeni rizika u sektoru obrazovanja, izradi planova za vanredne situacije i odgovor i jačanje mehanizama praćenja (UNICEF)</p> <p>1.6. Provođenje detaljne procjene međuinstitucionalne saradnje u vrijeme zdravstvene katastrofe i utvrđivanje nedostataka i davanje preporuka (UNDP)</p> <p>1.7. Izrada protokola za unaprijeđenu saradnju među institucijama u upravljanju katastrofama (UNDP)</p> <p>1.8. Provođenje aktivnosti na izgradnji kapaciteta na osnovu nedostataka utvrđenih u detaljnoj procjeni i datih preporuka (UNDP)</p> <p>1.9. Unapređenje vještina upravljanja krizom u sektoru zdravstva (WHO)</p> <p>1.10. Usluge digitalizacije u odgovoru na pandemiju Covida-19 (UNFPA)</p> <p>1.11. Smanjenje učinka Covida-19 na sistem zdravstvene zaštite kroz izradu instrukcija i standardnih operativnih procedura za odgovor sistema zdravstvene zaštite na Covid-19, uključujući i praktičan alat za razmjenu znanja i SOS vruću liniju za pružanje psihosocijalne podrške građanima i za zdravstvene radnike koji su izloženi prekomjernom stresu (UNFPA)</p> <p>1.12. Izgradnja kapaciteta osoblja u domovima za starije osobe u odgovoru na pandemiju Covida-19 (UNFPA)</p> <p>1.13. Izrada smjernica za uključivanje rodne perspektive u planiranje i pružanje usluga u sklopu upravljanja rizicima od katastrofa (UN WOMEN)</p> <p>1.14. Pilotiranje smjernica za uključivanje rodne perspektive u planiranje i pružanje usluga u sklopu upravljanja rizicima od katastrofa (UN WOMEN)</p>

Ključni rezultati	Pokazatelji napretka	Polazišna vrijednost	Cilj	Sredstvo verifikacije	Aktivnosti
					<p>1.15. Priprema i uvođenje smjernica u Agenciju za sigurnost hrane BiH na osnovu čega će Agencija izraditi plan odgovora na vanrednu situaciju za kontrolu hrane BiH; zajednički sistem nadzora koji će doprinijeti jačanju osnovnih kapaciteta za primjenu međunarodnih zdravstvenih propisa iz 2005. (prevencija je ključni dio otpornosti – ovo bi se odnosilo na svu hranu, uključujući i hranu životinjskog porijekla) (FAO, WHO)</p> <p>1.16. Izrada planova za komunikaciju o rizicima u vanrednim situacijama za sve opasnosti (uključujući i izgradnju kapaciteta) (WHO)</p> <p>1.17. Pružanje podrške mjestima ulaza kako bi imale planove za vanredne situacije i radi njihove integracije u sistem zemlje za nadzor nad svim opasnostima (WHO)</p>
<p>Rezultat 2: Osnaženi kapaciteti jedinica lokalne samouprave za odgovor na zdravstvene katastrofe i ublažavanje njihovog učinka kroz multisektorski pristup (10 jedinica lokalne samouprave)</p>	<p>Broj jedinica lokalne samouprave i profesionalaca platformi za smanjenje rizika od katastrofa s unaprijeđenim kapacitetima za pripravnost i odgovor na vanrednu situaciju u javnom zdravstvu</p>	<p>Uspostavljeno 10 platformi za smanjenje rizika od katastrofa</p>	<p>Najmanje 10 jedinica lokalne samouprave (120 profesionalaca iz 10 lokalnih platformi za smanjenje rizika od katastrofa)</p> <p>Najmanje 400.000 građana</p>	<p>Službena dokumentacija jedinica lokalne samouprave. Zapisnici sa sastanaka lokalnih platformi za smanjenje rizika od katastrofa. Dokumentacija i izvještaji Programa. Članci i informacije objavljene u medijima i novinama, fotografije i video zapisi</p>	<p>2.1. Proširenje akcionih planova za smanjenje rizika od katastrofa na centre za socijalni rad kako bi se uvele i provodile mjere spremnosti za pandemije kroz zadovoljene potreba ranjive populacije, posebno djece i porodica (UNICEF)</p> <p>2.2. Pružanje podrške školama u odgovoru na krizu i sigurnom radu škola te komunikaciji o rizicima (UNICEF)</p> <p>2.3. Pružanje podrške digitalizaciji usluga dječije zaštite koje pružaju centri za socijalni rad u odgovoru na pandemiju Covida-19 (UNICEF)</p> <p>2.4. Pružanje podrške zdravstvenim sistemima prilikom izrade lokalnih planova za spremnost na epidemije i odgovor s fokusom na zarazne bolesti i pružanje pomoći u uspostavi otpornijih zdravstvenih usluga, to jeste, kroz tehnološka rješenja (UNICEF)</p> <p>2.5. Pružanje podrške zdravstvenom sistemu kako bi izgradio spremnost na lokalnom nivou, kao i planove odgovora i pružanje pomoći uspostavi medicinskih timova u vanrednoj situaciji (WHO)</p> <p>2.6. Jačanje planiranja, koordinacije i brzog djelovanja u odgovoru na zdravstvene katastrofe (UNDP, WHO)</p> <p>2.7. Pružanje podrške teže pristupačnim područjima i ranjivim kategorijama u područjima prevenciji, podizanju svijesti i komunikaciji (UNDP)</p> <p>2.8. Izrada standardnih operativnih procedura i smjernica za održavanje osnovnih usluga i koordinaciju zaštite od rodno zasnovanog nasilja, nasilja nad ženama i nasilja u porodici (UN WOMEN)</p> <p>2.9. Pružanje podrške izgradnji kapaciteta pružatelja osnovnih usluga (UN WOMEN)</p>

20. juli 2020.

Ključni rezultati	Pokazatelji napretka	Polazišna vrijednost	Cilj	Sredstvo verifikacije	Aktivnosti
					<p>2.10. Pružanje podrške dijalogu i suradničkoj organizaciji pružanja usluga između organizacija civilnog društva i organa vlasti (UN WOMEN)</p> <p>2.11. Jačanje relevantnih institucija kako bi bile u stanju stvarati mogućnosti za povećanje uključivanja lokalnih lanaca snabdijevanja hranom u lokalna tržišta/tržišta u zajednici (FAO)</p> <p>2.12. Jačanje programa ishrane u školama koji je spreman za vanredne situacije kako bi se osigurala otpornost pristupa djece hrani s nutritivnim vrijednostima (FAO)</p>

4. Upravljanje i aranžmani koordinacije

U kontekstu pristupa životnog ciklusa, ovim prijedlogom se nastoji proširiti postojeći zajednički program Švicarske i UN-a „Smanjenje rizika od katastrofa u Bosni i Hercegovini za održivi razvoj“, koji provode UNDP, UNICEF, UNFPA, UNESCO i FAO, a finansira Vlada Švicarske. UN je partner koji je u stanju okupiti sve relevantne aktere (uprave civilne zaštite na svim nivoima, zdravstvene ustanove, relevantna ministarstva, agencije UN-a, kao što je WHO, itd.) kako bi zajednički radili na jačanju kapaciteta za upravljanje rizicima od zdravstvenih katastrofa.

Cjelokupno strateško usmjeravanje, nadzor i koordinirani pristup agencija UN-a koje sudjeluju u Programu će osiguravati Rezidentna koordinatorica. Pod vodstvom Upravnog odbora Programa, agencije UN-a koje sudjeluju u Programu će imati konačnu odgovornost za postizanje rezultata tokom provedbe aktivnosti UN-a kroz Program.

Aranžmani koordinacije obuhvaćaju:

- Zajedničko upravljanje projektom: jedan voditelj projekta i imenovano osoblje agencija za svaku komponentu, garantirajući svakodnevnu koordinaciju i redovno održavanje međuagencijskih sastanaka radi praćenja provedbe projekta,
- Zajednički koncept programa, pregled i evaluaciju programa od strane svih uključenih agencija UN-a.

Agencije UN-a u BiH koje su uključene u implementaciju: UNDP, UNICEF, FAO, UNFPA, UN Women, WHO.

5. Indikativni budžet (USD)

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD) UNDP	Indikativni budžet (USD) UNICEF	Indikativni budžet (USD) FAO	Indikativni budžet (USD) UNFPA	Indikativni budžet (USD) UN Women	Indikativni budžet (USD) WHO	Indikativni budžet (USD)-UKUPNO
Rezultat 1: Podržano multisektorsko upravljanje rizicima od zdravstvenih katastrofa	1.1. Uključivanje zdravstva u zakonski okvir u svrhu multisektorskog upravljanja vanrednom situacijom u zemlji (jačati zakonski okvir i veze između organa vlasti u sektoru zdravstva na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou	-	-	-	-	-	30.000	30.000
	1.2. Provođenje procjene izvedivosti za sisteme socijalne zaštite u zemlji u cilju povećanja novčanih sredstava za slučaj vanredne situacije	-	10.000	-	-	-	-	10.000
	1.3. Izrada protokola i standardnih operativnih procedura za vanredne situacije za institucije socijalne zaštite kako bi se održao kontinuitet u radu, osigurala blagovremena koordinacija s drugim sektorima i pružale usluge djeci i porodicama u vrijeme vanredne situacije izazvane pandemijom	-	20.000	-	-	-	-	20.000
	Izrada protokola i standardnih operativnih procedura za vanredne situacije za zdravstvene ustanove kako bi se održao kontinuitet pružanja osnovnog paketa zdravstvenih usluga (usluge primarne i bolničke zdravstvene zaštite,	-	-	-	-	-	-	65.000

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD) UNDP	Indikativni budžet (USD) UNICEF	Indikativni budžet (USD) FAO	Indikativni budžet (USD) UNFPA	Indikativni budžet (USD) UN Women	Indikativni budžet (USD) WHO	Indikativni budžet (USD)-UKUPNO
	indeks sigurnosti bolnica, prevencija i kontrola zaraznih bolesti i imunizacije, mentalno zdravlje, zdravlje majke i djeteta, reproduktivno zdravlje, prehrana i sigurnost hrane, zdravstvene usluge za raseljeno stanovništvo)							
	1.5. Pružanje podrške institucijama vlasti nadležnim za sektor obrazovanja u procjeni rizika u sektoru obrazovanja, izradi planova za vanredne situacije i odgovor i jačanje mehanizama praćenja	-	30.000	-	-	-	-	30.000
	1.6. Provođenje detaljne procjene međuinstitucionalne saradnje u vrijeme zdravstvene katastrofe i utvrđivanje nedostataka i davanje preporuka							
	1.7. Izrada protokola za unaprijeđenu saradnju među institucijama u upravljanju katastrofama	220.000	-	-	-	-	-	220.000
	1.8. Provođenje aktivnosti na izgradnji kapaciteta							
	1.9. Unapređenje vještina upravljanja krizom u sektoru zdravstva	-	-	-	-	-	20.000	20.000
	1.10. Usluge digitalizacije u odgovoru na pandemiju Covid-19	-	-	-	30.000	-	-	30.000

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD) UNDP	Indikativni budžet (USD) UNICEF	Indikativni budžet (USD) FAO	Indikativni budžet (USD) UNFPA	Indikativni budžet (USD) UN Women	Indikativni budžet (USD) WHO	Indikativni budžet (USD)-UKUPNO
	1.11. Smanjenje učinka pandemije Covida-19 na sistem zdravstvene zaštite	-	-	-	40.000	-	-	40.000
	1.12. Izgradnja kapaciteta osoblja u domovima za starije osobe u odgovoru na pandemiju Covida-19	-	-	-	200.000	-	-	200.000
	1.13. Izrada smjernica za uključivanje rodne perspektive u planiranje i pružanje usluga u sklopu upravljanja rizicima od katastrofa	-	-	-	-	40.000	-	40.000
	1.14. Pilotiranje smjernica	-	-	-	-	75.000	-	75.000
	1.15. Priprema i uvođenje smjernica u Agenciju za sigurnost hrane BiH na osnovu čega će Agencija izraditi plan odgovora na vanrednu situaciju za kontrolu hrane BiH; zajednički sistem nadzora koji će doprinijeti jačanju osnovnih kapaciteta za primjenu međunarodnih zdravstvenih propisa iz 2005. (prevencija je ključni dio otpornosti – ovo bi se odnosilo na svu hranu, uključujući i hranu životinjskog porijekla)	-	-	250.000	-	-	-	250.000
	1.16. Izrada planova za komunikaciju o rizicima u vanrednim situacijama za sve opasnosti (uključujući i izgradnju kapaciteta)	-	-	-	-	-	20.000	20.000

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD) UNDP	Indikativni budžet (USD) UNICEF	Indikativni budžet (USD) FAO	Indikativni budžet (USD) UNFPA	Indikativni budžet (USD) UN Women	Indikativni budžet (USD) WHO	Indikativni budžet (USD)-UKUPNO
	1.17. Pružanje podrške mjestima ulaza kako bi imale planove za vanredne situacije i radi njihove integracije u sistem zemlje za nadzor nad svim opasnostima	-	-	-	-	-	25.000	25.000
Podzbir za rezultat 1		220.000	60.000	250.000	270.000	115.000	160.000	1.075.000
Rezultat 2: Osnaženi kapaciteti jedinica lokalne samouprave za odgovor na zdravstvene katastrofe i ublažavanje njihovog učinka kroz multisektorski pristup (10 jedinica lokalne samouprave)	2.1. Proširenje akcionih planova za smanjenje rizika od katastrofa na centre za socijalni rad kako bi se uvele i provodile mjere spremnosti za pandemije kroz zadovoljene potreba ranjive populacije, posebno djece i porodica	-	70.000	-	-	-	-	70.000
	2.2. Pružanje podrške školama u odgovoru na krizu i sigurnom radu škola te komunikaciji o rizicima	-	50.000	-	-	-	-	50.000
	2.3. Pružanje podrške digitalizaciji usluga dječije zaštite koje pružaju centri za socijalni rad u odgovoru na pandemiju Covid-19	-	80.000	-	-	-	-	80.000
	2.4. Pružanje podrške zdravstvenim sistemima prilikom izrade lokalnih planova za spremnost na epidemije i odgovor s fokusom na zarazne bolesti i pružanje pomoći u uspostavi otpornijih zdravstvenih usluga, to jeste, kroz tehnološka rješenja	-	100.000	-	-	-	-	100.000

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD) UNDP	Indikativni budžet (USD) UNICEF	Indikativni budžet (USD) FAO	Indikativni budžet (USD) UNFPA	Indikativni budžet (USD) UN Women	Indikativni budžet (USD) WHO	Indikativni budžet (USD)-UKUPNO
	2.5. Pružanje podrške zdravstvenom sistemu kako bi izgradio spremnost na lokalnom nivou, kao i planove odgovora i pružanje pomoći uspostavi medicinskih timova u vanrednoj situaciji	-	-	-	-	-	20.000	20.000
	2.6. Jačanje planiranja, koordinacije i brzog djelovanja u odgovoru na zdravstvene katastrofe							
	2.7. Pružanje podrške teže pristupačnim područjima i ranjivim kategorijama u područjima prevenciji, podizanju svijesti i komunikaciji	441.852	-	-	-	-	-	441.852
	2.8. Izrada standardnih operativnih procedura i smjernica za održavanje osnovnih usluga i koordinaciju zaštite od rodno zasnovanog nasilja, nasilja nad ženama i nasilja u porodici	-	-	-	-	50.000	-	50.000
	2.9. Pružanje podrške izgradnji kapaciteta pružatelja osnovnih usluga	-	-	-	-	100.000	-	100.000
	2.10. Pružanje podrške dijalogu i suradničkoj organizaciji pružanja usluga između organizacija civilnog društva i organa vlasti	-	-	-	-	55.000	-	55.000
	2.11. Jačanje relevantnih	-	-	150.000	-	-	-	150.000

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD) UNDP	Indikativni budžet (USD) UNICEF	Indikativni budžet (USD) FAO	Indikativni budžet (USD) UNFPA	Indikativni budžet (USD) UN Women	Indikativni budžet (USD) WHO	Indikativni budžet (USD)-UKUPNO
	institucija kako bi bile u stanju stvarati mogućnosti za povećanje uključivanja lokalnih lanaca snabdijevanja hranom u lokalna tržišta/tržišta u zajednici							
	2.12. Jačanje programa ishrane u školama koji je spreman za vanredne situacije kako bi se osigurala otpornost pristupa djece hrani s nutritivnim vrijednostima	-	-	100.000	-	-	-	100.000
Podzbir za rezultat 2		441.852	300.000	250.000	-	205.000	20.000	1.216.852
Podzbir za rezultat 1+2		661.852	360.000	500.000	270.000	320.000	180.000	2.291.852
Zajednički troškovi koordinacije UN-a								82.000
Podrška općem upravljanju (8%)								189.908
UKUPNO (USD)								2.563.760

20. juli 2020.

PRILOG 5 – SAŽETAK PRIJEDLOGA: Nova zajednička inicijativa – Lokalni oporavak

UBLAŽAVANJE UČINKA PANDEMIJE BOLESTI COVID-19:
INTEGRIRANI LOKALNI OPORAVAK OD PANDEMIJE BOLESTI COVID-19 U BOSNI I
HERCEGOVINI

20. juli 2020.

1. Ključne ranjivosti povezane s pandemijom bolesti COVID-19 i njenom pojavom u BiH na lokalnom nivou

Dana 11. marta 2020. godine je Svjetska zdravstvena organizacija proglasila COVID-19 globalnom pandemijom. U Bosni i Hercegovini (BiH) su obje entitetske vlade 16. marta 2020. godine⁵² proglasile stanje nesreće, odnosno vanrednu situaciju, a na državnom nivou je stanje prirodne ili druge nesreće proglašeno 17. marta 2020. godine⁵³. Nakon proglašenja stanja nesreće i uvođenja mjera za ograničavanje širenja virusa, lokalne vlasti su se našle na čelu odgovora na Covid-19 i oporavka, dok su pritom osjetile snažne efekte po sve aspekte života. Osim očiglednih efekata po zdravlje, pandemija Covida-19 je utjecala na lokalne vlasti i na druge načine, među kojima su težak ekonomski i finansijski učinak, prekid u pružanju usluga i šokovi socijalne zaštite.

Šokovi ponude i potražnje vezani za pandemiju Covida-19 primorali su mnoga preduzeća da smanje broj zaposlenih⁵⁴. Mikro, mala i srednja preduzeća, koja dominiraju ekonomijom BiH, su teže pogođena nego velike firme zbog ograničenih internih resursa za ublažavanje šoka ponude i pada potražnje te zbog ograničenijeg pristupa finansijskim sredstvima. Najteže su pogođeni sektori koji se zasnivaju na pružanju osobnih usluga, kao što su turizam, ugostiteljstvo, kulturne i kreativne djelatnosti te radno intenzivne industrije. Važno je napomenuti da se 92% preduzeća u vlasništvu žena nalazi u sektoru uslužnih djelatnosti i da kriza izazvana Covidom-19 može ograničiti sposobnost žena da izdržavaju sebe i svoju porodicu.

Drugo, Covid-19 je razlog povećanja siromaštva, nejednakosti i ranjivosti na lokalnom nivou gdje struktura sistemā socijalne zaštite u BiH ostavlja značajan broj porodica bez zaštite od ekonomskih šokova. Iako postojeći programi socijalne pomoći za vrlo siromašne porodice predstavljaju prijeko potreban spas, nivoi davanja su često preniski da bi bili dovoljni za porodice da pokriju osnovne troškove. Ranjive kategorije koje su i prije pandemije nailazile na strukturne prepreke i suočavale se s dobnim i rodnim nejednakostima, društvenom stigmatizacijom i cjelokupnim socioekonomskim uvjetima, danas se suočavaju s disproporcionalnim učincima Covida-19 i biće im potrebna veća podrška u toku odgovora i dugoročnijeg oporavka.⁵⁵

Treće, kriza dovodi do većih rashoda i smanjenih prihoda za lokalne vlasti. Znatno smanjenje budžetskih sredstava dodatno slabi njihove kapacitete za oporavak od Covida-19, osim što dalje ograničava njihovu sposobnost da obezbijede osnovne usluge, da građanima osiguraju dovoljan stepen socijalne zaštite i da finansiraju prijeko potrebnu infrastrukturu.

Istovremeno, s obzirom da su na nivou vlasti koji je najbliži građanima, jedinice lokalne samouprave su u dobroj poziciji da predvode odgovore na neke od neposrednih efekata, što već i rade, zbog čega bolje razumiju potrebe i neophodne mjere i omogućavaju veću transparentnosti i odgovornost. Također su sposobnije da odgovore na lokalne potrebe, između ostalog, i u koordinaciji sa socioekonomskim akterima,

⁵² Izvor: Vlada Republike Srpske, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine.

⁵³ Izvor: Odluka Vijeća ministara Bosne i Hercegovine.

⁵⁴ Prema procjenama, neto gubitak prijavljenih radnih mjesta na puno radno vrijeme u FBiH iznosi 21.941 radnih mjesta, dok su prema procjenama institucija u RS-u 2.403 radnika ostala bez posla.

⁵⁵ Djeca, mladi i adolescenti, žene, osobe starije životne dobi, osobe s invaliditetom, osobe koje pružaju usluge njege, migranti, izbjeglice, tražitelji azila, osobe pod supsidijarnom zaštitom i osobe u riziku od apatridije, ranjive interno raseljene osobe, povratnici iz manjinskih zajednica, radnici u neformalnom sektoru, kao i Romi i druge marginalizirane grupe.

20. juli 2020.

a da pritom održavaju djelotvornu koordinaciju s vlastima na višim nivoima, posebno po pitanjima za koja imaju zajedničku nadležnost.

Ovim zajedničkim konceptom UN-a se predlaže pružanje podrške određenom broju jedinica lokalne samouprave širom zemlje u borbi protiv jedinstvenih izazova u pogledu oporavka od pandemije na održiv i inkluzivan način, čime će se povećati ubrzanje ostvarivanja ciljeva održivog razvoja.

2. Strategija odgovora UN-a u BiH

Fokus strategije odgovora je na pružanju podrške jedinicama lokalne samouprave širom zemlje u njihovim nastojanjima da se oporave od pandemije primjenom mjera čiji je cilj ublažiti učinak pandemije i izgraditi otpornost. Kao što je navedeno u Ponudi UN-a za socioekonomski odgovor i oporavak od pandemije Covida-19 u BiH, **vodeća referenca je Program za održivi razvoj do 2030. i njegova glavna premisa da niko neće biti izostavljen**. Vodeći se ovom premisom i uviđajući strukturne krhkosti u zemlji, strategija odgovora stoga stavlja snažan naglasak na potrebu za rješavanjem ranjivosti i nejednakosti koje su stvorene ili produbljene pandemijom Covida-19, stvarajući disproporcionalno negativne efekte po određene kategorije stanovništva, kao što su žene, mladi koji ulaze na tržište rada ili mladi s nižim kvalifikacijama, niskokvalifikovani radnici, korisnici/domaćinstva koja primaju socijalnu pomoć, osobe s invaliditetom i tražitelji azila, koji su već ugrožene kategorije.

Drugi princip koji je vodilja strategije odgovora UN-a u BiH je **pristup održivog razvoja koji podrazumijeva kvalitetniju ponovnu gradnju**. To zahtijeva mjere podrške i ubrzanja oporavka od pandemije kojima se istovremeno pruža pomoć jedinicama lokalne samouprave i preduzećima da pređu na zelene, otporne i održive poslovne modele. To također podrazumijeva i pružanje podrške jedinicama lokalne samouprave, zajednicama i preduzećima u izgradnji sistemā kako bi im se omogućilo da djelotvorno i brzo odgovore na šokove kako nastaju, pritom rješavajući potrebe ugroženog stanovništva i jačajući ulogu žena u odgovoru i oporavku.

Imajući to na umu, Strategijom odgovora su predviđene međusobno povezane i nadopunjujuće mjere kojima se nastoji:

- (i) unaprijediti cjelokupne kapacitete jedinica lokalne samouprave za planiranje resursa u skladu sa strateškim ciljevima razvoja, a pritom širiti fiskalni prostor i optimizirati potrošnju kako bi se popunile budžetske praznine i ubrao razvoj;
- (ii) ojačati postojeće i stvoriti nove i inovativne mehanizme za pružanje usluga kako bi se povećala otpornost i održalo pružanje egzistencijalnih usluga, posebno najugroženijim osobama (to jeste, putem digitalizacije usluga, stvaranja mreža podrške, shema volonterstva, itd.);
- (iii) osnažiti sisteme socijalne zaštite na lokalnom nivou u cilju smanjenja štetnih učinaka krize izazvane Covidom-19 po pogođena domaćinstva;
- (iv) utvrditi mjere ekonomskog oporavka u podršci: (i) očuvanju radnih mjesta i otvaranju malih i srednjih preduzeća, istovremeno promovirajući zelene, otporne i održive poslovne modele; i (ii) oporavku lokalne ekonomske aktivnosti kroz modernizaciju i digitalizaciju uslužnih djelatnosti, kao što su turizam, kulturne i kreativne djelatnosti, prije svega zanati.

Strateški odgovor i predložene intervencije su direktno povezane s Okvirom saradnje za održivi razvoj između UN-a i BiH za održivi razvoj i doprinijet će postizanju Programa za održivi razvoj i ciljeva održivog razvoja. Nadograđuju se na uspješne prakse više tekućih projekata koje provode agencije UN-a na lokalnom nivou. Među njima su sljedeći projekti:

- (i) Projekat integriranog lokalnog razvoja, zajednički projekat Vlade Švicarske i UNDP-a koji je doprinio usklađivanju i modernizaciju strateškog planiranja na nižim nivoima vlasti u zemlji i stvaranju institucionalne infrastrukture za buduće provođenje ciljeva održivog razvoja u zemlji;
- (ii) Projekat lokalnog integriranog razvoja koji finansira EU, u okviru kojeg je izrađena i uspješno primijenjena metodologija optimizacije javne potrošnje na lokalnom nivou;
- (iii) Program finansiranja ciljeva održivog razvoja, zajednički program agencija UN-a u BiH čiji je cilj uspostaviti širi ekosistem za buduće finansiranje ciljeva održivog razvoja, paralelno s pokusnim inovativnim pristupima finansiranju u nekoliko prioritarnih sektora (obrazovanje, zdravstvo, zapošljavanje);

20. juli 2020.

- (iv) Provedba lokalnog modela socijalne zaštite i inkluzije u 34% općina u BiH;
- (v) Regionalni IPA II program za sistem upravljanja migracijama u kontekstu zaštite na Zapadnom Balkanu i u Turskoj (faza II), čije aktivnosti obuhvaćaju, ali se ne ograničavaju na provedbu/izradu državnih strategija integracije i daljnje prilagođavanje planova integracije na državnom nivou, kao i podršku djelotvornoj integraciji/naturalizaciji osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita kroz individualizirani pristup;
- (vi) Pružanje besplatne pravne pomoći izbjeglicama, tražiteljima azila, interno raseljenim osobama, povratnicima i relevantne pravne analize: projekat koji provodi UNHCR s Vašim pravima, fokusirajući se, između ostalog, na pravnu podršku tim kategorijama osoba u njihovom ostvarivanju pristupa pravima, omogućavajući njihovu uspješnu integraciju (gdje je to primjenjivo), kao i na pravnu analizu postojećih zakona i praksi.

Strategija odgovora predviđa sljedeći **ishod**: *Povećani kapaciteti jedinica lokalne samouprave za oporavak od krize izazvane Covidom-19 na održiv i inkluzivan način i unaprijeđena otpornost zajednica kako bi sanirale učinke socioekonomskih šokova.*

Da bi se postigao ovaj ishod, **teorija promjene** pretpostavlja **AKO** je:

- fiskalni prostor jedinica lokalne samouprave proširen, njihovi troškovi će biti optimizirani i kapaciteti lokalnog budžeta sistematski unaprijeđeni i ako su provedeni njihovi prioriteti u skladu sa strateškim prioritetima i potrebama za oporavkom, **I AKO**
- postoji mehanizam za nastavak pružanja osnovnih usluga i ako je povećana otpornost posebno među najranjivijim stanovništvom, kroz korištenje inovacija, **I AKO** su
- sistemi socijalne zaštite osnaženi tako da smanje utjecaj na pogođeno stanovništvo **I AKO** su
- održive i inkluzivne mjere ekonomskog oporavka provedene tako da se zadrže postojeća i otvore nova radna mjesta i da firme pređu na zelenu ekonomiju i digitalizaciju,

TADA će se jedinice lokalne samouprave moći bolje oporaviti od krize izazvane Covidom-19, povećati svoju otpornost i ubrzati svoj održivi razvoj u skladu s lokaliziranim podciljevima održivog razvoja.

Ovim intervencijama su predviđena strateška partnerstva sa do 30 jedinica lokalne samouprave širom zemlje, kao i s relevantnim ministarstvima i institucijama na kantonalnom i entitetskom nivou. Komparativna prednost UN-a u BiH u pogledu predložene teorije promjene odnosi se na dugoročno iskustvo u oblasti lokalne uprave i lokalnog razvoja, strateškog planiranja i inovacija, upravljanja javnim finansijama i angažiranju zajednica, kao i njegovim postojećim partnerstvima s institucijama vlasti na višim nivoima i relevantnim socioekonomskim akterima.

Geografska pokrivenost intervencije je BiH, uz sljedeće **ključne korisnike**:

- 30 jedinica lokalne samouprave,
- Do 30 mikro, malih i srednjih preduzeća, najmanje 10 preduzeća u vlasništvu žena,
- 60 zaposlenih u mikro, malim i srednjim preduzećima,
- Najmanje 2.000 najugroženijih porodica s djecom,
- 50 tražitelja azila i izbjeglica.

Predloženi period intervencije je 18 mjeseci.

Strategija odgovora predviđa **3 rezultata**:

Rezultat 1: Općine su optimizirale upravljanje javnim finansijama i uvele su digitalne alate radi unapređenja pružanja usluga;

20. juli 2020.

Rezultat 2: Programi socijalne zaštite i socijalne pomoći su prošireni kako bi se smanjio učinak Covid-19 na najugroženije stanovništvo, uključujući i tražitelje azila i izbjeglice;

Rezultat 3: Postoje mogućnosti za očuvanje postojećih i otvaranje novih radnih mjesta, uz olakšani pristup tržištu rada za ugrožene kategorije, uključujući i tražitelje azila.

3. Okvir rezultata

Ovom intervencijom se doprinosi ostvarivanju:

Ciljeva održivog razvoja 5, 8, 16 i 17:

Podcilj 5.5: Osigurati potpuno i djelotvorno učešće žena i dati im jednake mogućnosti zapošljavanja na rukovodećim mjestima na svim nivoima odlučivanja u političkom, ekonomskom i javnom životu | Podcilj 5.a: Provesti reforme koje će ženama dati jednaka prava na ekonomske resurse, kao i mogućnost vlasništva i kontrole nad zemljištem i drugim oblicima imovine, finansijskih usluga, naslijeđa i prirodnih resursa, u skladu s domaćim zakonima | Podcilj 5.b: Jačati korištenje pomoćnih tehnologija, posebno informaciono-komunikacijske tehnologije, u cilju promoviranja osnaživanja žena | Podcilj 5.c: Usvojiti i jačati zdrave politike i postojeće zakonodavstvo u cilju promoviranja rodne jednakosti i osnaživanja žena i maloljetnica na svim nivoima | Podcilj 8.1: Održati ekonomski rast po glavi stanovnika u skladu s domaćim okolnostima i rast bruto domaćeg proizvoda za najmanje 7 posto godišnje u najmanje razvijenim zemljama | Podcilj 8.2: Postići visoke nivoe ekonomske produktivnosti kroz diversifikaciju, tehnološko unapređenje i inovacije, između ostalog, i fokusirajući se na visoko profitabilne i radno intenzivne sektore | Podcilj 8.3: Promovirati izradu politika usmjerenih na razvoj kojima se podržavaju produktivne aktivnosti, otvaranje dostojanstvenih radnih mjesta, poduzetništvo, kreativnost i inovacije i potiče formalno osnivanje i rast mikro, malih i srednjih preduzeća, između ostalog, i kroz pristup finansijskim uslugama | Podcilj 8.4: Progresivno, do kraja 2030. godine, unaprijediti globalnu efikasnost resursa u potrošnji i proizvodnji i uložiti napore da se ekonomski rast razdvoji od degradacije okoliša, u skladu s desetogodišnjim okvirom programa za održivu potrošnju i proizvodnju, uz vodeću ulogu razvijenih zemalja | Podcilj 8.5: Do 2030. postići punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve žene i muškarce, kao i za mlade i osobe s invaliditetom, kao i istu platu za rad jednake vrijednosti | Podcilj 8.6: Do 2020. značajno smanjiti udio mladih koji nisu zaposleni niti se obrazuju ni osposobljavaju | Podcilj 8.8: Zaštititi radnička prava i promovirati sigurno i bezbjedno radno okruženje za sve radnike, uključujući i radnike migrante, posebno žene migrante, i one koji obavljaju opasne poslove | Podcilj 8.9: Do 2030. izraditi i provesti politike koje promoviraju održivi turizam koji otvara radna mjesta i promovira lokalnu kulturu i proizvode | Podcilj 16.6: Uspostaviti djelotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima | Podcilj 16.7: Osigurati odgovorno, inkluzivno, participativno i reprezentativno odlučivanje na svim nivoima |

Domaći prioriteti:

Program ekonomskih reformi u BiH (PER) za 2019.-2021.

Strategija za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji BiH (2016.-2021.)

Strategija unapređenja društvenog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2017.-2026.

Strategija održivog razvoja turizma na UNESCO-ovom lokalitetu svjetske baštine „Područje starog grada oko Starog mosta u Mostaru“

Nacrtni Okvira saradnje UN-a za održivi razvoj (UNSDCF) 2021.-2025.:

Ishod 1: Do 2025. ljudi će imati korist od otpornog, inkluzivnog i održivog rasta koji će biti osiguran konvergencijom ekonomskog razvoja i upravljanja okolišem i kulturnih resursa

Ishod 3: Do 2025. ljudi će imati pristup kvalitetnijim i inkluzivnijim sistemima zdravstva i socijalne zaštite

Ishod 4: Do 2025 ljudi će doprinositi i imati korist od odgovornijih i transparentnijih sistema uprave koji pružaju kvalitetne javne usluge i osiguravaju vladavinu prava

Ključni rezultati	Pokazatelji napretka	Polazišna vrijednost	Cilj	Sredstvo verifikacije	Aktivnosti
Ishod					
Povećani kapaciteti jedinica lokalne samouprave za oporavak od krize izazvane Covidom-19 na održiv i inkluzivan način i unaprijeđena otpornost zajednica kako bi sanirale učinke socioekonomskih šokova					
Rezultati					
Rezultat 1: Općine su optimizirale upravljanje javnim finansijama i uvele su digitalne alate radi unapređenja pružanja usluga	1. Broj općina s optimiziranom javnom potrošnjom 2. Broj općina koje su dobile podršku 3. Broj općina s novim digitalnim uslugama 4. Broj službi za zapošljavanje koje pružaju najmanje 3 digitalne usluge	1. 18 (2019.) 2. 0 (2020.) 3. potrebno odrediti (2020.) 4. potrebno odrediti (2020.)	1. 30 (2022.) 2. 30 (2022.) 3. 30 (2022.) 4. 30 (2022.)	Izvještaji Programa, izvještaji organa vlasti, analize budžeta, godišnji izvještaji javnih službi za zapošljavanje	1.18. Pružiti podršku općinama kako bi pronašle kratkoročna i dugoročna rješenja za optimizaciju rodno osjetljivih troškova. 1.19. Pružiti podršku općinama kako bi provele mjere oporavka privatnog sektora. 1.20. Podržati digitalizaciju općinskih usluga. 1.21. Podržati digitalizaciju lokalnih službi za zapošljavanje.
Rezultat 2: Programi socijalne zaštite i socijalne pomoći su prošireni kako bi se smanjio učinak Covida-19 na najugroženije stanovništvo, uključujući i tražitelje azila i izbjeglice	1. Broj porodica s kojima je uspostavljen kontakt 2. Broj djece koja imaju pristup uslugama socijalne zaštite, rasta i razvoja u ranoj i predškolskoj dobi 3. Broj organizacija civilnog društva kojima je pružena podrška 4. Broj izrađenih prijedloga politika 5. Broj shema ili mreža volonterstva u zajednici koje su podržane i formirane	1. Potrebno odrediti – ovisno o lokaciji 2. Potrebno odrediti - ovisno o lokaciji 3. 2 (2020.), potrebno odrediti	1. Minimalno 3.000 porodica s djecom (domaćinstava) u 30 JLS 2. Minimalno 2.000 djece u 30 JLS 3. 20 (2022.) 4. 5 (2022.) 5. 15 (2022.)	Općinski i kantonalni izvještaji; budžeti općina; godišnji izvještaji centara za socijalni rad; izvještaji Programa, izvještaji organizacija civilnog društva, elektronske platforme, evidencije UNV,	2.13. Podrška proširenju socijalnih beneficija (novčanih i usluga) za najranjivije porodice s djecom koje su najviše pogođene krizom na ciljnim lokacijama. 2.14. Podrška općinama u izradi mjera socijalne politike zasnovanih na dokazima koje su usmjerene na najranjivije porodice s djecom koje su najviše pogođene krizom, između ostalog, i kroz besplatan pristup predškolskom odgoju i obrazovanju i uslugama u cilju rasta i razvoja u ranom djetinjstvu.

Ključni rezultati	Pokazatelji napretka	Polazišna vrijednost	Cilj	Sredstvo verifikacije	Aktivnosti
	6. Broj lokacija na koje su uvedena digitalna rješenja za olakšavanje volonterstva u zajednici	4. Potrebno odrediti (2020.) 5. Potrebno odrediti (2020.) 6. Potrebno odrediti (2020.)	6. 5 (2022.)	Zakonski i podzakonski akti u oblasti socijalne zaštite na entitetskom i kantonalnom nivou	2.15. Provedba intervencija zagovaranja kako bi se osigurala socijalna zaštita žrtava nasilja. 2.16. Podrška postojećim ili stvaranje novih shema ili mreža volontera u zajednici u cilju unapređenja otpornosti zajednica
Rezultat 3: Postoje mogućnosti za očuvanje postojećih i otvaranje novih radnih mjesta, uz olakšani pristup tržištu rada za ugrožene kategorije, uključujući i tražitelje azila	1. Broj mikro, malih i srednjih preduzeća koja su primila podršku da bi zadržala/otvorila radna mjesta i provela prakse održivog poslovanja 2. Broj malih i srednjih preduzeća koja su primila podršku da bi osigurala siguran povratak na posao uz adekvatne mjere sigurnosti na radu i standarde zdravlja 3. Broj tražitelja azila i izbjeglica kojima je omogućen pristup lokalnom tržištu rada 4. Broj malih i srednjih preduzeća koja su osigurala siguran povratak na posao uz adekvatne mjere sigurnosti na radu i standarde zdravlja 5. Broj mladih koji su stekli vještine potrebne za tržište rada i iskustvo u zapošljavanju 6. Broj identificiranih malih i srednjih preduzeća sa zaposlenima osposobljenim za primjenu principa osnaživanja žena 7. Broj angažiranih mentora 8. Broj mikro preduzeća u vlasništvu žena sa izrađenim planovima za poslovnu otpornost	1. 0 (2020.) 2. 0 (2020.) 3. 0 (2020.) 4. Potrebno odrediti (2020.) 5. N/A (2020.) 6. 0 (2020.) 7. 0 (2020.) 8. 0 (2020.)	1. 50, od čega 30% u vlasništvu žena (2022.) 2. 30 (2022.) 3. 50 (2022.) 4. 30 (2022.) 5. 30 (2022.) 6. 30 (2022.) 7. 10 (2022.) 8. 30 (2022.) 9. 3 (2022.) 10. 50 (2022.) 11. Da (2022.) 12. 17 (2022.)	Planovi za kontinuitet poslovanja malih i srednjih preduzeća i izvještaji o njihovoj provedbi, Potpisani sporazumi s kompanijama, novinski materijali, Zvanični izvještaji ministarstava o dodijeljenim sredstvima iz sheme grantova; kriteriji, podzakonski akti; Postojanje općinskog e-sistema naplate; postojanje online platforme za kulturne djelatnosti; izvještaji o provedenim obukama na temu korištenja digitalnih tehnika i vještina, strateški dokumenti, izvještaji programa, godišnji	3.1. Uvesti mjere podrške ekonomskom oporavku s fokusom na najranjivije populacije koje su najviše pogođene (sheme grantova) 3.2. Pružiti tehničku pomoć malim i srednjim preduzećima u odabranim podsektorima kako bi se osigurao siguran povratak na posao, uz odgovarajuće mjere sigurnosti na radu i zdravlja 3.3. Stvoriti mogućnosti zapošljavanja za mlade 3.4. Pružiti tehničku pomoć malim i srednjim preduzećima za unapređenje standarda ljudskih resursa kroz uvođenje principa osnaživanja žena 3.5. Obuka na temu razvoja otpornosti poslovanja za mikro i mala preduzeća u vlasništvu žena 3.6. Jačati konkurentnost kreativnih i kulturnih djelatnosti u cilju promoviranja pametnog, održivog i inkluzivnog ekonomskog rasta, pritom stvarajući sliku o lokalnim zajednicama kao destinacijama bogatih kulturnim naslijeđem i tradicijom

20. juli 2020.

Ključni rezultati	Pokazatelji napretka	Polazišna vrijednost	Cilj	Sredstvo verifikacije	Aktivnosti
	9. Broj općina sa kreativnim i kulturnim djelatnostima mapiranim za izradu online registara; 10. Broj obučениh /dokvalificiranih profesionalaca u kreativnim i kulturnim djelatnostima u 3 općine; 11. Postojanje e-sistema za naplatu prihoda u općinama (pametna propusnica) u Gradu Mostaru; 12. Broj općina s programima za oporavak turizma			izveštaji kompanija, podaci JLS	

4. Upravljanje i aranžmani koordinacije

Cjelokupna implementacija programa će biti zasnovana na **tri važna principa**: (i) potpuna usklađenost i korištenje tekućih nastojanja na oporavku od krize izazvane Covidom-19 u BiH; (ii) smanjenje transakcijskih troškova i dupliciranja u složenom sistemu uprave BiH; i (iii) inkluzivan angažman relevantnih institucija vlasti.

Utemeljen na Smjernicama za zajednički program UN-a, **Upravni odbor** za ovaj Program će osigurati koherentnost cjelokupnog sistema kojim se podržavaju prioriteti i potrebe BiH, primjenom prilagođenih alata i pristupa kontekstualiziranih prema postojećim trendovima razvoja i reformama. Upravni odbor će se sastojati od imenovanih predstavnika vlada na državnom i entitetskom nivou i Brčko Distrikta, Rezidentne koordinatorice UN-a i šefova agencija UN-a koje sudjeluju u Programu. Time će se omogućiti nadogradnja Programa na tekuće aktivnosti na oporavku od krize izazvane Covidom-19 i druge srodne intervencije agencija UN-a na određenim teritorijama, kao i izrada novog Okvira saradnje UN-a za održivi razvoj, pri čemu će se koristiti postojeće informacije i strukture koje su već uspostavljene kroz partnerstvo UN-a s institucijama vlasti u BiH. Takav sastav Upravnog odbora će pružiti kohezijsko, djelotvorno i fokusirano djelovanje koje će integrirati nastojanja koja se preduzimaju u više oblasti.

Upravni odbor će omogućiti saradnju između agencija UN-a koje sudjeluju u Programu i vlasti u BiH u cilju provođenja Programa i djelovati će kao glavni organ odlučivanja koji će biti nadležan za nadzor nad cjelokupnom implementacijom. Odbor će pružati strateške smjernice, kao i odobravati odabrana strateška i operativna pitanja. Biće nadležan za pregled godišnjih planova rada, postizanja napretka i odobravanje godišnjih izvještaja, kao i značajnih promjena ili odstupanja u budžetu ili aktivnostima. Odbor će se sastajati polugodišnje ili na ad hoc osnovi, prema potrebi ili na zahtjev koordinatora programa. UNDP, kao agencija koja će sazivati sastanke, djelovati će kao sekretarijat Upravnog odbora, odgovoran za slanje pozivnica na sastanke, pripremu dnevnog reda i materijala, kao i za vođenje zapisnika sa sastanaka.

Rezidentna koordinatorica UN-a će osigurati ukupno strateško usmjeravanje, nadzor i koordinirani pristup agencija UN-a koje sudjeluju u Programu, a u skladu s Izvještajem Generalnog sekretara „Repozicioniranje razvojnog sistema UN-a“ ([UN development system repositioning.](#)).

UNDP će sazivati sastanke Programa i biće nadležan za strateško i programsko omogućavanje održavanja sastanaka i osigurati će kohezijski i koordiniran pristup svih agencija koje sudjeluju u Programu. U partnerstvu s drugim agencijama UN-a, UNDP odgovara Upravnom odboru Zajedničkog programa za pomoć koju pruža u ostvarivanju usaglašenih rezultata Programa.

Svaka **agencija UN-a koja sudjeluje u Programu** će biti suštinski i materijalno odgovorna za aktivnosti koje su joj dodijeljene u okviru Programa, uz snažnu koordinaciju i koherentnost u ostvarivanju rezultata. Agencije koje sudjeluju u Programu će biti pojedinačno odgovorne za osiguranje blagovremene implementacije aktivnosti i dostavljanje izvještaja i drugih rezultata identificiranih u ovom programskom dokumentu, ugovaranje i nadzor nad kvalificiranim domaćim i međunarodnim ekspertima, finansijsko upravljanje, praćenje, izvještavanje i nabavke za provođenje aktivnosti iz svoje nadležnosti i izvršavanje svih neophodnih zadataka u podršci Upravnom odboru.

Programski tim je nadležan za svakodnevno provođenje Programa, pritom osiguravajući koordinaciju među agencijama. Programski tim će se sastojati od kontakt tačaka koje će imenovati svaka agencija UN-a koja sudjeluje u Programu.

20. juli 2020.

Koordinator programa (UNDP/agencija koja saziva sastanke) će koordinirati Program, kao i godišnje planiranje, implementaciju i izvještavanje, u tijesnoj saradnji s članovima programskog tima. Koordinator programa odgovara Upravnom odboru. Biće nadležan za unos informacija agencija UN-a koje sudjeluju u Programu u narativne izvještaje za donatore i održavat će konsultacije s agencijama o finansijskim planovima i troškovima povezanim s aktivnostima definiranim u planovima rada.

Agencije UN-a u BiH koje provode Program: ILO, UNDP, UNESCO, UNHCR, UNICEF, UNV, UN Women.

5. Indikativni budžet (USD)

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)- UN Women	Indikativni budžet (USD)- UKUPNO
		ILO	UNDP	UNESCO	UNHCR	UNICEF	UNV			
Rezultat 1: Općine su optimizirale upravljanje javnim finansijama i uvele su digitalne alate radi unapređenja pružanja usluga	1.1. Pružiti podršku općinama kako bi pronašle kratkoročna i dugoročna rješenja za optimizaciju rodno osjetljivih troškova	-	200.000	-	-	-	-	-	135.000	335.000
	1.2. Pružiti podršku općinama kako bi provele mjere oporavka privatnog sektora	-	850.000	-	-	-	-	-	65.000	915.000
	1.3. Podržati digitalizaciju općinskih usluga	-	350.000	-	-	-	-	-	-	350.000
	1.4. Podržati digitalizaciju lokalnih službi za zapošljavanje	516.000	-	-	-	-	-	-	-	516.000
Podzbir za rezultat 1		516.000	1.400.000						200.000	2.116.000
Rezultat 2: Programi socijalne zaštite i socijalne pomoći su prošireni kako bi se smanjio učinak Covid-19 na najugroženije stanovništvo, uključujući i tražitelje azila i izbjeglice	2.1. Podrška proširenju socijalnih beneficija (novčanih i usluga) za najranjivije porodice s djecom koje su najviše pogođene krizom na ciljnim lokacijama	-	-	-	-	2.000.000	-	-	-	2.000.000
	2.2. Podrška općinama u izradi mjera socijalne politike zasnovanih na dokazima koje su usmjerene na najranjivije porodice s djecom koje su najviše pogođene krizom, između	-	-	-	-	300.000	-	-	-	300.000

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)- UN Women	Indikativni budžet (USD)- UKUPNO	
		ILO	UNDP	UNESCO	UNHCR	UNICEF	UNV				
	ostalog, i kroz besplatan pristup predškolskom odgoju i obrazovanju i uslugama u cilju rasta i razvoja u ranom djetinjstvu										
	2.3. Provedba intervencija zagovaranja kako bi se osigurala socijalna zaštita žrtava nasilja	-	-	-	-	20.000	-	50.000		70.000	
	2.4. Podrška postojećim ili stvaranje novih shema ili mreža volontera u zajednici u cilju unapređenja otpornosti zajednica	-	80.000	-	-	-	30.000	-		110.000	
Podzbir za rezultat 2			80.000			2.320.000	30.000	50.000		2.480.000	
Rezultat 3: Postoje mogućnosti za očuvanje postojećih i otvaranje novih radnih mjesta, uz olakšani pristup tržištu rada za ugrožene kategorije, uključujući i tražitelje azila	3.1. Uvesti mjere podrške ekonomskom oporavku s fokusom na najranjivije populacije koje su najviše pogođene (sheme grantova)	1.100.000	1.350.000	-	1.000.000	-	-	600.000		4.050.000	
	3.2. Pružiti tehničku pomoć malim i srednjim preduzećima u odabranim podsektorima kako bi se osigurao siguran povratak na posao, uz odgovarajuće mjere sigurnosti na radu i zdravlja	647.500	-	-	-	-	-	-	-		647.500
	3.3. Stvoriti mogućnosti zapošljavanja za mlade	-	-	-	-	-	280.000	-		280.000	
	3.4. Pružiti tehničku pomoć malim i srednjim preduzećima za	-	-	-	-	-	-	50.000		50.000	

Ključni rezultati	Aktivnosti	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)	Indikativni budžet (USD)- UN Women	Indikativni budžet (USD)- UKUPNO
		ILO	UNDP	UNESCO	UNHCR	UNICEF	UNV			
	unapređenje standarda ljudskih resursa kroz uvođenje principa osnaživanja žena									
	3.5. Obuka na temu razvoja otpornosti poslovanja za mikro i mala preduzeća u vlasništvu žena	-	-	-	-	-	-	-	250.000	250.000
	3.6. Jačati konkurentnost kreativnih i kulturnih djelatnosti u cilju promoviranja pametnog, održivog i inkluzivnog ekonomskog rasta, pritom stvarajući sliku o lokalnim zajednicama kao destinacijama koje su bogate kulturnim naslijeđem i tradicijom	-	-	1.100.000	-	-	-	-	-	1.100.000
Podzbir za rezultat 3		1.747.500	1.350.000	1.100.000	1.000.000			280.000	900.000	6.377.500
Podzbir za REZULTATE (1+2+3)		2.263.000	2.830.000	1.100.000	1.000.000	2.320.000	310.000	1.150.000		10.973.500
Podrška općem upravljanju (GMS) (8%)										877.880
Upravljanje Programom i evaluacija										150.000
UKUPNO (USD)										12.001.380

PRILOG 6 – Procjene vezane za COVID-19

STUB 1 – ZDRAVLJE NA PRVOM MJESTU	STUB 2 – ZAŠTITA LJUDI	STUB 3 – EKONOMSKI OPORAVAK	STUB 4 – DRUŠTVENA KOHEZIJA I OTPORNOST ZAJEDNICA
<p>Opis procjene: COVID-19, mladi i mentalno zdravlje UNICEF</p>	<p>Opis procjene: Procjena socijalnog učinka UNDP i UNICEF</p> <p>Procjena učinka na socijalnu zaštitu na makro nivou – regionalna procjena na Zapadnom Balkanu UNICEF regionalni</p> <p>Procjena socijalne zaštite /dječije zaštite – Zeničko-dobojski kanton UNICEF</p> <p>Procjena izvedivosti za sisteme socijalne zaštite u cijeloj zemlji radi povećanja sredstava u vanrednim situacijama UNICEF</p> <p>Procjena odgovorā socijalne zaštite na COVID-19 ILO</p> <p>Kapaciteti i potrebe centara za socijalni rad i socijalnih radnika u sadašnjem kontekstu Covida-19. (ovo je dio šire procjene zaposlenih na pružanju socijalnih usluga u cilju dječije zaštite u BiH) UNICEF</p> <p>Procjena mladih i Covida-19 u BiH UNFPA</p> <p>Učinci Covida-19 na preživjele žrtve rodno zasnovanog nasilja/seksualnog nasilja u ratu UNFPA</p> <p>OBRAZOVANJE – brza procjena potreba koja naglašava glavna pitanja, jazove i potrebne prioritetne akcije 12 administrativnih jedinica za obrazovanje u BiH. UNICEF</p> <p>OBRAZOVANJE – brza ponovna procjena potreba / nastavak procjene iz marta 2020. s ažuriranim informacijama o glavnim pitanjima, finansijskom učinku, jazovima i potrebnim prioritetnim akcijama 12 administrativnih jedinica za obrazovanje u BiH, na svim nivoima obrazovanja (od predškolskog do visokoškolskog obrazovanja) UNICEF</p> <p>OBRAZOVANJE – OECD-ov pregled evaluacije i procjene u obrazovanju u BiH UNICEF</p> <p>Grupacije Svjetske banke je zajednički provela istraživanje na globalnom nivou radi procjene utjecaja pandemije Covida-19 na ustanove tehničkog i stručnog obrazovanja i osposobljavanja, kreatore politika i socijalne partnere ILO-UNESCO</p> <p>Brza procjena potreba u skloništimu u BiH u svjetlu krize izazvane Covidom-19 UN Women</p>	<p>Opis procjene: Puls ekonomije UNDP</p> <p>Brza procjena ekonomskog učinka UNDP</p> <p>Procjena socioekonomskog učinka Covida-19 na sektor kulture UNESCO</p> <p>Ispitivanje vjerovatnih kratkoročnih i srednjoročnih efekata na zaposlenje i tržište rada ILO/EBRD</p> <p>Brza procjena učinka Covida-19 na doznake koje šalje bh. dijaspora, ulaganja i kretanje IOM</p> <p>Procjena ekonomskog učinka Covida-19 u sektoru agro prehrane FAO regionalni</p> <p>Brza rodna procjena Covida-19 u BiH UN Women</p> <p>Mapiranje učinka Covida-19 na socioekonomsku situaciju žena na lokalnom nivou UN Women</p> <p>Analiza budžeta – budžetske promjene u odgovoru na COVID-19 UN Women</p>	<p>Opis procjene: Izražavanje stavova zajednice u stvarnom vremenu kroz brzu procjenu odgovora (RARE) UNDP</p> <p>Brza procjena učinka Covida-19 na zajednice u kojima IOM provodi aktivnosti na prevenciji nasilnog ekstremizma IOM</p> <p>Online i desk analiza socijalnih kartona izbjeglica, osoba pod supsidijarnom zaštitom i tražitelja azila u privatnom smještaju UNHCR</p> <p>Regionalna brza procjena potreba s lokalnim zajednicama (ReLOaD) UNDP</p> <p>Procjena učinka pandemije Covida-19 na strukture civilne zaštite u BiH UNDP</p>

	Učinak pandemije Covida-19 na specijalističke usluge za žrtve nasilja na Zapadnom Balkanu i u Turskoj: Prijedlog rješavanja potreba UN Women – regionalo		
--	---	--	--

PRILOG 7 – Matrice podataka i ranjivosti

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
			Est.			Proj.			
Nominal GDP (KM million)	31,376	33,408	34,682	32,856	34,441	35,879	37,530	39,306	41,292
Gross national saving (in percent of GDP)	16.1	17.2	17.8	12.0	14.5	14.9	15.1	15.7	15.6
Gross investment (in percent of GDP)	20.4	20.9	21.4	19.5	20.1	20.2	20.3	20.3	20.2
	(Percent change)								
Real GDP	3.1	3.6	2.7	-5.0	3.5	2.8	2.9	2.9	3.0
GDP Deflator	1.8	2.8	1.1	-0.3	1.3	1.3	1.7	1.8	2.0
CPI (period average)	0.8	1.4	0.7	-0.6	1.4	1.5	1.7	1.8	2.0
Money and credit (end of period)									
Broad money	10.5	9.0	5.9	1.5	2.4	4.2	4.6	4.7	5.1
Credit to the private sector	7.3	5.6	6.4	-5.3	8.2	5.0	5.5	5.7	6.1
	(In percent of GDP)								
Operations of the general government									
Revenue	42.6	43.0	43.1	40.8	43.0	43.0	43.1	43.0	43.0
<i>Of which: grants</i>	0.7	0.6	0.6	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4
Expenditure	40.8	41.3	40.8	45.2	42.1	42.1	42.0	41.8	41.9
<i>Of which: investment expenditure</i>	3.8	3.9	4.2	3.2	3.8	3.9	4.0	4.0	4.0
Net lending	1.8	1.7	2.2	-4.4	1.0	0.9	1.1	1.2	1.0
Net lending, excluding interest payment	2.6	2.4	2.9	-3.6	1.8	1.7	1.8	1.8	1.8
Total public debt	39.2	34.3	32.8	38.0	35.3	33.4	29.7	27.3	25.7
Domestic public debt 1/2/	13.3	9.8	9.5	11.2	9.7	8.6	7.9	6.3	5.5
External public debt	26.0	24.5	23.4	26.8	25.6	24.8	21.8	21.1	20.2
	(In millions of euros)								
Balance of payments									
Exports of goods and services	6,550	7,203	7,215	6,182	6,489	6,783	7,057	7,296	7,639
Imports of goods and services	9,151	9,764	9,944	8,947	9,368	9,791	10,187	10,528	11,044
Current transfers, net	1,962	1,978	2,126	1,545	1,924	2,035	2,097	2,272	2,357
Current account balance	-697	-633	-632	-1,256	-977	-970	-1,000	-919	-986
(In percent of GDP)	-4.3	-3.7	-3.6	-7.5	-5.5	-5.3	-5.2	-4.6	-4.7
Foreign direct investment (+=inflow)	329.7	428.3	480.3	295.6	338.9	385.7	428.5	458.5	480.0
(In percent of GDP)	2.1	2.5	2.7	1.8	1.9	2.1	2.2	2.3	2.3
Gross official reserves	5,411	5,956	6,455	6,353	6,294	6,376	6,504	6,805	7,114
(In months of imports)	6.6	7.2	8.7	8.1	7.7	7.5	7.4	7.4	7.4
(In percent of monetary base)	112.2	112.0	113.5	112.7	116.5	115.1	111.7	111.9	111.3
External debt, percent of GDP 3/	72.0	64.5	65.4	72.4	69.5	67.6	63.3	61.3	59.1
Unemployment rate	20.5	18.4	15.7	--	--	--	--	--	--
GDP per capita (in euros)	4,574	4,875	5,064	4,802	5,043	5,265	5,522	5,799	6,108

Sources: BIH authorities; and IMF staff estimates and projections.

1/ On average, half of the domestic debt stock is indexed to the Euro.

2/ The stock of domestic public debt does not include wage arrears, including court decisions cases, which have been broadly estimated in the range of KM 450-500 million. It also does not include health sector liabilities and those of public enterprises

3/ Includes inter-company loans in private external debt.

Izvor: MMF, april 2020.

HUMAN DEVELOPMENT DASHBOARD 1: PREPAREDNESS OF COUNTRIES TO RESPOND TO COVID-19

Level of preparedness:
High Medium Low

Note: For each indicator in the table, countries are divided into five groups of roughly equal sizes. The intention is not to suggest thresholds or target values for the indicators, but to allow a crude assessment of a country performance relative to others. For example, a country that is in the top quintile group in an indicator performs better than 80 percent countries in this indicator. Similarly, a country in the medium group performs better than 40 percent of countries but also worse than 40 percent of countries.

Data source: download at http://hdr.undp.org/sites/default/files/preparedness_vulnerability_dashboards_12.xlsx

Human Development Groups	Human Development			Health system				Connectivity	
	Human development index (HDI) (value), 2018	Inequality-adjusted HDI (IHDI) (value), 2018	Inequality in HDI (percent), 2018	Physicians (per 10,000 people), 2010-17	Nurses and midwives (per 10,000 people), 2010-18	Hospital beds (per 10,000 people), 2010-18	Current health expenditure (% of GDP), 2016	Mobile phone subscription (per 100 people), 2017-18	Fixed broadband subscriptions (per 100 people), 2017-18
Very high human development	0.892	0.796	10.8	30.4	81	55	12.0	127.8	30.5
High human development	0.750	0.615	17.9	16.5	30	32	5.7	113.6	18.8
Medium human development	0.634	0.507	20.0	7.3	17	9	3.9	91.9	2.4
Low human development	0.507	0.349	31.1	2.1	8	6	4.5	67.5	0.4
Developing countries	0.686	0.547	20.3	11.5	23	21	5.3	99.2	10.2
Arab States	0.703	0.531	24.5	11.1	21	15	4.9	100.3	7.4
East Asia and the Pacific	0.741	0.618	16.6	14.8	22	35	4.8	117.6	21.3
Europe and Central Asia	0.779	0.689	11.5	24.9	61	51	5.2	107.3	14.6
Latin America and the Caribbean	0.759	0.589	22.4	21.6	47	20	8.0	103.6	12.8
South Asia	0.642	0.520	19.0	7.8	17	8	4.1	87.7	2.2
Sub-Saharan Africa	0.541	0.376	30.5	2.1	10	8	5.3	76.9	0.4
Least developed countries	0.528	0.377	28.6	2.5	6	7	4.2	70.9	1.4
Small Island developing states	0.723	0.549	24.0	22.2	28	25	5.9	80.5	6.4
Organisation for Economic Co-operation and Development	0.895	0.790	11.7	28.9	80	50	12.6	119.3	31.6
World	0.731	0.596	18.6	14.9	34	28	9.8	104	14
Bosnia and Herzegovina	0.769	0.658	14.4	20	63	35	9.2	104.1	20.9

HUMAN DEVELOPMENT DASHBOARD 2: VULNERABILITY TO PANDEMICS

Level of vulnerability:
Low Medium High

Note: For each indicator in the table, countries are divided into five groups of roughly equal sizes. The intention is not to suggest thresholds or target values for the indicators, but to allow a crude assessment of a country performance relative to others. For example, a country that is in the top quintile group in an indicator performs better than 80 percent countries in this indicator. Similarly, a country in the medium group performs better than 40 percent of countries but also worse than 40 percent of countries.

Data source: download at http://hdr.undp.org/sites/default/files/preparedness_vulnerability_dashboards_12.xlsx

Human Development Groups	Population living below income poverty line					Immediate economic vulnerability				
	Population in multidimensional poverty (%), 2007-18	Population vulnerable to multidimensional poverty (%), 2007-18	PPP \$1.90 a day (%), 2010-18	National poverty line (%), 2010-18	Working poor at PPP\$3.20 a day (% of total employment), 2018	Social protection and labour programs (% of population without any), 2006-2016	Remittances, inflows (% of GDP), 2018	Net official development assistance received (% of GNI), 2017	Inbound tourism expenditure (percent of GDP), 2016-18	
Very high human development	-	-	0.6	-	-	31.3	0.3	-	2.3	
High human development	4.5	12.5	2.1	10.4	8.5	39.3	1.0	0.1	1.5	
Medium human development	29.4	18.4	17.7	23.0	40	31.9	4.1	0.8	1.4	
Low human development	62.3	16.2	45.1	44.0	68.4	86.1	4.6	4.7	1.7	
Developing countries	23.1	15.3	12.6	19.3	25.9	43.2	1.51	0.3	1.8	
Arab States	15.7	9.4	4.7	23.0	14.9	52.8	2.70	1.7	3.6	
East Asia and the Pacific	5.6	14.9	1.5	5.1	10.1	41.7	0.62	0.0	1.4	
Europe and Central Asia	1.1	3.6	-	11.5	9.2	42.6	2.75	0.7	4.2	
Latin America and the Caribbean	7.5	7.7	3.8	-	6.8	42.7	1.59	0.1	1.6	
South Asia	31.0	18.8	17.4	22.9	43	25.1	3.39	0.4	1	
Sub-Saharan Africa	57.5	17.2	43.5	43.0	63.1	79.4	2.89	2.8	2	
Least developed countries	59.0	17.8	36.7	38.1	59.7	84.5	4.57	4.9	2.4	
Small Island Developing States	22.7	13.1	-	-	17.7	75.6	6.89	1.5	8.3	
Organisation for Economic Co-operation and Development	-	-	0.7	-	-	36	0.33	-	2.1	
World	-	-	10.5	19.1	25	42.5	0.74	0.3	1.9	
Bosnia and Herzegovina	75	2.2	4.1	0.1	16.9	0.2	49.7	10.71	2.4	5.5